

REVISTA DE CATALUNYA

Director: FERRAN SOLDEVILA

Volum XIII

Barcelona, Març 1931

Any VIII-N.º 67

[XIV]

La transcendència del moment polític

POTSER a hores d'ara ja comencen a ésser nombrosos els catalans que s'adonats de la transcendència del moment polític actual. Ha costat una mica de fer-la visible, però la creixença natural dels esdeveniments ha arribat a un tal punt i a un tal volum que ha acabat per atraure l'atenció dels més distrets.

Tanmateix, ací passa, doncs, alguna cosa? Sí: massa embadalits amb el que passava a Madrid, massa enyoradissos de tenir a casa nostra un eco almenys de la remor filo-republicana dels carrers i cafès de la capital hispànica, massa provincians, en una paraula, hi havia catalans que es demanaven neguitosos, prestos potser a expressar llur malcontentament, i alguns esclatant ja en malhumor, què feien els capdavanters del catalanisme republicà. Era, però, del domini públic—i això havia d'haver estat suficient per a frenar impaciències—que alguns d'ells es trobaven i es troben encara a l'exili, i que els altres i ells mateixos treballaven per tal d'aconseguir un dels primers resultats fonamentals per a la lluita: la unió de nombrosos elements catalanistes que formaven en grups o partits diversos.

Això ha estat aconseguit, i això constitueix una primera fase d'actuació i un triomf. Tot el que sigui aglutinar forces, decantar-les de les lluites internes i disposar-les de casa a l'enemic comú serà una obra de la màxima utilitat per a Catalunya. Era llastimós de veure homes i grups, separats per diferències ideològiques més aviat minses—sobretot al costat de les analogies de doctrina i de tàctica que els unien i al costat de l'ideal de catalanitat que els sustentava—formar partits diferents i entrecombatre's, alguna hora fins i tot amb virulència. Era tan més llastimós que aquelles diferències, tot i existents, no trobaven ni podien trobar encara aplicació pràctica. Potser un dia la trobaran: llavors serà, si cal, l'hora de separar-se. Però pressentim que aleshores ja Catalunya haurà aconseguit en tot o en bona part la seva constitució autonòmica, i que serà precisament per això que en el si de les seves corporacions públiques, en plenitud de llurs funcions de govern i d'organització, s'hauran plantejat, de cara a llur possible transferència a la pràctica, els problemes que ara solament en teoria són discutibles. I aleshores la divisió damunt llur base no serà un mal, perquè seran precisament aquests problemes els que, tenint la primacia, hauran de decidir l'agrupació política dels catalans.

Voldriem poder portar a reflexió d'aquestes que ens semblen veritats evidents alguns d'aquells homes o grups que es disposen a restar enfora del nou partit catalanista republicà, malgrat que llur ideologia no és pas diferent de la de molts que hi han entrat, no solament sense vacil·lacions, sinó amb entusiasme. No ens adrecem als eterns dissidents: ens adrecem a aquells que el dia de demà podrien reconèixer llur error i d'aldre's d'haver restat al marge d'una organització que creiem cridada a realitzar una tasca benèfica per a la causa de Catalunya.

Tasca honorable i tasca delicadíssima. Unir, en posició central, la gran massa de catalans que veu alhora amb desplaer l'aiguabarreig de la Lliga Regionalista—convertida en campió del règim—amb un partit general espanyol, i l'esllavissament cap al comunisme dels elements que representaven la màxima afirmació catalanista; manteniment de la posició central, evitant de caure en els errors de l'antiga U. F. N. R. amb els seus contactes més cap a l'esquerra del que la massa dels seus adeptes podia desitjar; manteniment de la incolumitat de les doctrines catalanistes, que sigui alho-

ra arma contra la subsistència o l'enfortiment—per aliança amb ells—d'elements essencialment anti-catalans, i en conseqüència inassimilables, i control, estímul i fins i tot possible argument per als polítics catalans de Centre Constitucional de cara a llurs col·laboradors hispànics; esforç per a millorar fins allà on sigui factible les concessions que aquests estiguin disposats a fer a aquells, amb prou de tacte i de precisió per a no malmetre cap concessió acceptable, amb prou de continuïtat i d'independència per a no considerar-se lligat per cap concessió que no satisfaci la plenitud de les aspiracions catalanes: vet aquí alguns dels aspectes que ens semblen essencials en la tasca del nou partit.

Les dificultats d'aquesta tasca apareixen clarament de la sola enunciació que acabem de descabdellar. El fracàs de l'antiga Esquerra fou degut al fet d'haver-se trobat enfrontada amb tots aquests problemes i de no haver-ne sabut encertar gairebé cap. Tenim, però, l'esperança confiada que els homes del Partit Catalanista Republicà sabran aprofitar la passada experiència i damunt de principis sòlids bastiran una tàctica eficaç. Els començaments, amb l'aglutinació de forces, amb la declaració del partit i amb la publicació dels seus Estatuts ens semblen prometedors. Pequen d'injustos els que han criticat la declaració en nom dels problemes concrets que no hi són tractats. ¿Existeixen o no, avui, a l'Estat espanyol els problemes generals que s'hi presenten? Tots sabem prou que existeixen, malauradament. El fet que no existeixin en altres països, no vol pas dir que els súbdits de l'Estat espanyol no hagin de preocupar-se'n. I aquesta fóra la conclusió absurda a la qual menaria el raonament dels qui volen comparar la declaració d'un partit nascut en bona part del xoc contra aquests problemes amb la declaració que pugui fer un nou partit en països on han estat superats temps ha.

I, què direm de les declaracions de principis, considerades també desuetes per alguns crítics? Ens sembla que precisament moltes d'elles són filles, no d'una rutina arcaïtzant, sinó de l'imperatiu de problemes actualíssims p'antejats al món. Hi ha, per exemple, en el manifest del nou partit, una declaració respecte a la propietat. Una vaga declaració de principis? No: una ben concreta declaració de principis de cara a les velleïtats comunistes d'una part de la joventut catalana, de cara també a certs intents

confusionaris, vinguts alguns d'ells, precisament, dels que ara volen bes-cantar la declaració de principis que el manifest conté.

Pel que fa als Estatuts, ens plau de subratllar la cura especial, que hi destaca, de donar a tot Catalunya una intervenció en la direcció del Partit, de no fer-ne una força exclusivament barcelonina, ni que sigui en les funcions rectores, tot i donar (com és just, vist que Barcelona representa gairebé la meitat de la població total de Catalunya), una representació, dins el Consell General, als regidors barcelonins i a l'Entitat Central d'Acció catalana republicana. Tota gelosia per part de les comarques—sempre injustificada—envers la capital, resta així eliminada palesament, i sense reserves ni recels, els grups catalanistes republicans de tot Catalunya poden adherir al nou partit, com ja s'han apressat a fer-ho alguns dels més importants.

Ni la fusió, desitjada i oportuna, ni les declaracions i les organitzacions encertades, són, però, altra cosa que un començament—o que un recomençament, si vo'eu. Cal alguna cosa més. Però sense aquell començament no hi ha actuació possible. Esperem que després d'ell seguirà, per al bé de Catalunya, tot allò que hauria de seguir: la catalanitat essencial dels directors del nou partit, a la qual sabran supeditar cap altra consideració, ens n'és una fermança.

* * *

Paral·lelament als treballs per a la formació del Partit Catalanista Republicà, s'han descabdellat els treballs per a la formació del partit "Centre Constitucional", partit general espanyol dirigit—així ho esperem—per Francesc Cambó. El projecte de formació d'aquest partit ve de lluny; la determinant immediata de la seva eclosió sembla haver estat l'entrada del senyor Ventosa i de Gabriel Maura en el govern Aznar. Cap situació millor per a la formació d'un partit d'aquesta mena que la de la participació en el poder, amb el consegüent estímul als possibles adeptes. Per això, tenint en compte les seves finalitats, la situació del senyor Cambó, que semblava una mica trontollant des de la publicació de la nota del senyor Alba, s'ha afiançat

des de la formació del Ministeri Aznar, i no ens estranyarien que el "Centre Constitucional", a mica que l'afavorissin les circumstàncies, arribés a ésser un ample partit espanyol.

Si fóssim mers espectadors de la contesa política, assistiríem amb un complagut interès al descabdellament de la política camboniana, que es troba, indubtablement, en un dels seus moments més interessants. Però som alguna cosa més que espectadors: tot l'interès que poguem sentir envers l'actuació del lluitador que va realitzant, amb desviacions i ajornaments, volguts o imposats, encertats o erronis, les línies generals d'un pla temps ha preconcebut, resta supeditat, per a nosaltres, a l'interès de Catalunya. En altres termes: la política de Francesc Cambó no podem jutjar-la sinó amb una mesura que, sens dubte, li serà cara: la de la seva eficàcia per a Catalunya.

En aquesta nova etapa el senyor Cambó i els seus amics tenen en el seu haver l'apartat referent al problema català inclòs dins la declaració ministerial del govern Aznar. Ens havíem dolgut (número de desembre proppassat) que, per culpa nostra, el govern Berenguer, en la declaració feta arran del seu primer anunci d'eleccions, entre els nombrosos problemes hispànics que esmentava, hagués deixat totalment en silenci el problema català. "Ni en gràcia als catalans amics, ni per temença als catalans enemics—dèiem—el govern no ha cregut necessari de fer-hi la més petita al·lusió." Ara aquella omissió ha estat rectificadora.

No discutirem, i no pas perquè sigui una qüestió pueril, com algú ha afirmat—al capdavant això és una de les formes més interessants que pot revestir la Història—no discutirem la part que pot haver tingut, en aquesta rectificació, la declaració precedent dels republicans espanyols. No volem fixar-nos, ara, sinó en la declaració en ella mateixa. En primer lloc, la seva sola existència ja constitueix un pas endavant, per la senzilla raó que si un polític català entra a formar part d'un govern espanyol, val més que hi entri aconseguint imposar condicions prèvies, que no pas sense condicions. Per això ens plau que no s'hagin confirmat els rumors que corrien arran de la caiguda de Primo de Rivera: això és, que prohoms regionalistes eren disposats a formar govern sense cap condició.

En segon lloc, la declaració governamental relativa al problema català, ens sembla molt meditada. El senyor Cambó, en un article, va dir que l'havien redactada ell, el senyor Abadal i el senyor Ventosa. La redacció n'és hàbil. Qualsevol que es prengui el treball de comparar-la amb certs apartats de la ponència de la Comissió extraparlamentària (els publiquem a la Secció de "Documents") no deixarà d'adonar-se'n. "*Deseoso el Gobierno—diu la declaració ministerial—de dar, sin quebranto de las funciones esenciales de la soberanía del Estado, adecuada solución al problema de Cataluña, ofrece someter a las Cortes un proyecto en el que para la determinación de funciones se tome como base mínima la ponencia de la comisión extraparlamentaria formulada en 1919 bajo la presidencia de Don Antonio Maura, otorgando a la región plena autoridad en el ejercicio de las funciones que le sean atribuidas, evitando costosa perturbación duplicidad de servicios.*"

Tenen importància, sens dubte, dins la declaració, les paraules *base mínima*, i potser al volt d'elles degué haver-hi discussió; però la importància més gran de la nota radica en els gerundius finals, en aquests afegits poc estètics, si es vol, però substanciosos. *Plena autoritat*, és a dir, cap control estatal, *no duplicitat*, és a dir, serveis únics. En l'Estatut de la Comissió Extraparlamentària no restaven inclosos o respectats aquests dos principis fonamentals, i per això sens dubte els senyors Cambó, Abadal i Ventosa els van incloure en la declaració ministerial—tal vegada sense que els altres en vegessin, de moment, l'abast. L'actuació dels prohoms regionalistes, de cara a llurs finalitats, fou, doncs, hàbil i encertada. Una prometença ministerial és, però—prou ho sabem—una cosa rectificable o oblidable, i més en les actuals circumstàncies. Els caldrà treballar encara molt. L'Estatut de la Comissió extraparlamentària, sense les dues precisions posades pels regionalistes en la declaració ministerial, és molt imprecís i susceptible d'interpretacions. Adhuc amb aquelles precisions caldrà posar-se d'acord en punts fonamentals. "Evitant costosa perturbació duplicitat de serveis", diu, per exemple, l'afegitó. Això, tanmateix, pot encara resoldre's en greu perjudici de Catalunya: si, posem per cas, a fi d'evitar serveis dobles, l'Estat es reserva tots els d'Instrucció Pública.

* * *

Les dificultats, doncs, són—com sempre—serioses. Cap dels camins escollits pels dos principals partits catalans no deixa de presentar-les: cap camí no deixarà de presentar-les. I en l'hora, tanmateix, hi ha molts símptomes que semblen fer-la propícia, si no per a obtenir-ho tot, per a obtenir una part. Difícilment l'obtenció serà, tal com s'ofereix la lluita, obra d'un sol partit. Una col·laboració, almenys tàcita, sobreentesa, caldrà àdhuc en la rivalitat: aquella col·laboració que ressurt de la tasca que hem indicat com a assignable al nou partit catalanista republicà, aquella col·laboració que demanàvem en el nostre article "Les tres concòrdies". No una solidaritat a la fugaç manera sentimentalista de 1906, com algú evidentment a tot va interpretar, sinó una constant actitud intel·lectual d'alta política, recolzada en un sentiment pregon de patriotisme català ¹.

FERRAN SOLDEVILA

¹ Imprès aquest article ha aparegut el manifest de l' "Estat Català". En donarem compte en el número pròxim.

L'estètica disciplina filosòfica

I

PER investigar fecundament els problemes que planteja l'experiència estètica convé partir d'una separació prèvia, que tal vegada després ens serà possible de convertir de provisional en definitiva, marcant dos aspectes ben diferents de la qüestió que molts creuen indissolublement unida, la de l'Estètica i la de la Teoria de les Belles Arts. La confusió freqüent entre els dos problemes és una de les conseqüències originades per la constant desintegració dels problemes del cos de la Filosofia general, i el debilitament subsidiari que van sofrir les essències filosòfiques amb aquestes desercions que hom pretén de provocar en els dominis de la Metafísica. En reduir l'Estètica a una ciència teòrica de les Belles Arts, s'han anat esborrant les característiques bàsiques que la lliguen a la filosofia, d'igual manera que passa amb les altres dues disciplines dites normatives, és a dir, la Lògica, que hom pensa poder reduir a una doctrina de la Ciència i dels seus mètodes particulars; i l'Ètica, que hom pensa poder limitar a una morfologia dels costums o una ciència dels fets socials. Cal que no oblidem que si bé la Teoria de les Belles Arts presenta problemes vitals per a l'Estètica, no per això queda esgotada en ells l'experiència estètica, sino que enclou, a més a més, sectors importants d'emoció i de sentiment que van més enllà dels que desvetlla la creació i la contemplació artística. L'esteticista té el deure inicial de situar les emocions produïdes per la bellesa natural en un pla d'igualtat, almenys amb les que provenen de la bellesa artística. I

aquesta bellesa natural no és solament la de la terra i les seves infinites formes, isolades o conjunes; és també la bellesa còsmica, i és també, més humil, però no menys emotiva per a l'esperit humà, la bellesa dels éssers i de les coses concretes i individuals: una dona, un animal, un arbre, una flor, un somriure... Pensem, així mateix, que l'esperit també és naturalesa, i que hi ha una bellesa constituïda per elements immesurables i que neix de certes relacions de gestos i d'actituds morals, de comportament i d'educació, de cortesia i d'heroisme, de ritme personal i social, inclús de raça, de poble, de trajectòria cultural i històrica. Tot això són formes de bellesa, i encara hi ha les formes intel·lectuals que es dupliquen de sentiments finissims, com són les bel·leses d'una invenció científica, d'una teoria matemàtica, d'un pensament sistematitzador. Aquesta gama subtil i diversa de moviments vitals, d'estats d'ànima, de reaccions fisiològiques i psicològiques primàries, de reflexos superiors, d'influències de representacions pures i associades, són elements indispensables per a l'estudi total de l'experiència estètica. Per aquest motiu cal reintegrar l'Estètica en el domini de la Filosofia, assenyalant-li uns problemes específics que la distingeixen fonamentalment de la Teoria de les Belles Arts. D'una banda, seran els problemes plantejats per l'anàlisi de l'experiència estètica, començant per les formes psicològiques que llisten amb la biologia i la fisiologia, ascendint per les sensacions i les emocions fins l'estudi atentíssim del judici estètic. L'Estètica demanarà, doncs, a la Psicologia, la descripció del lliure joc de l'esperit, tant en la seva activitat creadora com en la seva actitud emocional contemplativa. D'altra banda, serà la investigació i l'intent de descobrir quines relacions hi ha possibles entre l'experiència estètica i les formes racionals superiors, i si la idea o concepte de la bellesa té una unitat substancial amb els altres conceptes o motius humans de l'especulació filosòfica, la veritat i el bé. L'Estètica demanarà, doncs, a la Metafísica que, en última instància, estableixi la coordinació sistemàtica que l'esperit aspira a trobar en els ideals suprems de l'existència humana.

II

Caldrà establir amb rigor les afinitats i les diferències de l'Estètica Pura amb les altres dues disciplines dites normatives, la Lògica i l'Ètica. La Lògica Pura ha estat definida per els alemanys postkantians com una lògica independent de tota experiència. L'Estètica Pura serà més aviat com una Lògica Formal, en la qual ningú no rebutja realment la "matèria" del coneixement. L'Ètica s'avé millor al sentit de l'Estètica Pura perquè no pot prescindir ni teòricament del contingut dels seus conceptes; però s'allunya de l'Estètica Pura perquè les normes de l'Ètica tenen, en fi de comptes, unes sancions naturals que poden ésser acceptades com una mena de control, mentre que l'Estètica no té ni normes ni regles que puguin equiparar-se a les de l'Ètica o les de la Lògica. El sentit normatiu de l'Estètica és menys precís i exacte, i ho prova l'estructura dels judicis lògics i dels judicis morals ben distint de la dels judicis estètics. Prenem a l'atzar, entre tantes d'altres, una regla lògica i una norma moral: "El que pot ésser predicat de l'espècie pot ésser predicat de cadascun dels seus individus" o "obra de tal manera que el teu obrar pugui ésser elevat a màxima universal". Dificilment trobarem dins l'Estètica regles o normes d'aquest tipus. I això és degut a què l'experiència estètica recolza inicialment en la vida sentimental i afectiva, i per tant no és gaire fàcil de realitzar el pas de l'indicatiu a l'imperatiu. L'Estètica no és pròpiament una ciència del "deure ésser" perquè no pot anar més enllà d'una valoració dels fets de l'experiència estètica, prenent per únic instrument de valoració el judici estètic. Les definicions de la bellesa que trobem en el curs de la història de les investigacions estètiques no ens han posat encara en descobert l'element comú, que ja Sòcrates demanava com a característica de les coses belles. Ni les definicions brillants que pretenen explicar la bellesa per la perfecció, per la dignitat, per l'ideal, pel resplendor diví, i altres vaguetats poètiques — sempre delicioses, com diu Santayana, però mancades de precisió filosòfica; ni les definicions concretes que volen explicar-la per l'ordre, per la simetria, per la unitat en la varietat, per el ritme o per l'expressió del característic; no aconsegueixen satisfer el desig de l'es-

tudiós que es planteja rigorosament el problema. Per tal motiu és aventurat de parlar de normes estètiques, ja que cap d'aquestes definicions és prou ferma per a fonamentar-les. Abans d'establir regles i normes hem de procedir a l'anàlisi metòdic de l'experiència estètica, i aleshores veurem clar que si és possible que la Lògica i l'Ètica contestin respectivament, i en condicions determinades, les preguntes clàssiques de "Com *ha d'ésser* per a ésser vertader? i "Com *ha d'ésser* per a ésser bo?"; en canvi, l'Estètica no podrà contestar satisfactòriament la pregunta similar: "Com *ha d'ésser* per a ésser bell?" En realitat, no podem demanar a l'Estètica altra cosa sinó que ens digui *per què* trobem que una cosa és bella.

III

Aquesta valoració dels fets de l'experiència estètica origina dos problemes d'innegable substància filosòfica: el problema del gust i el problema del judici estètic, qüestions paral·leles perquè neixen d'un mateix tronc racional. Des dels anglesos del segle XVIII, i, sobretot, des de Kant, preocupa als esteticistes el problema del gust i el que significa la permanència d'unes minories selectes a través de les quals es conserva el patrimoni artístic de la Humanitat i els hàbits naturals d'una concepció estètica de la vida. El gust és un fenomen de xoc entre objecte i subjecte, distint de la simple síntesi del coneixement intel·lectual, perquè en el gust entren factors sentimentals i de tendència. L'essencial és que en el gust l'espontaneïtat de la reacció del subjecte i la valor de la cosa percebuda siguin un xoc simultani i perfectament conjugat; és a dir, que l'home que posseeix un gust afinat ha d'actuar amb un moviment total del seu esperit (sentiment, intel·ligència, tendència) en virtut d'unes idees personals prèviament adquirides i elaborades, però que ja ben madures per un exercici crític constant obren amb la frescor i la finesa d'un moviment natural. En realitat, aquest moviment, que en aparença es comporta com si fos un reflex nu, és fill d'un procés íntim i complex en el qual damunt les reaccions primàries haurà actuat una correcció racional, que és el judici, clau de volta del coneixement i activitat filosòfica per excel·

lència. El treball de l'esteticista que aspira a reintegrar l'Estètica en el si de la Filosofia ha d'orientar-se en la direcció de reunir totes les formes de l'experiència estètica sota la llum del judici. Les investigacions egrègies de Sòcrates i de Kant ens han posat en descobert l'essència filosòfica del judici estètic i les seves connexions amb els problemes fonamentals de la Metafísica (causalitat, teleologia, llibertat), especialment amb el problema de la finalitat. La inducció socràtica no pot arribar a formular una satisfactòria definició de la bellesa, i malgrat això no dona el pas per a trobar una definició extrahumana, ni l'espanta el concepte relativista de la bellesa que necessàriament haurà de néixer de la seva investigació crítica. Sòcrates no passa mai els límits del coneixement humà ni demana altra cosa sinó una explicació racional. Amb la posició kantiana assistim a un nou plantejament del subjectivisme estètic, enriquit per les aportacions de l'epistemologia moderna i els anàlisis psicològics dels pensadors prekantians, i amb tot aquest valuós bagatge, el judici estètic passa a ésser la base substantiva de tots els problemes de l'estudi de la bellesa.

S'ha dit que la crisi kantiana té una similitud amb la crisi socràtica, quant a actitud de pensament i salvades les diferències d'època. En Estètica aquesta similitud és també possible remarcar-la, no sols en ells mateixos, sinó també en els successors. Hegel i l'idealisme romàntic tenen afinitats evidents amb la concepció platònica de la Bellesa Absoluta i d'una Teoria de les Belles Arts en funció d'una Metafísica Racional. La neoescolàstica i les escoles positivistes tenen afinitats innegables amb la manera aristotèlica de concebre la bellesa intel·lectual feta d'ordre i de simetria i la Teoria de les Belles Arts en funció de la Moral i de l'interès pràctic. Però l'Estètica actual, tot i utilitzant les suggestions d'aquestes escoles, reconeix que deixen intactes les qüestions essencials, com també les deixen les escoles posteriors més significades: ni una Estètica a la manera Taine, de base purament històrica i anecdòtica, ni una Estètica a la manera Ruskin, muntada sobre dades d'il·lusió poètica, ni una Estètica a la manera Lalo, construïda obstinadament damunt un sistema de sociologia, ni una Estètica a la manera Fechner, empírica i experimental, lliurada al document exterior i mesurable, ni una Estètica a la manera Croce, suggerent i fecunda, però en la qual l'experiència estètica queda reduïda a una forma lògica que, com diu bé K. Gil-

bert, "it wins its universality at the price of content". L'obra de l'Estètica actual crec que ha d'ésser la de formular novament l'antinomia kantiana, i aprofitant la lliçó dels esteticistes anglesos del segle XVIII, magníficament superada pel mateix Kant, articular les qüestions estètiques dintre del camp de la Filosofia, tenint en compte que l'Estètica participa de la diversitat psicològica i de la perennitat metafísica. Les investigacions dels esteticistes psicòlegs anglesos i alemanys del segle XIX han fet molt bon camí en l'anàlisi de l'experiència estètica. Convé que l'esteticista filòsof d'ara desfaci bona part del subjectivisme kantià i desvalori en la mesura del possible la importància que s'ha donat al sentiment, fent entrar en l'experiència estètica l'activitat total de l'esperit. Les expressions kantianes que parlen d'un "plaer sense concepte", d'un "goig sense interès", d'un "plaer sense finalitat" han d'ésser formulades avui amb una significació més ampla i més ferma, perquè l'Estètica no pot desentendre's de les categories teleològiques i axiològiques que la vida del pensament situa sempre en el fons de tota actitud filosòfica. Per això, judici estètic i fenomen del gust s'ajunten i es fecunden per desentranyar el secret del fet estètic. No hem de limitar-nos a afirmar que en tal moment i per tal cosa percebuda sentim una emoció estètica. Hem de voler explicar per què la sentim. El fet de l'experiència estètica no queda esgotat ni pel sentiment, ni per les proves experimentals, ni per les interpretacions vitalistes o irracionalistes en qualsevulla de llurs múltiples formes. Tota la transcendència de l'actitud estètica recolza en la finesa i en la profunditat del judici estètic.

IV

Si afegim als problemes estètics que acabem d'assenyalar, els altres problemes importants que desclou l'estudi de l'Estètica, veurem clarament que cap d'ells no pot negar llur filiació filosòfica. El problema de la naturalesa del plaer estètic, estretament lligat amb la base física de les nostres sensacions, però també íntimament connexionat al mecanisme psicològic del judici. El problema de la simpatia, al qual els alemanys han donat unes proporcions

autònomes, tal vegada excessives, però que inclou un joc de tendències psicològiques, l'explicació de les quals hem de demanar a l'estudi complet de les forces de l'esperit. El problema del sentiment estètic, que també comprèn una totalització de l'activitat espiritual. El problema del sublim, en el qual les reaccions de la nostra ànima prenen una substància inefable que tal vegada prové de forces metafísiques que ens envolten. I, sobretot, el problema de l'essència de la bellesa, que perdura des dels primers intents de Sòcrates i que es mou en les regions de l'invisible, per dir-ho a la manera de Plató. Hi ha encara el problema del valor ètic de l'experiència estètica, que ell sol, si d'altres no ho fessin, donaria als estudis estètics una ferma dignitat filosòfica.

La fórmula general que resumiria, al meu entendre, l'essència dels problemes de l'Estètica Pura podria establir-se així: "Cal investigar i explicar les relacions entre el judici personal sobre les coses que diem belles i el valor universal que desitjaríem que tingués aquest judici". Per tant, tota Estètica constituïda com a disciplina filosòfica ha d'estudiar en primer terme les bases psicològiques de l'experiència estètica (sensacions, emocions, sentiments i continguts dels judicis estètics). I seguint el procés d'aquestes dades, bastir l'edifici d'una investigació axiològica i metafísica per a veure si és possible la valoració universal de judicis estètics i arribar a una definició de la naturalesa de les coses belles, que és i ha estat sempre l'anhel final de totes les especulacions estètiques. Les tres respostes clàssiques han perdut validesa davant les posicions actuals de la investigació estètica: ni la bellesa arquetípica, ni la bellesa derivada del relativisme hedonístic, ni la bellesa freda i cerebral obtinguda de la intel·lectualització de les dades externes, substitueixen avui la finíssima complexitat de l'experiència estètica. La infinita varietat de formes i d'expressions que trobem belles, a través de l'Art i de la vida, inclinen a una manera psicològica i crítica en l'estudi del fet estètic. L'actitud de Sòcrates i la de Kant davant els problemes estètics, i, sobretot, davant el problema substantiu de la definició de la bellesa, conserven encara tota la vivència. L'esperit humà va elaborant tots els elements que li vénen de fora i que, en combinar-se amb la seva riquesa interior, originen el complex delicadíssim de l'experiència estètica. Aquesta riquesa interior de l'esperit varia naturalment en cada individu, segons sigui la penetra-

ció de la seva intel·ligència, la finesa de la seva sensibilitat, l'amplitud de la seva cultura i l'exce·lhència de la seva educació. Aprofundir en totes aquestes relacions tan fecundes ens portarà, segurament, no a la definició, i, per tant, al coneixement clar i distint, d'una Bellesa modelica amb realitat objectiva i enlluernadora, sinó a la determinació d'uns objectes que diem bells i que entre tots acumulen lentament un tresor inestimable per a la pobra humanitat, decepcionada per tants altres ideals transitoris. Aquella forma ambiciosa d'una bellesa total, absoluta, arquetípica, s'humanitza i es fragmenta en una multiplicitat de formes polifacètiques expressives de les més íntimes ressonàncies de la diversitat espiritual humana.

V

Acabem d'exposar esquemàticament els problemes essencials que fan de l'Estètica una disciplina filosòfica. Tot el que hem dit té el caràcter d'una introducció general a l'estudi particular que pensem fer de cada una de les qüestions plantejades. Convé sortir al pas dels prejudicis acumulats contra l'Estètica i treballar per esvanir el recel amb que solen ésser acollits els seus problemes. Molts es creuen que l'Estètica vol ésser una forja de regles incontrovertibles per mitjà de les quals hom pugui arribar a geni, o aconsegueixi definir objectivament la Bellesa, o s'atribueixi amb petulància un criteri de gust infal·lible; altres diuen que l'Estètica vol racionalitzar el que és per naturalesa irracional, és a dir, intuïtiu, instintiu, espontani. Però tot això, i altres acusacions que se li fan, no és sinó ignorar els termes precisos que assenyalen l'abast d'una Estètica filosòfica. I és que el món de les coses belles té una realitat tan viva i penetra tan agudament en l'esperit de les gents, que sembla innecessària tota especulació doctrinal i abstracta. Això fa possible que la majoria dels homes, en discutir sobre idees de bellesa i de forma, acabin per trobar acceptable aquella famosa niciesa que diu que de gust no hi ha disputa. Doncs, ha d'haver-n'hi, i cal examinar-ho tot finalment per a descobrir-ne la rel última i la justificació racional. L'esteticista es malfia metòdicament de la reacció immediata i primària que aspira

a jugar el principal paper en el mecanisme de l'experiència estètica; i perquè entén que la bellesa és un fi, com ho és el bé i ho és la veritat, creu que no basta deixar la seva formulació a la sola activitat sentimental, sempre gràvida de perilloses tendències. L'Estètica, doncs, no és una dogmàtica ni un art de receptor fórmules màgiques, sinó que és una discussió oberta i liberal on convergeixen les dades que li aporta l'activitat de certes formes psicològiques i la força racional de la Metafísica. L'objecte de l'Estètica és d'intentar explicar-nos una tendència essencial del nostre esperit i una doble realitat que trobem davant nostre en la creació artística i en la naturalesa. L'Estètica enclou l'estudi d'unes activitats i d'unes realitzacions que no es refereixen solament als artistes, sinó a tots els homes, contràriament al que passa amb una teoria de les belles arts, que pot servir excusivament als artistes, com una tècnica científica interessarà directament els homes que s'hi dediquen. L'artista i el professional d'una ciència poden inclús no veure en el món altra cosa que el seu art o la seva ciència, i gairebé desentendre's de la resta de les activitats humanes, per acabar l'artista en les teories de l'art per l'art, i el científic en els perills de l'especialització. En canvi, l'home que medita sobre les formes generals del coneixement i de l'acció, sentirà, per sobre de tot, una necessitat incoercible de trobar l'enllaç, la coordinació profunda, la unitat, que només la meditació filosòfica pot racionalment satisfer en front dels enigmes i les boires de la vida total de l'univers. Justament, per aquesta última raó, l'esteticista filòsof no pot desoir les inquietuds que pregona l'estat actual de les recerques sobre teoria dels valors, problema etern en la sistemàtica filosòfica, però que el pensament modern ha situat en un primer terme decisiu. La reincorporació de l'Estètica a la Filosofia resulta avui una conseqüència indeclinable, i l'ideal de la bellesa ha de tornar a fondre's, en una vida superior de l'esperit, amb els ideals del bé i de la veritat. Tal vegada—i això ja va més enllà de les fronteres de l'Estètica, però és permès de dir-ho als qui creiem que és impossible de prescindir de la intenció moral de la Filosofia—, tal vegada, repeteixo, davant d'aquestes essències immarcessibles, la concepció estètica de la vida retrobaria vells camins d'idealisme que dignifiquessin les actituds i els pensaments dels homes.

F. MIRABENT

Ferran VII a Girona

(D'un llibre en preparació)

HAN passat dotze anys des de la primera visita de Ferran VII a Girona... Durant aquest període hi ha hagut la desfeta de Trafalgar, el motí d'Aranjuez, l'abdicació de Carles IV, la invasió napoleònica... La princesa Maria Antònia de Nàpols, sentimental i romàntica, condemnada a viure amb Ferran VII, que no sap de delicadeses, s'ha anat esllanguint i ha mort tuberculosa. Aquella "flor d'Itàlia", incompresa pel seu marit, odiada per Maria Lluïsa, s'ha marcit prematurament i ha estat colgada dins aquella tomba de l'Escorial que un dia va esgarriar-la. Ferran ha estat—i és encara!—l'ídol del poble, d'aquell poble candorós i heroic que ha personificat indignament en ell la pàtria. I ara, el baix adulador de Napoleó, el qui ha felicitat al rei Josep per les seves victòries sobre els espanyols, el qui ha pidolat el gran cordó de l'ordre napoleònica creada a la Península, torna del seu "captiveri" de Valençay. Al seu pas no trobarà més que ruïnes lamentables i les tombes encara obertes ça i lla de tants d'herois obscurs que lluitaven aferrissadament mentre ell adulava l'enemic.

Seguim-lo des de la frontera fins a Girona, al qui, per una inconcebible paradoxa, ha estat el més desitjat dels reis.

El 12 de novembre de 1813, Napoleó anuncia a Ferran que pot tornar a Espanya, i el 8 de desembre té lloc la signatura del tractat secret de Valençay, pel qual l'emperador reconeix solemnement Ferran com a rei d'Espanya i de les Índies. La tornada del rei, el seu germà i el seu oncle és a primers de febrer, després que tots s'han divertit força. "Se'n van diu Gabriel Vauthier: Antonio, per a rebre el títol inútil d'almirall general d'Es-

panya i de les Índies; Carlos, per a alçar-se un dia contra el seu germà, encendre la guerra civil, tornar a França com a exilat i anar a acabar els seus dies a Trieste; en fi, Ferran, per a inaugurar un regnat que formarà època entre els més tristos i els més tirànics que esmenta la història de la Península”¹.

La Regència espanyola té bona cura perquè no manqui res al rei, i unes mules carregades d'or s'uneixen a la reial expedició en terra francesa².

El 22 de febrer arriben els expedicionaris a La Junquera, en pernocten a la noble casa Armet, que anys enrera havia donat cordial acollida als aristòcrates francesos que fugien del Terror. (Sembla que encara es conserva tal com era aleshores l'habitació en la qual va passar la nit el rei.) L'alcalde adreça una allocució al poble, en la qual es llegien aquests mots prou eloqüents i significatius: *Pedimos a Dios dos cosas, Fernando y la paz.*³

Una guarnició espanyola anà a rebre el rei a la frontera, i entre ella es trobava el jove tinent Manuel Gibert, que contà així les seves impressions: “Per davant nostre passa un cotxe al trot; a dins, repapat, hi va un home, menjant-se a dentellades un pollastre rostit que té agafat amb un paper d'es-trassa... i passa sense un saludo, sense un somris, sense una mirada...”⁴.

Aquest era, certament, el mateix personatge del qual havia escrit Napoleó, l'any 1808: “És indiferent a tot, molt material, menja quatre vegades al dia, i no té idea de res... És molt bèstia, molt dolent i molt enemic dels francesos.” És dur el judici de l'Emperador? Doncs encara ho és molt més el dels historiadors espanyols que han estudiat Ferran VII i el seu regnat. Llurs judicis podrien condensar-se en aquestes paraules de Villa-Urrutia: “Fué hijo rebelde y descastado, de ingrata y aviesa condición, tan cobarde como falso y embustero, y, sin embargo, el más popular de cuantos monarcas reinaron en España... Fué el ídolo de los Grandes, de los frailes, de las ignaras muchedumbres”⁴.

Els expedicionaris tornaren a emprendre la marxa el dia 23 de febrer cap a Figueres. El posat de Ferran VII continuava essent indiferent als homes i a les coses. Quina diferència entre el seu estat d'esperit i el que ens

¹ *Les princes Espagnols a Valençai* (Paris, 1922).

² V. Frederic Camp, *Figueras en la guerra de la Independencia* (Barcelona, 1926).

³ V. Apeles Mestres, *Fernando el Deseado*, a *Història Viscuda* (Barcelona, 1929).

⁴ *Las mujeres de Fernando VII* (Madrid, 1925).

revela aquell gest del dolç poeta Meléndez Valdés, el qual, expatriat per haver servit a Josep Napoleó, agafa, abans d'entrar a França, un grapat de terra de la seva estimada Espanya i es posa a besar-la en mig de grans sanglots, mentre exclama que no la tornarà a veure mai més! Ferran no té, no ha tingut, no tindrà mai aquestes delicadeses d'esperit que basten per a ennoblir tota una vida. I ell, per dissort, pot tornar, mentre que Meléndez Valdés, com ha pressentit ell mateix en un moment de dolorosa intuïció, ja no podrà tornar mai més a la seva pàtria!

Un escriptor català, Frederic Camp, en parlar del viatge del rei a Figueres, pregunta: "¿No li dirien res les vores del petit Llobregat (prop de Peralada), gens escasses de records, i la corba del pont de Campmany, on gemeguen eternament els espectres, i la massa grisa del castell, inseparable de l'ombra d'Alvarez?". No, amic Camp, tot això no li deia res, i la vostra pregunta podria semblar-nos un xic ingènua, coneixent com coneixeu, vós que sou un historiador ben documentat d'aquella època, la psicologia de Ferran VII.

A Figueres, el mariscal Suchet, duc d'Albufera, va tenir una entrevista amb Ferran, aconseguint, després, segons s'ha dit, de tot un dia de discutir, que donés pas franc a les guarnicions espanyoles.

Després, el 24, el rei va sortir cap a Girona, acompanyant-lo Suchet i el seu Estat Major fins a Bàscara, on ja l'esperaven, impacients, l'exèrcit espanyol i les milícies regionals, a les ordres del general Copons. L'infant Don Carlos va quedar-se a Figueres, per trobar-se indisposat.

"La crítica, remarca el citat Camp, no diu una paraula de l'aspecte social del pas de Ferran per Figueres. El rei hauria vist els senyals del combat, i hom no ha escrit que manés socórrer la misèria de les poblacions, ni posar en llibertat els presos del castell, entre els quals el coronel Pagès i altres ho eren feia molt de temps"⁵.

El "Desitjat" tenia sens dubte altres preocupacions, i l'or que hom li havia tramès no estava pas destinat a eixugar les llàgrimes del poble que tant s'havia sacrificat per ell i per la terra pròpia.

Abans de sortir de Figueres, Ferran va prometre als generals i als altres personatges que l'acompanyaven que, en arribar al Fluvià, posaria la seva

⁵ *Op. cit.*

reial signatura a la Constitució del 1812; però, com tingué sempre per costum, mancà a la seva paraula. ¿Com hauria pogut signar una Constitució que ell mateix havia de traïr descaradament tantes vegades?... Malgrat això, fou erigit a Bàscara un monument que hi perpetués la seva arribada.

Ferran VII torna a ésser a Girona

El retorn de Ferran imposà tot seguit alguns sacrificis pecuniaris a Girona, o almenys a la seva Església, ja que la Municipalitat no podia estar més exhaurida, a conseqüència de les grans dissorts passades.

Segons apareix de les actes capitulars, el dia 22 de març el cap polític de Girona va sol·licitar un préstec reintegrable de 80.000 duros, i aquella mateixa tarda el Capítol de la Catedral havia de posar en mans de l'Ajuntament la quantitat que pogués aportar. Amb tota pressa, el canonge Matute, que havia estat un dels redactors del *Diario de Gerona*, durant els setges, i que s'havia distingit pels seus atacs contra els napoleònics, aportà una important quantitat.

Com que tots aquells dies havia plogut molt a l'Empordà, es temia que els rius haurien crescut i que el rei no podria passar; però el 24, al matí, es va tenir notícia que arribaria a la tarda a Girona. Tot seguit, els canonges comissionats pel Capítol passaren a la senyorial casa de Carles, a on acudiren també l'Ajuntament i altres corporacions, representants forasters, funcionaris principals i l'oficialitat del regiment. "El concurs—llegim en el *Manual d'Acords*—era immens, l'alegria general i els sentiments corresponien a un esdeveniment tan desitjat per tots els espanyols".

Els campaners de la Catedral esguardaven amatents cap a la Costa Roja, i així que varen albirar les primeres avançades de la reial expedició, es posaren a tocar les campanes. Acabat foren llençades a ple vol les campanes de les parròquies. Eren dos quarts de tres de la tarda. El rei, alliberat pel "pèrfid Napoleó", tornava per fi als seus dominis. Tot plegat semblava un somni...

Com que Ferran VII va voler fer el trajecte de Pontmajor a Girona a poc a poc, no va arribar fins a quarts de quatre, "en mig de les més tendres aclamacions i visques". L'Ajuntament l'esperava en incorporació al portal de Santa Maria, a la dreta, i a l'altre costat hi havia una música. A la plaça de les Cols es veia un arc triomfal, amb inscripcions al·lusives a la fidelitat de Girona envers el seu monarca, i a casa la Ciutat una "perspectiva" amb un bust del rei al mig. Les tropes estaven formades pels carrers del trànsit fins a la plaça del Vi.

En ésser davant de casa Carles, el rei baixà del cotxe amb el seu oncle l'infant Don Antonio i el duc de San Carlos, i tots els cossos i comissionats l'acompanyaren fins a les seves habitacions. "Amb tots—llegim en el citat llibre d'actes—va expressar-se el rei amb una humanitat, joia i confiança difícils d'explicar, que donaven a entendre bé que es trobava en mig dels seus fidels vassalls".

Els regidors, junt amb el secretari, varen anar a besar-li les mans, com també a l'infant Don Antonio. El secretari remarcà amb la natural satisfacció que "S. M. va tenir la bondat de no rebre ningú abans que l'Ajuntament". Com que Ferran no portava gaire servei, els regidors varen servir-lo a la taula, alternant. A tot senyor, tot honor... Mentrestant, una música tocava a la plaça del Vi, davant de casa Carles.

A l'endemà, dia 25, va celebrar-se un solemni *Te Deum* a la Catedral. En el presbiteri, al costat de l'Evangeli, en el mateix banc dels regidors, fou col·locat un tron per al rei, i entre el cor i el presbiteri hom va posar seients per a la comitiva. El secretari de l'Ajuntament fa constar que "tot era força ben ordenat i majestuós". No ressenyarem l'arribada del reial seguici, ni la religiosa cerimònia, perquè, si fa no fa, foren com dotze anys enrera. Sols remarcarem que Ferran vestia l'uniforme de guàrdia de corps i que se'n va anar a peu a la Catedral pels carrers de Ciutadans, Sabateries Velles i Força.

El rei fou portat sota tàlem, i l'orgue va tocar mentre ell va ésser a la Catedral. El Capítol va acompanyar-lo després fins al cementiri de l'església de Sant Feliu, on ja l'esperaven l'abat amb els canonges i el clergat de la Col·legiata. Ferran visità el cos de Sant Narcís, davant el qual resà una bona estona, i després tornà al seu allotjament per les Ballesteries, plaça de les Cols i Abeuradors.

Els visques no deixaven sentir la música que acompanyava al rei i al seu seguici, i continuament, amb un fervor que palesa com era retardat el poble de Girona en aquella època, es veien homes, dones i noies que s'agenollaven als peus de Ferran VII i li besaven la mà. Jamai cap rei no havia estat tan adorat pel seu poble, i jamai cap rei no s'havia portat tan deslleialment envers els seus súbdits.

Un cop a casa Carles, Ferran sortí al balcó a revistar les tropes. En algunes cases de la plaça del Vi es veien encara els estralls de la passada guerra. Moltes coses havien canviat profundament des de l'any 1802, en què el rei havia visitat per primera vegada la històrica ciutat. L'esperit del poble, però, era el mateix.

¿Pensaria el rei en la seva muller Maria Antònia, que reposava al panteó de l'Escorial, lluny de l'enyorada cort de Nàpols?... No era Ferran home per a emocionar-se davant dels records. I hom ha remarcat que la mort de la princesa d'Astúries l'havia deixat indiferent, i que, en canvi, havia afectat molt a Carles IV, no mancat de bons sentiments.

Diàleg entre el rei i un ermità empordanès

Aquella mateixa tarda va rebre Ferran VII a Salvador Peya, ermità de Sant Llop, del terme de Torrent, el qual deixà escrita una pintoresca descripció de la seva entrevista amb el rei.

Així que l'ermità va saber la nova de la llibertat de Ferran VII—*después de seis años de cautiverio por la más negra perfidia que osó el Tirano de la Europa, Napoleon Bonaparte*—, li va semblar que la millor ofrena que podria fer-li seria un cistell de raïms frescos, produïts, diu, "amb la suor del meu rostre, a les àrides muntanyes de Sant Llop".

El dia abans, a la tarda, doncs, malgrat que el temps fos força rúfol, el bon Salvador Peya va sortir de la seva ermita, amb el cistell de raïms, que pesava unes vuit lliures, i arribà a Girona l'endemà a la tarda. El primer que va fer fou passar a casa Foixà, a la plaça de l'Oli, per a saber què

havia de fer. El baró de Foixà—alcalde de la ciutat en temps de la dominació francesa—va dir-li que havia d'anar a l'Ajuntament, que allí podrien informar-lo. L'ermità va anar-hi totseguit, sempre amb la seva càrrega a coll, i dos regidors varen acompanyar-lo a casa Carles.

Els raïms foren posats en dues magnífiques safates, cada regidor va agafar-ne una i, amb l'ermità al mig d'ells, entraren en una sala on hi havia el rei. "Això s'esdevingué, diu l'ermità, a dos quarts de cinc de la tarda del dia 25 de març". Acabat, reproduïx en la seva relació el diàleg que va tenir amb Ferran, al qual donà compte amb tot detall del temps que havia servit al rei, des del 1774, que tenia 17 anys, fins que va obtenir la llicència a Cartagena, el 1789, després d'haver estat a l'Havana, a Constantinoble i en altres llocs. Després va prendre part en la guerra amb la República francesa, el 1793, i per fi va retirar-se a l'ermita de Sant Llop, complint una prometença que havia fet durant un fort temporal de mar. La invasió dels francesos va treure'l d'aquell lloc, i serví en els setges de Girona

Peya conta al rei els treballs, els sofriments i la fam que patí la ciutat durant el setge de 1809, remarcant que els presos varen haver de menjar-se fins els trossos de la roba que portaven. "Foren tant els treballs, diu l'ermità al rei, que només ho pot dir el que es trobava en un setge tan rigorós. Que ho diguin les ruïnes dels edificis d'aquesta ciutat. Que ho contin les muralles i les bretxes. Que ho diguin els cadàvers de les sepultures. Que ho digui tanta de sang vessada per aquests carrers. I, en fi, que ho diguin les meves ferides. Si s'aixequessin els cadàvers dels francesos que hi ha colgats a l'entorn d'aquesta ciutat, formarien un exèrcit nombrosíssim..."⁶

El rei li va fent algunes preguntes. ¿Com anaven "les justícies" en mig dels francesos? L'ermità contesta que uns bé i altres malament. Aleshores el rei li diu que per a aquests caldrà formar un tribunal a part. ¿Com es portaren els clergues? Molt bé, però també n'hi ha hagut algun de dolent. L'ermità li diu que endevinaria la causa per la qual els francesos l'han deixat venir. El rei li pregunta per què, i aleshores l'ermità li dóna unes quartetes, i Ferran en llegeix amb veu alta el primer vers:

La Francia perdida está...

⁶ *Relación...* (ms).

Al peu d'aquesta curiosa relació hi ha una certificació en la qual l'Ajuntament fa constar que l'ermità de Sant Llop va fer ofrena del cistell de raïms al rei i hi va parlar una bona estona.

Més de l'estada de Ferran VII a Girona

A l'acta de la sessió del Capítol de la Catedral del 26 de març consta que el duc de San Carlos va dir al canonge senyor Cufí que el rei no sols estava disposat a rebre la visita del Capítol, "sinó que volia desfogar-se amb ell i manifestar-li com estava satisfet dels seus serveis", i que, havent d'arribar a la tarda l'infant Don Carlos, que havia quedat a Figueres, podrien passar a complimentar-los havent dinat.

L'infant arribà cap a la una. L'Ajuntament el va rebre a la porta de França, amb els mateixos honors que al rei, però banda ençà del portal. El rei el va anar a rebre a cavall, vestit de coronel de guàrdies de corps, amb la faixa de capità general, acompanyat del duc de San Carlos, general en cap. L'infant Don Antonio anava en un cotxe.

A la tarda s'esdevingué que, quan els canonges, amb el mestre de cerimònies i el "bedel" i quatre escolans de la sacristia, estaven a punt de sortir de la catedral, va ploure molt i començà a fer-se fosc, i "encara que tots estaven proveïts de paraigües", varen acordar a la porta del mateix temple que els canonges Cufí i Oliver visitessin el duc de San Carlos i li diguessin que l'endemà, després dels oficis, anirien a rebre els honors de S. M.

A l'endemà, dia 27, Dominica de Passió, el rei assistí com a particular a la funció de la Catedral, essent rebut pel Capítol en el darrer replà de l'escalinata. La capella cantà la missa com era de consuetud en aquella diada, és a dir, a veus i amb instruments baixos en el cor alt, i el predicador féu el sermó que ja tenia preparat i alludí "al retorn de Ferran als seus Estats i Dominis".

A la tarda, a quarts de quatre, el Capítol anà a casa Carles a complimentar S. M., i després d'haver besat els canonges, un per un i per ordre

d'antiguitat, la mà de Ferran i dels infants, "el rei va informar-se de l'estat de l'Església durant el setge, parlà del general Alvarez i va dir que s'havia portat com un heroi". El rei no devia pas recordar-se que abans havia felicitat Napoleó per les seves victòries sobre els soferts espanyols...

El dia 27, a la tarda, el rei i els infants varen assistir a la funció que els gironins oferiren a la Verge de Loreto, en acció de gràcies per haver sortit els francesos de Girona. Aquesta solemnitat va tenir lloc a l'església del Carme i féu el sermó el canonge Narcís Xifreu, de la Col·legiata de Sant Feliu.

És remarcable el passatge d'aquest sermó en el qual l'orador sagrat posa de relleu la protecció de la Verge de Loreto a la ciutat durant la dominació napoleònica. Recorda que el 10 de desembre de 1809, en què varen entrar els francesos a la plaça, els uns es deien als altres: "Girona ja és de l'enemic: demà les seves hosts salvatges emplenaran els nostres carrers i places... Tots preguntaven espantats: Què serà de nosaltres? Quina mena de malaurances ens esperen?... Però una sola paraula devia servir-vos de consol, una sola paraula devia oferir-vos calma en la tempesta: era el dia de la Verge de Loreto... Girona és protegida des que hi entra l'opressor; continua aquesta protecció fins que veiem sortir aquest opressor, i fins que veiem la llibertat del sospirat Ferran VII, i perquè no falti res a la nostra alegria, fins que el veiem en aquesta ciutat, fins que el veiem en aquest mateix temple..."⁷.

Aquest passatge, en posar de relleu la protecció de la Verge de Loreto, ens recorda el què ja ha estat dit altres vegades: que les autoritats franceses, i sobretot l'intendent baró de Gerando, durant llur estada de més de quatre anys a Girona, feren els possibles, d'acord amb les autoritats del país, per a pacificar els esperits i fins i tot varen emprendre algunes millores importants en els serveis públics⁸. La ciutat no va sofrir les grans malvestats que els gironins es temien i que altres poblacions, crucificades també per la guerra, varen haver de patir.

⁷ Sermón... (Girona, s. d.)

⁸ V. Emili Grahit, *La Gazette de Gironne* (Revista de Gerona, 1878) i Carles Rahola, *La dominació napoleònica a Girona* (Barcelona, 1922).

* * *

El rei i els infants varen sortir cap a Calella l'endemà, dia 28, a les set del matí, acompanyats pel general en cap i el seu Estat Major, el cap superior polític i altres personatges oficials, essent acomiadats per l'Ajuntament a la porta de l'Areny, en la forma i amb el cerimonial de consuetud.

Durant la seva estada a Girona, Ferran VII va escriure una lletra reservada a la Regència, assabentant-li la seva feliç arribada a la Península. L'esborrall d'aquesta lletra, ple de tatxats, és a l'arxiu del Reial Palau de Madrid.

Un d'aquells dies el rei havia rebut la visita de l'heroïna Maria Angela Bivern, la qual va tenir l'honor incomparable de besar-li la mà, no una, sinó moltes vegades, i d'oferir-li els seus serveis, contant-li de passada les seves gestes" ⁹.

CARLES RAHOLA

⁹ Carles Rahola, *Visions Històriques* (Barcelona, 1927).

Les meves tres millors poesies

per

Miquel Ferrà

Hem adreçat als nostres poetes aquesta pregunta: "Dins tota la vostra producció lírica, publicada, quins són els tres poemes que reputeu com a millors?" MIQUEL FERRÀ ha contestat:

"Quines són les meves tres millors poesies?

Jo no sabria dir-ho. Per això i per una certa aversió a posar d'autor i a comentar-me, hauria preferit que la pregunta s'hagués adreçat a un altre.

La cortesia m'obliga a contestar-la i a fer jo mateix una tria, que forçosament haurà d'ésser un poc arbitrària. Heus ací, doncs, tres de les meves composicions que més m'estimo, probablement per motius no tots literaris. Hi entenc tan poc en literatura!

Unes paraules vives fixant, per evocar-lo sempre més, un moment d'èxtasi: aquest és el meu sentiment personal de la poesia."

Desig

*Mor el jorn. Quina essència
d'abrilença frescor!
Tot el camp és verdor,
tot el cel transparència.*

*El crepuscle diví
ha nimbat la muntanya.
Del primer serení
l'herba fina ja es banya.*

*Pel camí, sota un lent
desvetllar-se d'estrelles,
fressejant i rient
han passat cinc donzelles.*

*Entonaven cançons
de gentil primavera.
Són de plata els aubons,
pallideix l'olivera.*

*S'allunyava l'estol...
—clar abril, juvenesa!—
Jo venia tot sol
amb la meua tristesa.*

*Las de tant de sofrir,
el meu cor defallia.
O, Déu meu, jo voldria
estimar i morir.*

Neu a muntanya

*Neva en pau a la muntanya,
a trenc d'alba, pel cel gris.
Dins la vall,—s'escolta a penes
l'insensible fregadís,—
el Gener desfulla roses
d'ametllers del paradís.*

*Neva en pau; dolça mortalla
sobre el món en soledat.
L'aire fred, poblat de cendres,
és immòbil i encantat,
i dins l'aigua de la pica
remoreja el doll glaçat.*

*Trec el cap a la finestra:
dins el bosc no hi ha camins.
L'ull del gorc, en la blancura,
és més verd per allà endins;
mig colgada penja l'eura
a damunt els remolins.*

*Sobre el porxe i les teulades
va nevant, nevant, nevant...
Neva al caire de les penyes
i en la rama del vessant,
i damunt els braços negres
de l'alzina més gegant.*

*Oh Déu meu! sôu vós darrera
d'eixa morta resplendor?
El meu cor sent la dolcesa
d'una albada interior.
En coixins de blanc silenci
s'és dormit el meu dolor.*

Montnàber, 1917.

La visió de Nadal

I

*Dormia el mar sota la nit en calma,
poblada d'invisibles serafins.
El tall de proa feia un bruit de palma
i corones de neu els remolins.*

*Pau del líquid desert fins als confins,
pau allà dalt en l'estel·lat reialme.
Pel mar dormit, sota la nit en calma,
tots els vaixells seguien llurs camins.*

*Nadal. Era una cova l'hemisferi,
plena de llums i de sagrat misteri,
esperant l'arribada del Nadó.*

*Amb el silenci el vent feia esposalles,
i fins al front llunyà de les batal·les
s'era adormit el fatigat canó.*

II

*La musa em besà el front i en companyia
creuàvem aquell llac d'encantament,
lluny del meu cor els dols de cada dia,
guiats per una estrella refulgent.*

*De l'horitzó en la calma transparent
quin fantasma suau apareixia?
Sospesa entre dos cels la nau seguia
i entre dos cels flotava el pensament.*

*Ara solcàvem l'aire, sense estela,
sense remor, una ala cada vela.
Blava entre vels de serení remulls,
sobre el cristall del mar més dolç encara,
la lenta visió s'anà fent clara
i l'Illa d'Or sorgí davant mos ulls.*

III

*Emergia del mar tota serena,
com el món dels ensomnis fet real;
pedestal graciós digne d'Helena,
digne de Beatriu l'aire immortal.*

*Les pinedes guaitant sobre el fondal,
d'oliveres d'argent la serra plena,
i en el front espadat de la carena
la neu càndida i pura de Nadal.*

*I un torrentol joiós dins cada coma,
i un vergê en cada afrau vessant aroma,
i al peu de la muntanya el mar immens.*

*I coronant els cims, mística taula,
una blavô estelada de retaule
i una boira suau com un encens.*

IV

*I era la Mitja Nit, i la natura,
esperant l'ambaixada d'altres móns,
exultava d'amor dins la foscura
travessada de llums i de cançons.*

*Núvols de forma angèlica a flotons
envaïen del cel la blavor pura,
i els estels d'or guaitaven en l'altura
com eixerits i rossos caparrons.*

*Oh perfum hivernal, clara puresa
dels somnis nadalencs de la infantesa,
fins a la terra fent baixar el cel!*

*Mos ulls varen cercar l'estrella nova,
els àngels rodejant la Santa Cova
i el fulgor de les palles dins el gel.*

V

*Llavors, per un camí de poesia
navegant fins als núvols volanders,
guaití l'illa gentil que el mar cenyia
i l'escampall de viles i cloquers.*

*Els caminets perduts entre olivers,
menant a la muntanya de Maria,
anaven plens d'estols de pastoria
per cingles i boscatges i roquers.*

*Al cor de la muntanya consagrada
la Missa de Nadal era cantada.
Era un fanal el temple resplendent.*

*Sobre les gents humils de nostra terra,
sobre l'oblit llunyà del món en guerra,
l'Infant irradiava dolçament.*

VI

*I al càntic exultant amb veu joiosa
responien els ecos en concert:
l'orgue de la cascada remorosa,
tota bromera entre el rocam desert,*

*i el salm de les muntanyes, temple obert,
del bosc i de la rosa tremolosa,
i del fil argentat de la neu fosa,
i l'estelada i l'oratjol desert.*

*L'Angel de Pau volava en les altures
sobre el fulgor de les congestes pures,
acomplint-se el misteri en l'infinit.*

*Erraven nuvolets, blanques ovelles;
cremava l'oli en totes les estrelles;
tots els torrents cantaven dins la nit.*

L'home que fou dijous

per Gilbert K. Chesterton

Capítol III

L'home que fou dijous

Abans que cap cara nova pogués aparèixer a la porta, l'espalmadora sorpresa de Gregory ja havia passat. D'un bot i amb un aú com d'una bèstia salvatge, es posà al costat de la taula. Engrapà el revòlver i apuntà a Syme. Syme ni es mogué, però alçà una mà pàl·lida i cortès.

"No sigueu beneit", digué amb la dignitat afeminada d'un rector. "No veieu que tots dos estem en el mateix vaixell. Sí, i bellament marejats."

Gregory no podia dir res, però tampoc no podia engegar i se'l mirava interrogador.

"No veieu que ens hem contrarestat mútuament?", exclamà Syme. "Jo no puc dir a la policia que vós sou un anarquista. Vós no podeu dir als anarquistes que jo sóc un policia. Només jo us puc vigilar a vós sabent qui sou; només vós em podeu vigilar a mi sabent qui sóc. En poques paraules, és un solitari duel intel·lectual, el meu cap contra el vostre. Jo sóc un policia privat de l'ajut de la policia. Vós, pobre amic meu, sou un anarquista privat de l'ajut d'aquella llei i aquella organització que tan essencial és a l'anarquia. L'única diferència és a favor vostre. Vós no esteu voltat d'inquisidors policies; jo estic voltat d'inquisidors anarquistes. Jo no us puc traïr, però em puc traïr jo mateix. Apa, home!, espereu i veureu com em traeixo. Ho faré de primera."

Gregory abaixà poc a poc la pistola, mirant encara Syme fit a fit com si fos un monstre marí.

"Jo no crec en la immortalitat", digué a la fi, "però si després de tot això haguéssiu de trencar la vostra paraula, que Déu faci un infern només per a vós, per udolar-hi eternament".

"Jo no trencaré la meua paraula", digué Syme severament, "ni vós no trencareu la vostra. Aquí tenim els vostres amics".

La massa dels anarquistes entrà a la sala amb un aire las i una mica avorrit; però un homenet de barba i ulleres negres—un home una mica del tipus de Mr. Tim Healy—se'n destrià i es féu endavant amb uns papers a la mà.

"Camarada Gregory", digué, "suposo que aquest home és un delegat".

Gregory, agafat de sorpresa, abaixà els ulls i mormolà el nom de Syme; però Syme replicà llestament:

"Jo estic content de veure que la vostra porta és prou ben guardada per fer difícil que ningú es trobi aquí sense ésser un delegat".

Les celles de l'homenet de la barba negra encara estaven contretes per quelcom com una sospita.

"Quina branca representeu?", preguntà secament.

"No sé si se'n pot dir una branca", féu Syme rient, "jo en diria almenys una rel".

"Què voleu dir?"

"El fet és", digué Syme serenament, "la veritat és que jo sóc un sabbarià. Jo he estat especialment tramès aquí per fer-vos mostrar una deguda observança del diumenge".

L'homenet deixà caure un dels seus papers i una esgarrifança de por passà per totes les cares del grup. Evidentment el terrible President a qui anomenaven Diumenge, de vegades trametia aquesta mena d'ambaixadors irregulars a les reunions de les branques.

"Bé, camarada", digué l'home dels papers després d'una pausa. Em penso que valdrà més que us donem un seient a la reunió?"

"Si us he d'aconsellar com un amic", digué Syme amb severa benvolença, "més us valdrà".

Quan Gregory sentí acabar el perillós diàleg en una inesperada seguretat pel seu rival, s'aixecà tot d'una i es posà a passejar amunt i avall en una penosa meditació. Es trobava realment en una situació anguniosa. Es veia clar que l'inspirat desvergonyiment de Syme el faria sortir bé de tots els dilemes merament accidentals. D'aquests poca cosa podia esperar. Ell no podia traïr Syme, part per l'honestat i part també perquè si el traïa i per

una raó o altra no aconseguia destruir-lo, el Syme que s'escaparia seria un Syme alliberat de tot compromís de secret, un Syme que, senzillament, se n'aniria a la més pròxima estació de policia. Amollaria tan poc com pogués dels plans d'ells aquella nit, i després deixaria anar Syme i correria l'albur.

S'atansà al grup d'anarquistes, que ja s'anaven repartint pels bancs.

"Em penso que deu ésser hora de començar", digué, "el remolcador ja s'espera al riu. Jo proposo que presideixi el camarada Buttons".

Havent-se aprovat això a mans alçades, l'homenet dels papers s'esmunyí dintre el seient presidencial.

"Camarades", començà, sec com un tret de pistola, "la reunió d'aquesta nit és important, per bé que no caldrà que sigui llarga. Aquesta branca sempre ha tingut l'honor d'elegir els Dijous per al Consell Central Europeu. Nosaltres hem elegit molts i esplèndids Dijous. Tots lamentem la trista defunció de l'heroic treballador que ocupà el càrrec fins la setmana passada. Com sabeu, els serveis a la causa foren considerables. Ell organitzà el gran cop dinamiter de Brighton, que, sota més felices circumstàncies, havia d'haver mort tota la gent de l'embarcador. Com també sabeu, la seva mort fou tan abnegada com la seva vida, car morí per la seva fe en una higiènica mixtura d'aigua i calç, com a substitutiu de la llet, que ell considerava com un beuratge bàrbar i que implicava crueltat envers les vaques. La crueltat o qual-sevulla cosa que s'hi assemblés, sempre l'havia revoltat. Però no ens hem reunit per a aplaudir les seves virtuts, sinó per una tasca més difícil. És difícil de lloar degudament les seves qualitats, però encara és més difícil de reemplaçar-les. A vosaltres, camarades, toca aquesta vetlla d'escollir entre la present companyia l'home que ha d'ésser Dijous. Si algun camarada suggereix un nom, jo el posaré a votació. Si cap camarada no suggereix un nom, jo només puc dir que aquell amat dinamiter que ens ha deixat, s'ha emportat als abims inconeguts l'últim secret de la seva virtut i la seva innocència".

Hi hagué una remor de gairebé inoïbles aplaudiments, com de vegades es senten a l'església. I un vell, alt, amb una llarga i venerable barba blanca, potser l'únic treballador de debò que hi havia allí, s'aixecà amb molt de treball i digué:

"Proposo que s'elegeixi Dijous el camarada Gregory", i amb els mateixos treballs es tornà a asseure.

"Algú secunda la proposició?", demanà el President.

Un home petit, amb un gec de vellut i una barba punxaguda, secundà.

"Abans de passar-ho a votació", digué el President, "jo demano que el camarada Gregory faci una declaració".

Gregory s'aixecà entre un esclat d'aplaudiments. Estava mortalment pàlid, tant que, per contrast, el seu estrany cabell roig semblava gairebé es-carlata. Però somreia i estava completament tranquil. S'havia decidit i veia completament clara, com una blanca carretera, la millor política a seguir. La cosa més segura era fer un parlament atenuat i ambigu que deixés en l'esperit del detectiu la impressió que la congregació anarquista, després de tot, era un afer molt inofensiu. Ell creia en les seves pròpies dots literàries, la seva aptitud per suggerir matisos delicats i escollir mots perfectes. Pensava que amb una mica de cura podia reeixir, a desgrat de tota la gent que el voltava, a donar de la institució una impressió subtilment i delicadament falsa. Syme havia cregut una vegada que els anarquistes, amb totes llurs bravates, només feien el beneït. Podria, ara, ell, en l'hora de perill, fer que Syme s'ho tornés a creure?

"Camarades", començà Gregory, amb una veu baixa, però penetrant, "no cal que us digui quina és la meva política, perquè és també la vostra. El nostre credo ha estat calumniat, ha estat desfigurat, ha estat absolutament confós i dissimulat, però no ha estat mai alterat. Aquells que parlen de l'anarquisme i els seus perills van a cercar llurs informacions a tot arreu, excepte a nosaltres, excepte a la font principal. S'informen sobre els anarquistes en novel·les de dos rals; s'informen sobre els anarquistes en diaris de negociants; s'informen sobre els anarquistes en *Ally Sloper's Half Holiday* i l'*Sporting Times*. Ells mai no s'informen sobre els anarquistes dels anarquistes mateixos. Nosaltres no tenim mai ocasió de desmentir les enormes calúmnies que ens apilen damunt del cap des d'un extrem a l'altre d'Europa. L'home que ha sentit a dir que nosaltres som un flagell vivent, no ha sentit mai la nostra resposta. Ja sé que tampoc no la sentiria avui encara que la meva ira esbadellés la teulada. Perquè només en les pregoneses de sota terra és permès d'aplegar-se els perseguits, com els cristians a les catacumbes. Però si per un increïble accident, hi hagués entre nosaltres aquesta nit un home que tota la seva vida ens hagués així mal comprès, jo li posaria aquesta qüestió: "Quan aquells cristians es reunien en aquelles catacumbes, quina mena de reputació moral tenien pels carrers del damunt? Quines històries es contaven l'un a l'altre de llurs atrocitats els romans instruïts? Supposeu (jo li diria), supposeu que nosaltres no fem més que repetir aquella encara misteriosa paradoxa de la història. Supposeu que nosaltres semblem tan horribles com els cristians perquè som realment tan inofensius. Supposeu que nosaltres semblem tan folls com els cristians perquè som realment tan manyacs com ells".

L'aplaudiment que havia saludat les primeres frases s'havia anat afeblint gradualment i a l'última paraula s'aturà sobtadament. En l'abrupte silenci, l'home del gec de vellut digué amb una veu d'espiguet:

"Jo no en sóc de manyac!"

"El camarada Witherspoon ens diu", repregué Gregory, "que ell no és manyac. Ah, i què poc es coneix! Les seves paraules són realment extravagants; la seva aparença és feroç i fins (per a un gust ordinari) poc atreient. Però només l'esguard d'una amistat tan profunda i delicada com la meua, pot percebre el pregon fonament de sòlida mansuetud que porta a dintre, massa pregon i tot perquè ell el vegi. Repeteixo: nosaltres som els veritables cristians primitius, només que hem arribat massa tard. Som senzills com ells eren senzills—mireu el camarada Witherspoon. Som modestos com ells eren modestos,—mireu-me a mi. Som clements—".

"No, no!", cridà Mr. Witherspoon, el del gec de vellut.

"Dic que som clements", repetí Gregory furiós, "com els primitius cristians eren clements. Amb tot, això no privà que fossin acusats de menjar carn humana. Nosaltres no mengem carn humana".

"Vergonya!", cridà Witherspoon. "¿Per què no?"

"El camarada Witherspoon", digué Gregory amb un humorisme febrós, "es daleix per saber com és que no se'l menja ningú (*rialles*). Sigui com sigui, en la nostra societat, que l'estima sincerament, que està fundada en l'amor...".

"No, no!", digué Witherspoon, "mori l'amor".

"Que està fundada en l'amor", repetí Gregory estrenyent les dents, "no hi haurà cap dificultat sobre l'objecte que hem de perseguir com a col·lectivitat, o que jo hauria de perseguir si fos elegit representat d'aquesta col·lectivitat. Superbament ignorant les calúmnies que ens representen com assassins i enemics de la societat humana, nosaltres perseguirem amb moral abrivament i una serena embranzida intel·lectual, els ideals permanents de la germanor i la simplicitat".

Gregory reprengué el seu seient i es passà la mà pel front. El silenci fou sobtat i anguniós, però el president s'aixecà com un autòmata, i digué amb una veu descolorida:

"Hi ha algú que s'oposi a l'elecció del camarada Gregory?"

L'assemblea semblava indecisa i subconscientment decebuda, i el camarada Witherspoon es bellugava neguitós en el seu seient i botzinava darre-ra la tupida barba. Per la pura força de la rutina, però, la proposició hauria estat votada i aprovada. Però quan el President obria la boca per a passar-la a votació, Syme s'aixecà tot d'una i digué amb una veueta tranquil·la:

"Sí, senyor President, jo m'hi oposo".

El fet més impressionant en oratòria és un inesperat canvi de veu. Mís-ter Syme, evidentment, hi entenia. Havent dit aquestes primeres paraules formulàries en un to moderat i amb una breu simplicitat, féu sonar i retrunyir per la volta el mot següent, com si un dels fusells s'hagués engegat.

"Camarades", cridà amb una veu que féu fer un bot a cada home, "és per això que hem vingut aquí? Hem de viure sota terra com les rates només que per sentir parlar d'aquesta manera? Aquest és el parlar que podríem escoltar tot menjant bombons a la festa d'una Escola Dominical. És que hem folrat d'armes aquestes parets i havem barrat aquella porta amb la mort perquè ningú no pugui venir a sentir el camarada Gregory com diu: "Sigueu bons i sereu feliços", "L'honestetat és la millor política", "La virtut es porta el premi ella mateixa"? No hi ha paraula en el discurs del camarada Gregory que un capellà no hagués escoltat amb plaer (*escolteu!, escolteu!*). Però jo no sóc un capellà (*sorollosos aplaudiments*), i no ho he escoltat amb plaer (*més aplaudiments*). L'home que serveix per a fer un bon capellà no serveix per a fer un resolut, enèrgic i eficient Dijous (*escolteu!, escolteu!*).

"El camarada Gregory ens ha dit en un to massa apologetic que nosaltres no som enemics de la societat. Però jo dic que som enemics de la societat i pitjor per la societat. Som enemics de la societat perquè la societat és l'enemic de la humanitat, el seu més vell i implacable enemic (*escolteu!, escolteu!*). El camarada Gregory us ha dit (també apologeticament) que nosaltres no som assassins. Amb això ja hi convinc. Nosaltres no som assassins, nosaltres som executors (*visques*).

Des que Syme s'havia aixecat, Gregory se l'havia estat mirant fixament amb la cara idiotitzada per l'astorament. Ara en la pausa, els seus llavis esblanqueïts s'obriren per a dir amb una automàtica i inanimada claredat:

"Maleït hipòcrita!"

Syme mirà de fit a fit aquells paorosos ulls amb els seus blau-clars i digué amb dignitat:

"El camarada Gregory m'acusa d'hipocresia. Ell sap tan bé com jo que estic complint totes les meves prometes i no fent res més que el meu deure. Jo no atenuo les paraules. Ni tan sols ho faig veure. Jo dic que el camarada Gregory no serveix per a Dijous, malgrat totes les seves amables qualitats. No serveix per a Dijous per mor de les seves amables qualitats. Nosaltres no volem un Consell Suprem de l'Anarquia infectat de balsàmica clemència (*escolteu!, escolteu!*). Aquesta no és hora dels cerimoniosos compliments, ni de cerimoniosa modèstia. Jo m'oposo al camarada Gregory com

m'oposaria a tots els Governos d'Europa, perquè l'anarquista que s'ha donat a l'anarquia ha oblidat la modèstia com ha oblidat l'orgull (*aclamacions*). Jo no sóc un home. Jo sóc una causa (*més aclamacions*). Jo m'oposo al camarada Gregory tan impersonalment i tan reposadament com escolliria una pistola en comptes d'una altra d'aquella restallera de la paret; i dic que abans de veure Gregory i els seus mètodes de pa sucat amb oli en el Consell Suprem, em presentaria jo mateix a l'elecció".

La seva frase fou ofegada per una eixordadora cataracta d'aplaudiments. Les cares que havien anat donant més i més senyals d'aprovació, a mesura que la diatriba s'anava fent més i més intransigent, es contorsionaven amb ganyotes d'expectació o es badaven amb crits de joia. El moment en què es declarà disposat a presentar-se pel càrrec de Dijous, una cridòria d'excitació i aquiescència esclatà i es féu incontrolable, i al mateix temps Gregory es posà dret, amb la boca plena de bromera i cridant contra la cridòria.

"Atureu-vos, bojos rematats!", cridava esforçant la veu fins a esqueixar-se la gola. "Atureu-vos!"

Però per més forta que els crits de Gregory i que tot l'avalot de la sala, era la veu de Syme, que encara parlava amb una implacable remor de tro.

"Jo no vaig al Consell a desmentir aquella calúmnia que ens anomena assassins; jo vaig a fer-la bona (llargues i prolongades aclamacions). Al capellà que diu que aquests homes són enemics de la religió, al jutge que diu que aquests homes són enemics de la llei; al gras parlamentari que diu que aquests homes són enemics de l'ordre i la pública decència, a tots plegats jo respondré: "Vosaltres sou falsos reis, però sou veritables profetes. Jo vinc a destruir-vos i a complir les vostres profecies."

El fort clamoreig s'extingí gradualment; però abans que hagués cessat, Witherspoon s'havia aixecat d'un bot amb el cabell i la barba tots ericats i havia dit:

"Proposo com una esmena que el camarada Syme sigui designat per al càrrec."

"Atureu tot això, us dic!", cridà Gregory frenètic. "Atureu-ho, tot és..."

La veu del president li talla la paraula amb un fred accent.

"Algú secunda aquesta esmena?", digué.

Un home alt, cansat, amb ulls malencònics i una barballera americana fou vist aixecant-se poc a poc de l'últim banc. Gregory havia estat una estona fent esgarips. Ara hi hagué un canvi en el seu accent, més paorós que cap esgarip.

"Vaig a acabar tot això!", digué, amb una veu feixuga com una pedra. "Aquest home no pot ésser elegit. És un..."

"Sí", digué Syme incommovable, "què és?"

La boca de Gregory s'obrí i tancà dues vegades sense fer cap so; després, poc a poc, els colors li anaren tornant a la cara afinada.

"És un home completament inexpert en la nostra feina", digué, i s'assegué tot d'una.

Abans que ho hagués fet, l'home llarg i flac de la barba americana tornava a estar dret, i repetia en un monòton americà:

"Demano per a secundar l'elecció del camarada Syme."

"Com de costum, l'esmena es votarà primer", digué Mr. Buttons, el president, amb mecànica rapidesa. "La pregunta és si el camarada Syme..."

Gregory tornava a estar dret, pantejant i furiós.

"Camarades", cridà. "Jo no sóc boig".

"Oh, oh!", digué Mr. Witherspoon.

"Jo no sóc boig", reiterà Gregory, amb una terrible sinceritat que per un moment féu trontollar la sala, "pero us dono un consell, que podeu anomenar boig si així us plau. No, jo no us donaré un consell perquè no en puc donar cap raó. Anomeneu-ho una folla comanda, però seguiu-la. Pegueu, però escolteu-me! Mateu-me, però obeiu-me! No e'legiu aquest home".

La veritat és tan terrible, fins quan és encadenada, que per un moment l'estantissa i insensata victòria de Syme flaquejà com una canya. Però no ho hauríeu llegit pas en els gèlids ulls blaus de Syme.

Ell, senzillament, comentà:

"El camarada Gregory recomana..."

Llavors l'encís ja era trencat, i un dels anarquistes cridà a Gregory:

"I qui sou vós? Vós no sou Diumenge", i un altre anarquista afegí amb una veu més forta: "I no sereu Dijous".

"Camarades", gemegà Gregory, amb una veu com la d'un màrtir que en un paroxisme de dolor s'ha fet insensible al dolor, "tant me fa si em detesteu com un tirà com si em detesteu com un esclau. Si no voleu prendre el meu consell, accepteu la meua degradació. Jo m'agenollo davant vostre. Jo em tiro als vostres peus. Jo us imploro. No elegiu aquest home".

"Camarada Gregory", digué el President després d'una enutjosa pausa, "això, realment, no és gaire digne".

Per primera vegada durant tot aquell procés hi hagué uns quants segons de silenci real. Després Gregory tornà a caure al seu seient, una pàl·lida desferma d'home, i el president repetí com un mecanisme de rellotgeria sobtadament tornada a engegar:

"La pregunta és si el camarada Syme és elegit pel càrrec de Dijous en el Consell General".

La cridòria s'alçà com el mar, les mans s'aixecaren com un bosc i tres minuts després Mr. Gabriel Syme, de la Policia Secreta, era elegit per al càrrec de Dijous al Consell General dels Anarquistes d'Europa.

Tothom a la sala semblava sentir el remolcador esperant al riu i l'estoc i el revòlver esperant damunt la taula. L'instant en què l'elecció fou llesta i irrevocable i Syme hagué rebut el paper que provava la seva elecció, tots s'aixecaren, i els grups, enardits, es movien i barrejaven per la sala. Syme es trobà sense saber com faç a faç amb Gregory, que encara se l'estava mirant amb un esguard d'odi espalmat. Romangueren callats uns quants minuts.

"Sou un dimoni!", digué Gregory a la fi.

"I vós sou un cavaller", digué Syme amb gravetat.

"Sou vós que m'heu atrapat", comentà Gregory tremolant de cap a peus, "m'heu atrapat en..."

"No digueu poca-soltes", digué Syme secament. "¿Dintre quina mena de congrés de dimonis m'haveu atrapat vós, si ho anàvem a mirar? Vós em féreu jurar abans que jo us fes jurar a vós. Potser tots dos estem fent allò que creiem honest. Però allò que creiem honest és tan endiabladament diferent que no hi pot haver entre nosaltres cap mena de concessió. No hi ha res possible entre nosaltres, sinó és honor i mort", i es tirà la gran capa damunt les espatlles i agafà el flascó de damunt la taula.

"El bot està a punt", digué Mr. Buttons, aixecant-se. "Tingueu la bondat de passar per aquí".

Amb un gest que revelava el vigilant de magatzem, guià a Syme per un curt passadís blindat, l'encara exasperat Gregory estalonant-los febrament. Al capdavant del passadís hi havia una porta que Buttons obrí d'una revolada, mostrant un inesperat quadro blau i argent del riu il·luminat per la lluna que semblava una decoració de teatre. Prop de l'obertura hi havia una negra i diminuta llanxa de vapor, que semblava un cadell de dragó amb un sol ull vermell.

Gairebé a l'acte de saltar a bord, Gabriel Syme es girà a l'esbalaït Gregory.

"Heu complert la vostra paraula", digué amablement amb la cara dintre l'ombra. "Sou un home d'honor i jo us regracio. Heu tingut paraula fins en un petit detall. Hi ha una cosa especial que m'heu promès al començament de l'afer i que m'heu donat al capdavant".

"Què voleu dir?", exclamà el confós Gregory. "Què us he promès jo?"

"Una vetllada molt divertida", digué Syme, i saludà militarment amb el bastó estoc mentre el vaporet s'anava allunyant.

PAU ROMEVA, trad.

SECCIO DE POLEMIQUES

Per tal que cap manifestació valuosa de la producció intel·lectual catalana no resti enfora de la REVISTA DE CATALUNYA, dins aquesta secció seran acoïllits els treballs de to i tendències més diversos, i les rèpliques que suscitin, sense altres limitacions que aquelles que la convivència social imposa a la discussió. Gairebé no cal dir que en acollir els dits treballs, la REVISTA DE CATALUNYA no entén fer-se solidària dels judicis que hi seran exposats (sense que això vulgui dir que s'hagi de trobar en absoluta conformitat amb totes i cadascuna de les idees contingudes en els altres articles del sumari). La Direcció es reserva el dret de rebutjar els escrits que, al seu judici, no apleguin les condicions de publicació, i de tallar les polèmiques quan cregui que han perdut interès o deriven cap a formes inadmissibles. Tot treball publicat serà, però, retribuït.

La concòrdia en l'aventura

JOAN Estelrich — en el seu *Catalunya endins* — exclama: “Catalunya quan ho voldrà, imposarà el seu pensament a Espanya i en capgirarà el curs històric. Quan ho voldrà serà coratjosa, digna i justa. Quan ho voldrà, s’entendrà amb els castellans...”, jo no puc deixar d’exclamar: I quan ho voldrà? I quin penamsent és el que imposarà a Espanya? I de quina manera desviarà el seu curs històric? I què espera a ésser coratjosa, digna i justa, i per a entendre’s amb els castellans?

És indubtable que la solució del problema castellano-català, com la de tots els problemes històrics, es troba, exactament, en un acte volitiu: en unes *ganes*, en un *voler*.

¹ Ens és grat d’acollir dins aquesta secció, especialment destinada a debats entre catalans, el clam d’una veu castellana amiga.

Ara bé: allò sobre el qual ja no estem tan segurs, és sobre la troballa dels medis, de les incitacions, de les viabilitats, que determinen a posar-se en joc aquesta voluntat d'intelligència mútua. O, dit amb paraules cambonianes, de *concordia*

La *Catalunya endins*, de l'Estelrich, com la *Concordia*, de Cambó, com els programes republicans de Rovira i, en darrer terme, com les solucions federals de Prat i de Pi, continuen deixant en peu l'essència de la cosa; és: la *voluntat autèntica* d'arribar a un acord substantiu per ambdues parts. La meua opinió és que aquest acord no arribarà mentre Castella o Catalunya no es decideixin a assumir l'única actitud decisiva i recíproca; la *promesa vital*, el programa incitador, compensador, pel qual valgui la pena d'entendre's.

El greu error dels actuals capitosos catalans enfront la resta d'Espanya consisteix a oferir-li sempre un mal negoci. Totes les ofertes de contractació que ens vénen de Catalunya—des del fi de segle, des de l'origen del malestar català dins d'Espanya—es basen en alguna cosa que ja els retreien als catalans d'altre temps: *l'avara povertà*.

¿Com podrà, l'espanyol central—per molt apocat i adormit que sembli—moure una a'la del seu cor davant d'unes proposicions com les següents: “nosaltres, catalans, ens separem de vosaltres, castellans”; o bé: “no ens separem, però us deixarem inermes desarmant el vostre esperit, repartint la vostra terra, desglossant al mestre d'escola la ingerència del seu idioma espanyol en els nostres assumptes, tractant a Ginebra una política pacifista que protegeixi la minoria catalana, i creant a Catalunya un organisme que ens asseguri una posterior i completa autonomia?”.

Aquesta és l'essència de les dues propostes que—d'una manera o d'altra—ve propugnant la *voluntat catalana* d'entendre's amb la castellana. Des de Pi fins a Prat. Des de Xenius fins a Cambó. Des de Rovira fins a Estelrich. Res d'intelligències!—crida Macià. I comença a comptar els seus reclutes. Sense adonar-se d'una altra cosa més important—però de la qual Cambó i diversos megaducs s'han adonat—, i és que Castella (Espanya), en aquestes coses, no compta per reclutes, per “*quintos*”, sinó per *enters*. I que tot espanyol—per més adormit i més històricament despistat que sembli—davant una provocació interna s'aixecaria com un sol home; això és: com un *enter* davant un “*quinto*”.

¿Per què s'originà, en el Renaixement, la voluntat d'entendre's, a Castella i a Catalunya, a Isabel i a Ferran?

Ferran vingué al Centre, a l'*Espanya endins*, però no a fer obstruccions parlamentàries, precisament, ni a dissoldre institucions, ni a crear *Portugals* a cada recó de la Península. Vingué, com va un soci capitalista a un altre soci capitalista: a formar un trust, un consorci, un matrimoni d'empresa. Vingué a augmentar capital, no a disminuir-lo. No ens explicarem mai com és que un sistema financer tan elemental no acaba d'ésser entès pels prínceps del

El que passa amb els nous prínceps catalans es allò que l'Estelrich assenyalava a propòsit de la crisi del llibre a Catalunya: que no és crisi sinó del *caràcter*. Afirmació confirmada per Carles Pi-Sunyer en parlar de l'aptitud econòmica de Catalunya: "La causa principal de la decadència no ens sembla, però, deguda al canvi d'ambient econòmic, sinó a una reculada del nostre caràcter, en allò que es refereix a empenta i a iniciativa".

No altra cosa li passa a Castella. Si Espanya *tolera* que existeixi "problema català", no es deu a altres raons que a una regressió depressiva en el seu caràcter, pel que fa a la iniciativa i a l'empresa.

Mentre Castella i Catalunya, cadascuna per la seva banda, lluiten durant l'Edat Mitjana per una expansió en territoris *no espanyols*—Catalunya en la Mediterrània oriental, Castella en l'Islam—, no hi ha *problema peninsular*. Tampoc no hi és quan Castella i Catalunya, en el segle xv, acomplides llurs polítiques exteriors i medievals, decideixen associar-se per a una altra política exterior de més gran envergadura: a l'Amèrica, el Mediterrani turc, l'Àfrica.

El *problema peninsular* comença a aparèixer quan Catalunya veu perdre's, una a una, les seves naus, els seus ensomnis comercials, la seva intervenció en la mar i en el tràfec. Quan Castella, d'un a un, va perdent els seus membres imperials i va quedant reduïda a la escarida i clausural figura de Costa, el ca Cerber de tota aventura interior.

Només aleshores, aquesta Catalunya, de la qual Prat de la Riba deia amargament: "la mar no fa sempre marítims e's pobles que viuen a les costes"; aquesta Catalunya sense mar i sense aventura, gira els seus ulls, de l'exterior a l'*endins*, i es troba amb els ulls d'Espanya, que també miren ja cap a dins. I aquest creuament de mirades—de mirades desahuciades—depaue-

rades i miserables, es troben en sec, sense cap mútua promesa, en un desafiament que no tardarà a esclatar. Només aleshores apareix el "problema castellà-català": un problema de recel, d'odi, de disputa per les pròpies entranyes, per la terra *endins*; un problema eminentment i fonamentalment *interior*.

I des d'aleshores, qualsevol interventor espiritual i polític en el *problema*, no ha deixat d'excitar-lo amb solucions també *interiors*, sense comprendre l'última desolació de dues vitalitats desuetes; sense afalagar la subconsciència expansiva i generosa d'aquests dos campions transformats en captaires, en *rastaquiers*; sens alludir a la gènere noble i aventurera dels dos. ¿Concòrdia? Concòrdia en què? Per a què? ¿Concòrdia entre gossos famèlics, en la mateixa canera i davant una única escudella!

Ja podeu maldar tots els teoritzants, tots els polítics, sobre aquest ferro. Faran molt soroll. Està fred.

En canvi, ¿per què no parpellejar, com després d'un llarg somni, i somriure—en una sobtosa revelació esperançada—davant aquest mot que jo castellà, llegeixo en un llibre del segle XVIII, relació mediterrània d'un viatge oficial fins a Constantinoble, d'un Josep Moreno, agullonat ja per l'angoixa castellano-catalana: "Vuelve español, adonde solías"?

¿Per què no fer cas, vosaltres catalans, d'aquella divisa sigillar, d'aquella Junta venerable d'Ultramar de Barcelona: "la terra dona les mercaderies, la mar els capitals"?

Sí. On es troba la solució de la vostra angoixa peninsular, volguts catalans, no és en *Espanya endins*, sinó en la mar. Porteu-nos a Castella una altra vegada la mar, la vostra mar històrica i divina. Veureu com s'aixeca Espanya com un sol home, sense el fusell a la mà; amb una braçada, amb humilitat, al vostre encontre.

No llegiu rancúnies de les Rambles.

No llegiu política interior de Catalunya. Sinó aquestes faules sublims dels vostres historiadors, de la vostra Edat Mitjana. Jo que les he llegides (i m'he extremat), ja començo de saber a què atendre'm amb tota confiança. Sou tot un poble. Perquè teniu "mites històrics", possibles "renaixences". Això ho he vist en tornar d'Orient, de Grècia.

II

No aquesta senyera. Ni els corals—vagament suïssos—del mestre Millet. Ni el caràcter genuí de les Rambles. Ni l'eixampla de Barcelona. Ni la multiplicació d'escoles en la província. Ni l'Institut. Ni la Mancomunitat. Ni tan sols "lo bell catalanesc". No és cap d'aquestes creacions interiors de personalitat catalana, amb tot i ésser excel·lent, allò que commou l'ànima profunda dels millors catalans. Sinó aquesta paraula màgica—tan màgica que és un Mite—, i que va rodant, com un somni secular, des de "Tirant lo Blanc", des de Llull, des de Turmeda, des de Joan de Margarit, des d'"el Casal d'Aragó", des de Pere IV i Alfons el Magnànim, des de Muntaner, des de Capmany, fins Ali-Bey i Sinibald de Mas, fins a Llobet Vall-Llosera, fins a Rubió, fins a Maragall, fins a Ors, fins a Miret i Sans, fins a Valls, fins a Nicolau, fins a Carreras Candí, fins a Pi Sunyer, fins a Joan Estelrich...: Mediterrània! ¡Què sabem nosaltres, castellans i portuguesos—gents d'occident—d'aquest Mite, davant la commoció que la seva essència excita en un català! Què sabem nosaltres de la Mediterrània, espanyols d'Espanya endins! Us ho afirma un madrileny que vé de tota la Mediterrània i no precisament en viatge sobrefacial, sinó històric, amb voluntat de sentit.

Quan en fer el recull previ de viàtic espiritual, cercava en els llibres i els fitxers suports tradicionals, castellans, que em recolzessin en els meus pròxims contactes amb la Mediterrània, a l'Orient sols hi trobava una cosa: el buit. Sense témer una generalització perillosa, vaig arribar a concloure això: a Castella no li ha interessat la Mediterrània. A Castella no l'ha preocupada Grècia. Castella, ni durant el Romanticisme, no va enviar els seus millors homes a comprendre l'Acròpolis. Castella passa per Grècia de biaix, cap a Terra Santa. El món pagà la deixa indiferent. Castella: catòlica, cristiana. De Roma a Jerusalem i a Amèrica, passant per Africa. I si toca Grècia, ho fa d'una manera reflexa i erudita: en un ressó humanista: Santillana, Caro, Cervantes, Gòngora, Quevedo...

Cervantes arriba a Lepant. Però va contra el turc. En un afer de cristianisme, de món catòlic.

Quan jo vaig trobar-me davant l'Acròpolis, no sabia com resoldre la meua inhabilitat, la meua incultura sentimental, la meua inelegància d'actitud. No tenia entre els meus avantpassats un Chateaubriand, un Byron, un Winckelmann que em fessin bullir la sang i m'ellacessin a una eròtica tradició d'intel·ligència. Em sentia un bàrbar, un absent, un avorrit, un *depaysé*. (En canvi, ¡quin vibrar l'ànima en trobar la llengua de Toledo en el vell compatriota sefardí! ¡Quina alegria en compartir travessies marítimes parlant d'Amèrica amb argentins, xilens! ¡Quina subconsciència estremida en perfilar costes africanes!).

En tots els Balcans litoràlics, si em preguntaven per algú d'Espanya, era per noms catalans. La línia de navegació que tingué Espanya durant la guerra, fou servida en gran part per catalans. En el poble grec em digueren que encara conservaven alguns cognoms, com el de *Catilanos*. A les últimes festes Dèlfiques havien assitit catalans, entre ells, l'Estelrich. A les vinents, assistirà l'Ors. El vell Rubió havia recorregut pam a pam l'Hèllada, cercant casals dels *Castells*, l'estela heroica de la *Companya*. Nicolau havia revisat l'expansió de Catalunya a l'Orient fins a detalls gairebé místics.

L'alta casa de Bernat Metge a la Laietana, 30, de Barcelona, sembla com un dalit, aixecada de puntetes, guaitant la Mediterrània divina, i traspassant les seves mirades, les seves volences i els seus records al cos àrid dels seus traductors, comentadors, humanistes. *Humanisme*: quan a un català actual el tingueu *agafat* a preguntes, amarrat d'interrogacions precises sobre la solució catalana, vacillarà davant de tot, menys davant d'aquesta eixida autèntica: l'humanisme. El català sent Grècia. Sent la Mediterrània. Sent el pròxim Orient, i el llunyà Orient. El porta a les entranyes, és a dir, a la història.

Jo sé el que representa per a Catalunya que un seu Rei hagi estat el primer europeu que va pronunciar un elogi de l'Acròpolis, sis segles abans que Renan. "Castell de Cetines! lo dit Castell sia la pus richa joya que al mon sia e tal que entre tots los Reys de chrestians en vides lo porien fer semblant". Això ho afirmava Pere el Cerimoniós en el segle XIV, any 1380.

I abans, el més eximi pensador de la Catalònia medieval, Ramon Llull, recorre l'Orient, arriba a Armènia, cercant entre les seves delícies i màgies, allò que l'home ha de creure de Déu.

Un bisbe com Margarit, en el segle xv, vibra al record de Neopàtria—la *nova pàtria* catalana, com va anomenar-se la terra de Grècia.

“Tirant lo Blanc” canta Constantinoble i esdevé Cèsar i s'uneix a una princesa *hellena*, i exalta el llinatge de Rocasolada. Tirant, Rocasolada: són Roger de Flor i els herois de la Companyia catalana.

La Companyia catalana! ¡Sabor imperial als llavis fins aleshores mercaders i antiheroics de Catalunya! ¡Amb quina fruïció transcriu Nicolau el títol de Cèsar “*del nostre Imperi*”, que es donava a Roger!

El poble que ha tingut als seus llavis el sabor—la metzina?—de l'imperial, ja estarà perdut per sempre mentre no el recobri. És un delit d'amor. És una febre d'elevat erotisme.

Sí, vencedors d'Atenes i de Neopàtria—els cridà un dia Napoleó—; es va a restablir el vostre antic comerç d'Orient!

Però Catalunya es desvia, degenera, s'enfonsa en ella mateixa, sense caràcter d'*empenta*, d'iniciativa. Tot el que fa és proveir de queviures a Bonaparte, a Egipte.

La Junta de Comerç, en el segle xvii, vol restaurar l'ànima històrica de Catalunya obrint-la bé a tots els confins de la mar. Decau aquest intent. Concedit el permís de negociar amb Amèrica, el permís és endebades. Per diverses raons, Catalunya no sent Amèrica, com Castella no sent la Mediterrània.

Catalunya, poble mediterrani, troba a la Mediterrània la font de la seva puixança, resumeix profundament Nicolau d'Olwer.

I si troba la font del seu poder, la font juvenencial de la seva vida, allà, per què no s'insisteix a fer-li llum? ¿Per què maldar en el ferro fred de la terra endins, de l'Espanya i de la Catalunya endins?

Aquí estan, amics catalans, aquests ports de tota la Mediterrània, sense una nau vostra. Aquí estan aquestes pedres venerables dels vostres Castells hel·lènics, sense una mirada assídua i poderosa dels vostres ulls. Aquí estan aquests jueus, tan propicis a entendre's amb vosaltres, comprensius sempre amb els jueus, amb una barreja dels quals, segons una fonda opinió catalana, s'impurificaria vitalment aquesta Espanya petrificada, momificada, a força de sagnies i pureses.

Aquí estan—encara no fa gaire arribades a Barcelona—aquestes comissions de Mediterranis balcànics, que us sol·liciten exportacions, comerç, línies

de navegació des de Barcelona al Pireu, a Salònica, a Estambul, a Esmirna, a Varna, a Odessa...

"Catalunya, quan ho voldrà, capgirarà el seu curs històric, imposarà el seu pensament, s'entendrà amb els castellans...!"

Per a quan ho deixa? Per a quan, l'aventura? ¡Per a quan ens hàgim recremat els ulls de tant de mirar-nos *endins*, Castellans i Catalans!

Amunt, una nova Companyia catalana! Un heroi que aixequi aquest Mite!

Vosaltres, la Mediterrània. La compreneu, la sentiu, i és, històricament, vostra. Agafeu els productes de l'Espanya endins, salveu la nostra ruïna, la nostra pobresa, eixampleu-nos per aquí, cap al món. Col·laboreu, concordeu, sí, però en aventura i servei mutus.

Quan torneu, Espanya serà un sol home a enaltir-vos, i afalagar el vostre orgull secular. (Nosaltres ja ens ocupem dels nostres mites occidentals: Amèrica, Africa...).

"Vuelve español, adonde solías". "La terra dóna les mercaderies, la mar els capitals". I els capitans. I els Cèsars...

E. GIMENEZ I CABALLERO

NOTULES

«Coneixences i Lectures»

El senyor Jaume Massó i Torrents ha lliurat a la REVISTA DE CATALUNYA el primer article d'una sèrie que durà el títol general de "Coneixences i Lectures". El tresor anecdòtic de records personals que serva el senyor Massó serà així ofert als nostres lectors i salvat per a les nostres lletres. Tots els que han tractat una mica l'il·lustre erudit saben, o han endevinat, la riquesa d'aquell tresor. Tots els que han llegit la prosa senzilla i planera de l'autor dels "Croquis pirenenes", saben la suggestió que pot comunicar a l'evocació de personatges o escenes. El primer article és dedicat a "Tres catalans de França": En Pere Talrich, En Justí Pepratx i En Pere Vidal. Seguirà immediatament un article sobre Valentí Almirall, que Massó i Torrents va tractar amb intimitat.

López-Picó

Com una darrera pluja que acaba d'assaonar un conreu ben treballat, el darrer llibre de J. M. López-Picó, *Epitalami*, ha tingut la virtut de provocar dins el nostre món intel·lectual una brotada d'admiració i de gratitud envers l'obra total del poeta. Es parla insistentment, en la premsa, d'un homenatge. L'obra personal de López-Picó el mereix, certament. El mereix també la seva obra com a director de "La Revista" i de llarga col·lecció de publicacions annexes. Sigui el que es vulgui l'homenatge que hom li tributi—esperem que serà digne d'ell—la REVISTA DE CATALUNYA hi reclama un lloc adient.

«Catalan Studies»

Una agradable constatació: dins el primer volum de *The Year's Work in Modern Language Studies* (Oxford, University Press, 1931), de la "Modern Humanities Research Association", trobem una secció especial dedicada a les nostres lletres, sota el títol de *Catalan Studies*, i amb els subtítols i apartats de Llengua i Literatura. L'ha redactada curosament el nostre amic Ignasi González Llubera, professor a la Universitat de Belfast, i hi trobem esmentats i presentats sistemàticament els principals estudis apareguts en aquestes darreres anyades. No cal dir com és útil per a difondre entre els estudiosos estrangers, i especialment entre els anglo-saxons, el coneixement de la nostra llengua i de la nostra literatura, la inclusió d'aquesta secció especial dins un repertori semblant. Cal saber-ne grat al nostre amic, que ha sabut vetllar perquè Catalunya hi tingués el lloc que li pertoca.

L'alba somriu

Charlie Chaplin ha refusat fins ara de filmar pel·lícules parlades a pretext que el cinema, almenys el seu cinema, el seu personalíssim art cinematogràfic, no guanya res amb l'afegidura de la paraula, ans està exposat a perdre-hi. Ara darrerament ha desestimat una oferta de cent mil lliures esterlines, o sigui dos milions i mig de pessetes a la par, a canvi d'un seu film parlat.

Charlot seguirà, doncs, amb el seu eloqüent mutisme. La seva moral artística no és menys eloqüent, tant si té raó d'abstenir-se de parlar com si no en té. Avui dia aquestes actituds ètiques tenen molt de valor, i és molt esperançador que es produeixin heroicament en els laboratoris de radiologia, en la guerra, en el naufragi del *Titànic* i fins en el gremi dels pallassos. Es d'esperar, doncs, que tard o dejorn les vides encanallades deixaran de tenir el prestigi i la gràcia irresistiblement comprenedors que avui tenen.

CRONIQUE S

Economia

La situació dels ferrocarrils andalusos. — El nou govern. — L'Institut d'investigacions econòmiques

Dos esdeveniments capitals reclamen l'atenció del cronista, en l'espai de temps que va fins a mitjans de febrer. L'un és d'ordre purament econòmic, i ultra el seu valor essencial té el que com a índex d'una situació general no podria ésser-li negat: la situació creada a la Companyia dels ferrocarrils andalusos. L'altre és polític: la substitució del ministeri Berenguer pel ministeri Aznar i les conseqüències que això tingui.

Del primer fet cal recordar per a criticar-lo els extrems següents: la Junta General d'accionistes de la Companyia dels F. C. Andalusos, davant les disposicions del Govern, que els retiraven les subvencions atorgades, acordà d'emprendre un sanejament per l'estalvi, i així, ultra suprimir el dividend a les accions, i els emoluments als consellers, reduí també els sobresous als empleats. L'Estat manà a la Companyia, per R. O., que seguis pagant els jornals i sobresous igual que l'any 1930, i davant d'aquesta injoncció si d'una banda es formulà recurs contenciós administratiu, d'altra fou suspès el pagament del cupó de les obligacions d'interès fix, incloses en el conveni del 1906 homologat davant dels tribunals. En resum, l'Estat ordena a les companyies que davant la insuficiència dels rendiments, siguin desateses les càrregues financeres.

Exposada així—sense antecedents—la qüestió, trobaríem natural la disposició del govern. Però, cal recordar-se que l'esmentada disposició, arriba darrera una llarga i complexa actuació, en la qual el capital, és a dir, les companyies han

anat perden la sobirania del negoci carriler. L'Estat—en règim de dictadura, les obligà a renovar llur instal·lació i a renovar-la en condicions costoses de protecció a la indústria espanyola. Això està molt bé, sempre que es faci amb certa mesura. Un barceloní observador, que viu fa quaranta anys a l'esquerra de l'Eixample, i l'ha vista formar-se, em deia que, segons els seus comptes, a cada casa de veïns nova que s'hi edifica correspon un nou tramvia, ja amb via pròpia, ja amb més intens servei de les vies preexistents. El fenomen és conegut i també ho és que tenen vida migrada els tramvies que no porten a lloc habitat i que han de crear-se la població que més tard transportaran. Doncs l'Estat, amb els ferrocarril, segueix la segona tàctica. Imposa als ferrocarrils millores inequívocament més costoses del que podrà pagar-se amb l'augment de productes que tals millores donaran. Per consegüent no hi havia en aquelles obres finalitat política. El poder públic tutelava les companyies, les intervenia, els exigia reformes inspirades per un anhel de prestigi exterior, per un desig de fomentar el turisme, anunciats una i cent vegades en les notes oficioses. Ara bé, és clar, que manar en el patrimoni d'altri valent-se de raons d'autoritat, és a dir, invocant l'interès públic, significa una participació de l'Estat, que en rigor i justícia ha de sortir de càrregues financeres de la Companyia a la qual ha fet despendre més del que volia. Sobretot, quan l'Estat entén que no és oportú de modificar els salaris, és a dir, quan amb la borsa d'altri s'estalvia l'hostilitat dels Sindicats i tanca la via a un conflicte d'incalculables derivacions. L'Estat inicia amb l'Estatut ferroviari un sistema de coordinació i intervenció, en espera de la definitiva organització d'aquest sistema el govern comença de manar en casa d'altri. El règim promès no s'implanta en la dat amarcada, però l'Estat segueix disposant, i pertorba tant la normalitat administrativa de l'empresa com la disciplina del personal. Més, obliga a deixar desatesos uns deutes garantits amb hipoteca. Tot plegat una cosa tan anarquitzant que resulta difícil de trobar-hi comparació.

El lector podrà objectar que la participació de l'Estat en les càrregues és una solució massa greu, i que contradiu tots els corrents de l'hora, més imperatius a Espanya, pel problema del canvi, els quals són precisament deslligar el pressupost públic de càrregues, avals, participacions i auxilis a empreses que van malament, instaurar llibertat i senzillesa arreu on sigui possible, fer respirable l'aire a negociants i productors en lloc de posar-los noves fèrules i lligadures. Això és cert i personalment cada dia m'inclino més a un liberalisme econòmic, però no cal oblidar dues coses. És la primera, que si un cas evident hi ha d'empresa amb un interès social superior al seu interès privat, és el carril, i d'ací ve que en el nostre sistema administratiu l'Estat es reservi l'aprovació de la tarifa. No pot, doncs, desentendre-se'n el govern. L'altra consideració que cal fer-se és que en forçar a les companyies a suspendre el pagament del cupó, l'interès lesionat no és el del carril, sinó el de l'estalvi. És a dir, que aquell estat difús,

general de confiança que engendra el crèdit, que per valer alguna cosa ha d'arribar a tot arreu, ha sofert perjudici. I el mateix Estat que fa enèrgicament el que cal per a sanejar la seva hisenda i àdhuc la seva tresoreria (arribant sovint a demorar pagaments inexcusables, com us dirà qualsevol contractista d'O. P.), d'altre cantó fa incomplir als carrils obligacions solemnes consignades en els pactes d'emissió de llurs valors. Aquells sacrificis per a mantenir el crèdit, són esterilitzats, la confiança fuig, la Borsa s'espanta i al capdavant caldrà tornar en-rera, i desfer amb major cost el que fou fet *ab irato*.

De la qüestió política poca cosa pot dir-se'n. En escriure aquestes ratlles la moneda ha reaccionat favorablement amb intensitat apreciable i joia inequívoca dels negociants importadors, comissionistes i representants que passaven una llarga crisi. És opinió modesta del cronista que el Ministeri no neix investit d'aquella força i autoritat que caldrien per a una estabilització. En les setmanes o mesos que cal passar fins a la convocatòria del Parlament, veurem si es replanteja la qüestió política per a sortir a la superfície les internes dissidències, o si davant dels perills que per al sistema representaria una altra crisi, es va consolidant la unitat mal sargida del govern, i es van creant mutus i interdependents interessos. De moment, "política abans que tot", han perdut la primacia els problemes del canvi, la producció, els preus alts, la tresoreria, però això no canvia les dades essencials del seu plantejament, no elimina ni una sola de les paoroses incògnites que cal resoldre.

* * *

Donem, per acabar, la notícia d'haver començat les seves tasques silencioses i eficients l'Institut d'investigacions econòmiques que manté la munificència de la Diputació Provincial. Al seu davant hi ha una competència provada i una energia considerable en la persona de Josep A. Vandellós. Ni la tècnica, ni la independència de criteri de l'investigador manquen en l'encarregat de l'importantíssim servei. Esperem que disposi dels mitjans econòmics i morals necessaris per a una bona tasca i que ben aviat aquestes cròniques i tota descripció periòdica de la vida econòmica catalana comenci, en lloc de portar impressions personals i comentaris a fets isolats i episòdics, amb l'afirmació de realitats objectives, recollides i mesurades pel nou Institut.

MANUEL RAVENTÓS

Les arts plàstiques

**Ricart Canals i Enric Galwey. — La restauració de Sant Pau del Camp. —
El retaule de Sant Sebastià i Santa Tecla. — Exposicions**

Amb pocs dies de distanciament traspassen aquests dos grans pintors catalans, tan diferents d'esperit i de tècnica, però tan caracteritzats com a representants de dos moments de la nostra pintura: Canals, eclòs en l'Impressionisme; Galwey format en un cert academisme anterior, més aviat academisme anglès que academisme francès o espanyol, els únics academismes que entre nosaltres han aconseguit predicament. I, tanmateix, la tècnica de Galwey tenia quelcom de velazquiana. Així i tot, cal no oblidar que aquest velazquisme és molt conreat entre els pintors britànics de mig segle XIX ençà; i ja en el segle XVIII alguns grans pintors anglesos havien adoptat l'ampla, sòbria i pastosa pinzellada velazquiana. Per la pinzellada, Galwey s'acostava un xic a Frank Brangwyp; però, per l'esperit, reflectia més aviat el paisatgisme d'Àlfred East.

Canals era del tot francès: ho era en l'esperit i alhora en la factura de la seva pintura. Oscillant entre l'art de Renoir i el de Degas, Canals conservà sempre una personalitat que no permetrà mai de considerar-lo com un sequaç directe de l'un o de l'altre d'aquests dos mestres: hi havia en els olis i en els pastells de Ricard Canals una barreja de l'esperit d'ambdós mestres impressionistes, junt amb una petita dosi de goyisme que aglutinava aquelles influències franceses modernes amb quelcom de setcentisme, de sensualitat i d'erotisme fragonardià. Canals era un temperament de condensada masculinitat; però la seva pintura era afeminada, i sovint ho era en excés.

Galwey era la concepció escolàstica de la pintura; Canals la concepció revolucionària de fi de segle. Aquell emprava una paleta tan sòbria com la que l'escola preceptuava, i supeditava el color a la forma; aquest emprava la paleta més llampant, tota de colors primaris, i supeditava la forma al color; i encara, al començament, havia adoptat una estilització cursiva del dibuix, molt de moda en els anys 1900, i que era el que vulgarment anomenem un *tapabruts*, un expedient per a escamotejar els principals i més arduos problemes formals. Quan Canals volgué corregir-se aquest vici i el no menys cridaner vici del colorisme llampant en el precís moment que ambdós vicis anaven a esdevenir ridículs per causa de demo-

dament, aleshores, si bé el colorisme s'afinà i la forma s'enrobustí, tota en bloc la pintura de Ricard Canals baixà de to, es banalitzà una mica.

Galwey debutà a la millor escola de Marià Vayreda, la més càlida de les maneres de Vayreda, la que harmonitzava amb bruns com els grans paisatgistes francesos del regnat de Carnot, com els magnífics pintors de l'escola d'Amsterdam contemporanis. En aquell paisatgisme, d'un bucolisme molt intens, d'un realisme molt líric, jo crec que Galwey superà àdhuc a Vayreda. Els paisatges galweians d'aquella hora són escassos o molt ben *collocats*, perquè és el cas que surten molt rarament en les vendes públiques. Sigui com sigui, el fet és que en parlar de la pintura paisatgista d'Enric Galwey tothom es refereix a la pintura conreada darrerament, pintura d'harmonies verdes i blaves saturades d'una vaga grisor que, en una certa manera corotiana, airejava els termes i harmonitzava molt bé. Serà oportú de recordar ací que, també com en la pintura de Corot, la pintura de Galwey no podia fer-nos sentir l'asolellament; quan Galwey volia pintar efectes de sol, aquell asolellament era esmorteït, era un sol com d'eclipsi, i els grisos providencialment harmonitzadors fugien de l'entonació i deixaven, crus i sense lligam, uns colors de pintor *amateur*. Aquest darrer estil pictòric de Galwey fou el més fecund, el que li coneixíem de vint o trenta anys enrera, sempre perfeccionat i de tècnica invariablement valenta, sòlida i encisera per la sola virtut de decisió entre moltes altres virtuts i qualitats de gran pintor. Decididament, la bona tècnica és en pintura una valor molt més important del que la crítica i els professionals havien volgut fer-nos creure durant molts d'anys.

Tan oposats com eren en esperit i en tecnicisme, Ricard Canals i Enric Galwey podien representar, i segurament el representen més del que ara com ara podem imaginar, un sincrònic importantíssim valor en la pintura catalana moderna. En la torrentada de pintura vulgar i peresosa que ens inunda; en aquesta degeneració artística que les escoles simplificadores, barbaristes i explícitament antipictòriques que l'inepte teoritzar modern ha posat a mans de tots els pintors aficionats o ineptes, la pintura de Ricard Canals i d'Enric Galwey significava conjuntament una reacció cap a l'art seriós, conscienciós i destre i d'amples ambicions, ço que és tant com dir una reacció cap al gran art; els dos artistes suara desapareguts representaven a Catalunya quelcom del que a França representen Besnard, Charlot, Flandrin i tant d'altres artistes que ara entraran a la vellesa; el que amb més empena ja realitzen a casa nostra mateix Josep Maria Sert, Josep Obiols, Josep de Togores i, amb un xic de desorientació, Francesc Labarta; també, amb comprensible timidesa, Josep Siquella. Aquests pintors potser haurien arribat a arreconar Canals i Galwey si per cas aquests s'haguessin adormit massa damunt dels llorers, allò que no sembla probable—però és de totes maneres un fet indiscutible que a una hora determinada d'aquests trenta anys que portem viscuts dintre el segle xx, Galwey i Canals representaven el gran art

que no volia morir sota les punxades de la multitud de *rapins*, *carbotins* i senyoretetes pintores, gent vinguda de Liliput per a la gran herència—. No és menys indiscutible que si bé aquests dos importantíssims artistes no poden ésser considerats com dos titans de la pintura, bé representaren durant forces anys el paper de gegants en el nostre món artístic. I és ben segur que en la història de la pintura catalana ocuparan sempre més un lloc privilegiat, cada dia amb reverència creixent.

* * *

Un dels esdeveniments arqueològics més importants enregistrats darrerament és l'article sobre la restauració de l'església de Sant Pau del Camp, publicat pel senyor Agustí Duran i Santpere en el número anterior de REVISTA DE CATALUNYA. És un treball magníficament preparat i amb totes les característiques d'una descoberta. En aquell article el senyor Duran i Santpere ens restitueix els enterraments que abans de l'any 1835 existien en el claustre del convent de Sant Pau del Camp, ens n'ofereix l'ordre de col·locació en aquelles vetustes parets i àdhuc ens assabenta del lloc on es troben, una per una, les pedres dels esmentats enterraments. Es tracta, doncs, d'una obra mestra de restitució arqueologista, la més perfecta potser que aquest historiador ens hagi donat en la seva gloriosa carrera.

El senyor Duran i Santpere proposa que aquestes pedres siguin restituïdes a llur lloc en ocasió de la definitiva restauració de l'església, claustre i convent de Sant Pau, que l'Ajuntament va a realitzar conjuntament amb la urbanització del barri de Sant Pau, tan encertadament projectada per l'arquitecte municipal senyor Vilaseca. També proposa que sigui encaixada en lloc més vistent del que ara està la làpida commemorativa de l'enterrament, en aquella església, del comte de Barcelona Guifré II. Això ens sembla molt enraonat, i les altres proposicions del senyor Duran i Santpere concernents a aquesta restitució arqueologista també ens semblen encertades. Una lleu objecció potser caldria fer a la que el senyor Duran i Santpere suposa impossibilitat de restituir en la seva composició originària el mausoleu de Bertran de Bell-lloch. Potser tornant l'entrada al claustre a la seva forma primitiva i inutilitzant, com la bona restauració obliga, la porta de comunicació del claustre amb l'església, no es malmetria res ni es perjudicaria ningú. No sabem veure, de moment, quina necessitat indefugible hi ha que l'església comuniqui amb el claustre o el claustre amb l'església: cap necessitat parroquial, cap necessitat liturgista, cap necessitat arqueologista, cap necessitat urbanista.

* * *

Ara que som a parlar d'arqueologia serà tal vegada oportú d'insistir sobre la ràpida ruïna del preciós retaule quatrecentista dels Sants Sebastià i Tecla, que és la glòria del claustre de la nostra seu. El capítol catedralici no ha volgut fer cas de les continuades advertències de la premsa, ni de les atentes comunicacions que sobre aquest particular li han adreçat entitats tan prestigioses com el Cercle Artístic i Amics de l'Art Vell: ni tan sols s'ha dignat el capítol de contestar aquestes comunicacions. I el retaule segueix escrostonant-se de pressa, irremissiblement.

* * *

Les exposicions d'art s'estalonen, tan nombroses com en anys anteriors. Com de costum també veient obrir-se'n i cloure-se'n de bones, de mediocres i de dolentes. Les dolentes, les exposicions d'aficionats, segueixen essent les més nombroses; les mediocres són, com sempre, molt abundants, i escasses són les que es poden qualificar de bones. Però aquestes exposicions bones ho són encara per relativitat: en conjunt la nostra producció és pobra, baixa de to, banal i amanerada. No hi ha empena: no es presenten valors nous ni cap ombra de reacció cap un sentiment ingenu i profund de la nostra pintura i de la nostra escultura. Les nostres arts plàstiques vivotegen emportades pel corrent universal, per totes les escoles i tendències que a Europa triomfen, però sense destacar grans pintors ni escultors que sota aquesta gairebé inevitable marca del temps demostrin una sensibilitat tensa i perforadora. Tenim alguns bons pintors, molts menys bons escultors estimables, però tots plegats d'ossatura tova i de nervis afluixats o fluixos per naturalesa.

Es clar que tot el que resa aquest paràgraf pessimista podria ésser dit amb llenguatge optimista: n'hi hauria prou de citar els noms dels nostres artistes de més talent. Però estem convençuts que tal llenguatge optimista no hem d'emprar-lo. Des del punt de vista de les possibilitats del nostre art modern aquest llenguatge seria mentider, i en tota avinença nociu.

* * *

El senyor Plaudiura ha publicat, en forma d'elegant fullet, el parlament que l'any passat féu Josep Pijoan a casa d'aquell, davant d'un aplec d'artistes i literats. No crec pas que la fama de Josep Pijoan guanyi res amb la publicació d'a-

quella oració que a tothom convenia oblidar. Aquest fullet, que es titula *L'Obra Nova*, és el document més eloqüent per a explicar a la gent de l'esdevenidor d'on pervenia, quina i de quina qualitat era la desorientació de les arts i de l'estètica del sector que avui s'anomena avantguardista. Els escrits dels principiants i *cabotins* no eren testimoni prou fefaent de la condició de la susdita desorientació: calia que es posés a definidor i panegirista de l'avantguardisme un universitari madur i llargament exercitant en l'estudi de l'art antic com ho és Josep Pijoan perquè el modern bizantinisme revelés les seves tristes genealogia, biologia i psicologia.—Tot plegat, i encara que arrecerat en un reconet que el bufarut de la vida moderna no ateny, no és gens honorífic per al pensament contemporani nostre. En el número del dia 3 de febrer del diari *La Nau*, he denunciat els principals esgarriaments de l'infantil o repapiejadora estètica de l'erudit professor de Califòrnia: no cal, doncs, explicar ací altra vegada el per què i el com de les elucubracions esteticistes de Josep Pijoan.

JOAN SACS

El Teatre

«*La senyoreta porta el volant*», d'Aveli Artís —«*L'anònim blau*», de M. Gifreda

Enguany els nostres teatres no donen pas massa feina a la crítica. Les estrenes són espariades i entre aquestes no totes són dignes d'un comentari. Per exemple, els vodevils que han estat representats al Talia i l'Espanyol i que no tenen res que veure amb la literatura i amb la dignitat escènica, no cal ni esmentar-los en aquestes planes. Tampoc la comèdia del senyor Alfons Roure, *El rei de la llana*, estrenada al Romea, és cosa de la qual es pugui parlar seriosament. El propi autor restaria sorprès de veure que hi hagués algú que s'és encaparrat, és a dir, que s'ha pres, en criticar-la, una molèstia que ell no es prengué en escriure-la. *El rei de la llana* té per única finalitat d'explotar l'analfabetisme del públic i apallassar als actors.

Resta la comèdia del senyor Artís, *La senyoreta porta el volant*, i la primera obra teatral de Marius Gifreda com a mereixedors de la nostra consideració.

El primer d'aquests autors, per una d'aquelles obcecacions inexplicables en homes de bon criteri, s'entesta a escriure comèdies d'embull i de matis, quan les seves disposicions i àdhuc la seva experiència haurien de decantar-lo definitivament cap al sàinet. L'Artís és un observador perspicaç dels costums del poble i un excellent coneixedor del llenguatge del carrer. En canvi, difícilment l'hem vist excellir quan ha actuat de psicòleg i de moralista.

De tota manera, en la seva última producció teatral ha sabut plantejar amb encert un interessant conflicte propi dels temps moderns i de certa transcendència social. La llàstima és que sols l'hagi plantejat, i encara com a antecedent d'un altre de borrós, insignificant, destinat a justificar el moviment escènic de dos actes i el farcit d'episodis més o menys graciosos i sempre superiors en agilitat i interès a les peripècies de l'acció bàsica. En poques comèdies de l'Artís em seria possible trobar un primer acte que fes concebre tantes esperances com el que veiérem el dia de l'estrena de *La senyoreta porta el volant*. Efectivament, la protagonista *Claudina*, que ens fa conèixer en aquest acte l'Artís, és un tipus que podria donar un joc extraordinari. Es tracta d'una senyoreta moderna, posada sota la cura d'uns oncles que li fan de tutors, que fuma, que es posa una cama sobre l'altra sense mirar prim en deixar veure més del degut, que es mofa dels que l'aconsellen i que fa estralls de més o menys importància en guiar el seu auto pels carrers i passeigs de la ciutat. És allò que se'n diu *una bala perduda*. Poseu enfront d'aquesta noia, no sols els tutors, sinó quatre oncles més i alguna tia, tots representants de la serietat, del comediment, de la rigidesa arcaica, i completeu els elements del contrast amb un promès oficial, jove seriós que estima *Claudina*, i penseu en les moltes topaties còmiques i patètiques que es podrien produir amb la barreja d'aquests personatges. Però l'Artís destrueix el contrast tot seguit. El final del primer acte, quan la indignació de la parentela havia arribat al paroxisme i es parlava de reunir el consell de família amb el propòsit de parar als peus a l'eixelabrada que es mofava de tots, veiem entrar *Claudina* sense coneixement i en braços del xòfer. La intrèpida motorista acaba d'atropellar un transeünt, i en veure'l caure sota les rodes s'ha desmaiada. Es pensa haver-lo mort i el xòfer confirma la suposició i promet carregar amb la responsabilitat que es derivi de l'accident i anar a la presó en lloc de la senyoreta. Heus aquí un fet que ha de deixar completament escarmentada *Claudina* i que impossibilita l'autor de seguir la primitiva orientació de la seva obra. Tots els espectadors amb una mica d'experiència i sagacitat teatral comprenen que la lluita iniciada entre la neboda i els oncles, i de la qual n'esperaven grans coses, ha finit.

El que ve després no és en cap manera una derivació fatal del que ha succeït abans. Ara podria recomençar la comèdia—l'altra, la que es descapdella en els dos actes que segueixen. Ara tenim una dameta que es creu haver matat un

home i que ha perdut la seva afició al volant i el seu eixelebrament. Això és lògic. El que ja no és lògic, és que *Claudina*, de *bala perduda*, passi a prodigi de talent econòmic i de sensatesa familiar. Ella reïx en operacions bursàtils arriscades, administra el seu patrimoni amb escrupolositat i té grans projectes per l'esdevenidor, entre altres, el de construir un formidable gratacels, per a la qual cosa ja ha emparaulat un jove arquitecte. I quin conflicte, des d'aquest instant guiarà les peripècies de l'obra? Cap de ben definit ni que interressi gaire. Els oncles procuren estar bé amb la neboda, allunyar-la de tot allò que pugui recordar-li l'atropellament i mantenir-la en la *il·lusió* d'haver matat un transeünt (cosa tanmateix, gens pietosa, ja que l'accident no ha tingut cap mica d'importància). La qüestió és que la noia es mantingui assenyada i en un perfecte equilibri. L'Artís involucra una pila d'escenes secundàries i de trucs sainetescos, que amenitzen la marxa de la comèdia. Després insinua una lluita d'interessos entre *Claudina* i els oncles, alguns dels quals han estafat poc o molt a la neboda aprofitant-se de la seva minoria d'edat, i ens fa assistir al desnonament del promès, amb el que no congenia la protagonista. I per fi, la casa amb l'arquitecte que ha de bastir el gratacels, que és precisament el transeünt atropellat.

Si no sabéssim que l'Artís és un home de teatre ens ho confirmaria l'haver sabut mantenir l'atenció del públic durant aquests dos actes construïts a força de divagar a l'entorn d'un fet casual, que en lloc de complicar la situació plantejada en el primer acte, l'aclareix.

Ja hem insinuat abans que alguns episodis de caràcter alegre injecten amenitat a l'acció i al diàleg i això demostra que el saineter que hi ha en l'Artís salva molt sovint al comediògraf.

* * *

L'anònim blau, de Màrius Gifreda, és un assaig de principiant digne de tenir-se en compte per les disposicions que revela. És un tripijoc eròtic desenrotllat amb una certa finor un si és o no és sarcàstica i solucionat amb una punta de cirisme. Hi trobarem aquell trist i risible marit des vòdevils que, segons la dita, *és cornut i paga el beure*, i que, pel nostre gust, valdria més deixar estar tranquil d'una vegada.

L'acció es desenrotlla simultàniament en dos escenaris, un d'encabít i superposat a l'altre, cosa enginyosa però de dubtós efecte visual. No creiem pas que els autors que curin una mica de la plasticitat de les agrupacions escèniques s'entusiasmin amb la disposició seguida per Màrius Gifreda.

PRUDENCI BERTRANA

La Música

Els Concerts.—Comitè d'intercanvi musical «Paris-Barcelona».— Música en discos

L'escassetat de concerts simfònics que aquí patim temps ha, enguany encara s'ha accentuat amb la supressió de les sessions que era costum de celebrar en el Gran Teatre del Liceu durant la Quaresma. Aquestes sessions venien molt oportunament a fer menys sensible el buit que l'Orquestra Pau Casals deixa entre les seves sèries de concerts de tardor i de primavera, i els darrers anys ens havien ofert atractius molt remarcables i sovint manifestacions excepcionalment interessants, com, per exemple, les actuacions de Stravinsky, de Richard Strauss i d'altres compositors i directors de prestigi. La llista d'obres modernes estrenades durant aquestes temporades quaresmals és també considerable, i això és un detall interessant per a nosaltres que estem endarrerits quant al coneixement del repertori del dia. No podem, doncs, deixar passar sense protesta la supressió d'aquests concerts, que a més de continuar una tradició que semblava convenient respectar, fins haurien servit enguany per oxigenar una mica l'atmosfera del Gran Teatre, que tan enrarida deixà l'acabament lamentable de la temporada d'òpera d'aquest hivern.—Una temporada que començà sota uns bons auguris que no es compliren, car durant la segona meitat els desencerts es multiplicaren i culminaren en el fet d'ésser retirada del programa una obra d'autor català, l'estrena de la qual, anunciada des del mes de novembre, no es realitzà per no conformar-se segurament l'autor amb les condicions que li eren imposades.

Entre les sessions celebrades de la nostra darrera crònica ençà, prenen molt especial relleu les dues que la cantatriu catalana Conxita Supervia donà al Palau de la Música Catalana.

Per més que altres vegades ha actuat entre nosaltres i amb bon èxit aquesta artista, potser fins ara el gran públic no havia sabut fer plena justícia als seus mereixements. Diguem, entre parèntesis, que potser hi ha influït el ressò dels triomfs que la cantatriu ha obtingut recentment a l'estranger. Sigui com sigui, però, Conxita Supervia ha rebut a la sala del Palau les més caloroses manifestacions d'entusiasme, que ella estimarà particularment, puix que són guanyades entre els seus compatricis. En els dos programes foren reunides nombroses composicions del caràcter més divers: àries antigues i àries d'òpera, cançons de tots els

estils, la major part, d'autors moderns, amb una bona tria de composicions de músics catalans, i en totes aquestes obres l'art depuradíssim de la cantatriu reeixí a trobar l'expressió més escaient, la gama més completa de matisos i àdhuc les inflexions de veu que amb més suggestió podien insinuar-se i obrar, segons el caràcter i l'ambient de la composició interpretada.

Conxita Supervia és reconeguda avui com una cantatriu d'extraordinàries facultats que la tècnica més perfecta i afinada contribueix a fer brillar; però també cal reconèixer-la com una de les artistes més intel·ligents que podem admirar, tant a l'escenari com a la sala de concerts.

L'Associació Obrera de Concerts, aquesta entitat exemplar que tan bona tasca realitza, ha continuat la sèrie d'audicions "da camera", iniciada amb èxit, i ha obtingut en els darrers concerts celebrats la cooperació del pianista català Juli Pons, que fou molt aplaudit en el seu interessant recital, i del "Quatuor Belge à Clavier" de Brusselles, agrupació excellent que també tingué al seu càrrec la quarta sessió del curs donat per "Audicions Intimes". Les obres que aquests artistes executaren en els dos concerts—Quartets de Mozart, Joan Cristià Bach, Brahms i Fauré—obtingueren unes interpretacions tan reeixides en tots sentits, que, sense exagerar, hom pot qualificar-les de modèliques. El Quartet *en la major*, de Brahms, sobretot, fou dit magistralment i provocà ben justificats entusiasmes.

En el darrer concert de la Filharmònica de Barcelona actuaren la pianista Mercè Padrosa de Cabral, que es féu remarcar més pel seu mecanisme brillant que per l'èxit de les interpretacions que li escoltàrem, i l'Agrupació Choral de Música Antiga, que sota la batuta del seu director, senyor I. Moles, cantà un programa ben triat. El gènere que conrea aquesta Agrupació és d'una gran dificultat d'execució, i els joves cantaires hauran de treballar amb perseverança si volen assolir la desitjable perfecció. La voluntat i entusiasme creiem que no els manquen i hem de posar confiança en ells.

Entre els concerts celebrats a diversos centres i entitats mereix un particular elogi el que donaren al Círcol Catòlic de Gràcia la cantatriu Mercè Plantada i el pianista Joan Gibert-Camins; un recital de cançons que valgué a aquests dos excellentes artistes el més complet èxit.

* * *

Sota la iniciativa del senyor Carol Bérard, Secretari general de l'"Union de Compositeurs français" i director de la "Revue Internationale de Musique et Danse", tingué lloc al local de l'Orfeó Català, gentilment cedit per aquesta entitat, una reunió de compositors de música, artistes executants i periodistes, amb l'objecte de constituir un Comitè que ha de treballar a favor de l'expansió de

la música francesa en el nostre país. A canvi d'aquesta acció, que en els termes que fou proposada és una cosa ben de justícia, la Unió de Compositors francesos ofereix d'afavorir decididament la coneixença de la nostra música a París i d'establir una activa comunicació que no pot reportar sinó beneficis a l'una i a l'altra part.

El Comitè, que s'anomenarà "París-Barcelona", restà constituït i foren designats dos Secretaris—senyors Joaquim Pena i Enric Ainaud—els quals tenen l'encàrrec, com a primera providència, de rebre les adhesions dels compositors i artistes intèrprets que no assistiren a l'acte.

Esperem veure aviat els bons fruits d'aquest acord, que segurament trobarà arreu una incondicional simpatia.

Discos "Odeon"

El fet d'haver dedicat la casa "Odeon" una atenció assídua als gèneres dits populars, li ha atret l'acusació, injusta, però no per això menys molesta, de negligir la música de més qualitat, simfònica, "da camera", etc. És cert que en el catàleg d'aquesta casa, com, per altra banda en els de totes les altres, l'amateur de gust depurat trobarà moltes obres que l'interessaran poc, o gens; però no ha de descoratjar-se si es veu un moment voltat d'estrelles del cuplet i de personatges que no li inspirin simpatia; ha de saber mostrar-se indulgent amb aquesta alegre societat, que serà rebuda amb goig per molts d'altres discòfils que també es diuen amants de la música, i ha de saber girar fulls pacientment fins que es trobi, diríem, entre els seus. Tingui en compte el bon gustador de la música selecta que, justament per ésser aquesta la menys sollicitada, és editada amb una certa parsimònia i, en conseqüència, no pot negligir res del que es publica. A més, els catàlegs de les cases productores de discos, en realitat, no estableixen competències, sinó que es complementen. "Odeon", doncs, mereix d'ésser mirada, com les altres marques que ací s'han imposat en tots els ordres, sense cap perjudici pels filharmònics més exigents, i creiem que ens ajudarà a justificar aquesta afirmació la llista dels discos que d'aquesta casa hem rebut, triats entre els publicats en un Suplement especial de música simfònica i de concert, que aparegué pocs mesos enrera, i en els darrers Suplements mensuals al Catàleg general.

Sis discos d'aquesta tria cal posar a primer terme: tres que contenen els "Nocturns" de Debussy: "Núvols", "Festes", "Sirenes", i tres dedicats a la Sonata del mateix autor, per a flauta, viola i arpa. La primera d'aquestes obres i el "Prelude à l'après-midi d'un faune" són, entre totes les de Debussy, les que

potser han obtingut més audicions i, per tant, han pogut popularitzar-se amb relativa facilitat. Quant a la sonata esmentada, cal agrair especialment que hagi estat enregistrada, car no és gens probable que puguem escoltar-la sovint en concerts. L'orquestra de Debussy, en la qual el joc de sonoritats i el refinament de timbres tenen un paper tan preponderant, sembla que hagi d'ésser de les que més es resisteixin a deixar-se captar en la cera, i, no obstant, els discos donen fidelment tots els matisos i creen amb exactitud tot l'ambient característic. Hom escolta amb la més pura fruïció—diguem-ho amb perdó de Mr. D'Indy—totes aquelles “titillacions auriculars” i tots els “petits chichis” orquestrals que tan malhumoradament blasmava l'il·lustre director de la “Schola Cantorum”. Els tres Nocturns són executats intelligentment i amb perfecta precisió per l'Orquestra Colonne, de París, dirigida per Gabriel Pierné. En el tercer, “Sirenes”, el chor “Amitia” sap salvar amb habilitat els esculls que suposen moltes entonacions gairebé impracticables.

La “Sonata” per a flauta, viola i arpa—executada pels senyors Moïse i Ginot i la senyoreta Laskine—és una de les darreres obres de Debussy, extremadament substanciosa en els seus tres fragments: “Pastoral”, “Intermedi” i “Final”, que aparenten una enganyadora simplicitat i, en realitat, són construïts rigorosament. La sonoritat del particular conjunt és plena d'imprevist, equilibrada sempre amb un bon gust inatacable, i els recursos dels tres instruments, posats a contribució amb un inexhaurible enginy, sense pietat per als executants, i sense preocupació, és clar, per si algun dia un micròfon implacable seria amatenent a denunciar la més lleu imprecisió de qualsevol d'ells.

Ens plau de trobar també entre les obres darrerament enregistrades per “Odeon”, el quadro simfònic de Mussorgsky: “La nit sobre la Muntanya-Pelada”, obra plena de color i d'una vida intensa amb els seus ritmes característics i el seu moviment obsessionant. La versió, arreglada per Rimsky-Korsakow, és ben interpretada pel mestre Cloëz al cap de l'Orquestra Filharmònica de París, i l'enregistrament, molt sonor i brillant, s'adiu amb el caràcter de la composició.

Els valsos de “El Cavaller de la Rosa”, de Richard Strauss, omplen un altre disc ben recomanable. Els executa impecablement l'Orquestra Simfònica de Berlín, sota la direcció del Dr. Weissmann.

A remarcar també entre aquests discos instrumentals, un excel·lent disc de piano: “Els jocs d'aigua a Villa d'Este”, de Liszt, executats pulcrament per Claudi Arrau, pianista de belles qualitats, el qual pregaríem, en vista de l'èxit que ha aconseguit amb aquest enregistrament, que procurés portar a la cera totes les composicions que integren els admirables “Anys de pelegrinatge”, les millors creacions pianístiques del gran romàntic, força menys conegudes del que caldria.

Dos discos de cant perfectes són els que Conxita Supervia ha impressionat amb les àries italianes “Se tu m'ami”, de Pergolesi, i “Cançó del patge”, de Sar-

torio, i les dues cançons de "El amor brujo", de Falla: "Canción del amor do-lido" i "Canción del fuego fátuo". L'art prodigiós de la nostra admirada compatricia, resta bellament plasmat en aquests discos, que seran documents preciosos en qualsevol col·lecció. El poder de fascinació de l'artista és tan eficaç, que tot just la seva veu vibra a l'aparell, la figura, el gest, la vitalitat del seu rostre meravellosament expressiu, us obsessionen amb una misteriosa presència.

Una novetat molt remarcable ofereix un altre disc de cant que porta el títol—segons creiem endevinar—"De l'agre de la terra" i conté dues cançons populars mallorquines: "Tu que dorms o beques" i "Vou-veri-vou" (cançó de bressol). Les melodies, verament exquisides i ben característiques del folklore mallorquí, són destrament harmonitzades pel mestre Andreu Gelabert, artista de bon gust i de sòlida formació que hem de lamentar no sigui més conegut entre nosaltres. Esperem que aquest disc serà una bona revelació per als que no coneixen cap obra del mestre mallorquí.

La interpretació de les dues cançons pel tenor August Gonzalo seria més escaient al caràcter de les melodies sense l'afectació en què el cantaire ha caigut, a causa, sens dubte, de la seva excessiva preocupació d'ésser expressiu. L'acompanyament de l'orquestra, dirigida pel mestre A. Capdevila, és perfectament encaixat i dona tot el relleu degut a l'harmonització.

El repertori de jazz és particularment interessant en el catàleg d'"Odeon", car podem trobar-hi, sobretot, la major part dels discos de jazz *hot* que ací han estat editats. En una de les nostres pròximes cròniques en parlarem. Avui ens limitem a assenyalar, per l'actualitat que encara té, un disc de "El rey del jazz", en el qual l'Orquestra F. Trumbauer, notable entre les millors, ha enregistrar excel·lentment els fox "Pies alegres" i "Me gusta servirte".

Hí ha en els solos *hot* d'aquestes dues peces una pròdiga fantasia i una extraordinària musicalitat. Com executants, els de l'Orquestra Trumbauer es qualifiquen a primer rengle.

BALTASAR SAMPER

Discos:

"Nocturns" (Debussy): "Núvols", "Festes", "Sirenes"; per l'Orquestra Colonne, de París. Dtor.: Gabriel Pierné. (Núms. 129,019 al 129,021).—Sonata (Debussy), per a flauta, viola i arpa; Srs. Moïse i Guinot i Srta. Laskine. (Números 183,039 al 183,041).—"El Cavaller de la Rosa" (R. Strauss), "Valsos"; per l'Orquestra Simfònica de Berlín. Dtor.: Weissmann. (Núm. 173,215).—"Una nit a la Muntanya-Pelada" (Mussorgsky); per l'Orquestra Filharmònica de París. Dtor.: Cloëz. (Núms. 183,056 i 183,057).—"Els jocs d'aigua a la Villa

d'Este" (Liszt); pel pianista Claudi Arrau. (Núm. 173,207).—"Se tu m'ami" (Pergolesi) i "Cançó del patge" (Sartorio); "Canción del fuego fatuo" i "Canción del amor dolido", de "El amor brujo" (Falla); per Conxita Supervia, amb acompanyament d'orquestra. (Núms. 184,200 i 184,201).—"De l'agre de la terra" (cançons populars mallorquines harmonitzades per Andreu Gelabert): "Vou-veri-vou" i "Tu que dorms o beques"; tenor: August Gonzalo, amb acompanyament d'orquestra. (Núm. 183,026).—"El rei del jazz", fox "Pies alegres" i "Me gusta servirte"; per l'Orquestra F. Trumbauer. (Núm. 183,008).

El Cinema

Al·leluia*

(M. G. M. Producció King Vidor)

—Ens pensàvem que era un film de molta tècnica—ens han dit alguns amics una mica defraudats—i no trobem que en tingui gaire.

Vet-ací el millor elogi de la gran tècnica de King Vidor. Hi és sense que l'espectador la vegi. Hi és, però, d'una manera tan simple que passa desapercibuda.

Encara voldrien imatges desfocades i jocs de llum estrofalaris i coses preses des d'angles inversemblants. Però tot això ja és una mica caduc. Un gran estil, passa sense que es vegi massa. I aquest és l'estil de King Vidor.

Primer pensa les idees (l'única manera que un estil, realment sigui un estil) després cerca tres o quatre elements cinematogràfics i els engrana i els compon amb una simplicitat diàfana. I amb ells expressa les idees.

Aquest era el cas de "La gran parada" i de "I el món marxa". Aquest, sobretot, és el cas d'"Al·leluia".

Cada fragment d'aquest film és una idea. La filosofia de la vida rural. L'ambient de la vida familiar. La psicologia de les passions. El dolor de les penalitats. L'obsessió del sexe. La sublimació religiosa. El contrast dels instints. L'alegria de les coses bones. I per cada una d'aquestes idees un element cinematogràfic.

Són molts els elements d'"Al·leluia". Els moviments col·lectius; les simfonies de paisatge; el vel de la nit; els cants religiosos; els balls amb el seu ritme.

* Vegeu el número anterior.

I amb tots aquests elements, donant a cada un el seu ritme particular, va component, va construint, en el sentit musical i arquitectònic dels verbs un poema en crescendo que arriba al seu màxim en la folia del Jubileu i torna descendant a poc a poc la placidesa dels primers moments.

"Alleluia" podríem dir que és una fuga. Dues cèl·lules d'idees van alternant-se en cada fragment més a poc a poc o més de pressa, segons el ritme convenient en cada cosa. Hi ha aquella fuga ràpida de la festa del Jubileu on la imatge de Zeke sucumbint a la temptació de Chick, va alternant-se amb la imatge de Missy Rose o de Pappy formant un contrast enormement emotiu. Aquell desbordament de Chick, apassionadament maligne, i aquella contenció de Missy Rose, serenament trista. Aquell neguit de Zeke, frisós i ple de dubtes i aquella tristesa infinita de Pappy que pressent tota la catàstrofe. Zeke i Chick emportats pel terbolli d'aquella dansa boja, sotraquejats per aquell ritme fantàstic i en canvi el rostre de Missy Rose i de Pappy hieràtics, terriblement hieràtics, però amb una brillantor als ulls d'ella i unes llàgrimes a les galtes d'ell que sembla que han d'aturar la folia d'aquella dansa.

Hi ha encara una altra fuga tota diferent, que no podem deixar passar per alt. Zeke al cabaret jugant-se els diners de la collita als daus, i Spunk cercant-lo pels carrers de la ciutat. Si la idea dramàtica que batega en aquesta fuga és gran, més gran és encara la seva realització. La cara de Zeke damunt el tapet verd té una suor de neguit. La cara de Spunk dalt del carro per entre els carrers foscos, té una suor d'angúnia. I ambdues, en ésser visibles només una, es confonen dins l'esperit de l'espectador fent una topada tràgica. Aquella visió de la cara de Spunk i les orelles de les mules, lluentes amb la llum de les finestres i tot l'acompanyament musical d'aquella ruta, es van ficant endins de l'ànima fent pressentir la tragèdia de la mort de Spunk.

Un nou element hi ha en aquest film de King Vidor. El paisatge. Hi ha hagut sempre un film a l'aire lliure i un film entre parets. Però en el film a l'aire lliure, el paisatge era gairebé sempre considerat com un accident del tema. El paisatge, element essencial d'un film potser no el trobaríem, d'una manera reeixida, fins a les cintes de Van Dyke. "Alleluia" és una producció on el paisatge pren una importància a moments tan gran com la dels mateixos personatges. I no solament com a bellesa plàstica de les imatges, sinó com a nexa central d'algunes idees.

Aquells arbres per on Missy Rose corre cridant al profeta caigut, prenen tanta substància en el drama com la mateixa ànima d'aquella noia. Les rodones d'aigua a l'hora del bateig, més enllà del seu valor plàstic són com un subratllament de la fe i l'esperança d'aquells negres. Les fulles d'arbre que emmarquen el carro on jeu el cadàver de Spunk reforcen tot el patetisme d'aquella imatge. I sobretot el paisatge del retorn de Zeke: aquell riu, aquells camps del

costat de la via del tren, aquells arbres i aquells camins, més enllà de la seva natural bellesa, tenen una compenetració tan gran amb el ritme de la cançó de Zeke i amb la intenció d'aquell caminar cap a casa que per ells sols ja sabríem el que passa i el que pot passar. És en aquests moments en el lirisme, el lirisme del gran poeta King Vidor es manifesta d'una manera més clara.

En aquest film com en "I el món marxa" no ha negligit ni un sol detall. Recomaniem als que no han sabut veure la gran tècnica d'"Aleluia" que quan tornin a veure'n una projecció, procurin de prescindir dels primers plans i es fixin només en els segons termes i en els fons d'escenes. Poden estar segurs que veuran un segon film, de tan precisat com és el que passa per darrera els personatges. Les escenes del cabaret valen tant o més pel que passa al darrera com pel que passa al davant. Mentre Chick canta aquella cançó—de faisó tan admirable—el ritme que prenen les coses del seu darrera val per un nou film. Ulls, mans (quin valor les mans en aquest film!), espatlles, dents entre somriures, fum de cigars, moviment dels músics, tot, pren tanta expressió com aquells ulls enormes de Chick. Igualment podríem dir de totes les escenes exceptuant potser el públic que observa una mica fredament la baralla d'Ezequiel amb Chick i Bala Perduda. Però hem d'esmentar encara la cançó de Mammy fent adormir els petits, amb tot el moviment de Missy Rose i Zeke, arrançant les gires dels llits.

En tots els films de l'autor de "La gran parada" la multitud hi té un paper important. És prodigiós que després d'aquelles inoblidables escenes de carrer de "I el món marxa" encara s'hagi pogut superar en "Aleluia". La collectivitat mai no havia arribat a una compenetració tan gran. Tota aquella multitud de negres us sembla que es mou a l'impuls d'una sola ànima. Aquelles lamentacions en els funerals de Spunk sembla que surtin d'una sola boca. Aquelles mans en el moment de la vocació profètica d'Ezequiel. Aquella bellugadissa en la festa del Jubileu. Tot com un formiguer enorme que acaba essent només una taca d'humanitat.

I per contra cada gest d'un dels personatges sembla que es multipliqui com per esdevenir el gest d'una multitud. La passió d'Ezequiel en els sermons és com el principi motor que remou tota aquella multitud. I sobretot el plor de Missy Rose—el moment més gran d'"Aleluia"—que atura el cant i el ritme dels altres i arrossega la lamentació terriblement tràgica de tota aquella congregació de fidels.

Una cosa ben notable d'aquest film i que ens dóna tota la noció de la seva gran tècnica, és el seu "decoupage" fet d'una manera intelligentíssima. N'hi ha prou en veure successivament la versió anglesa i la versió espanyola, per a comprendre com s'han aprofitat les imatges i com les coses han estat tallades allí on ja podien esdevenir inútils. Per exemple, quan Zeke és a la màquina serra-

dora amb la insistència de la imatge ens dóna a comprendre l'enuig d'aquell treball metòdic i així que l'enuig podria passar a l'espectador la sirena avisa l'acabament de la feina.

I ara que parlem d'aquesta sirena, ja toca el torn de parlar de la sonoritat d'aquest film. Aquella sirena sona al moment just que ha de sentir-se i dóna un reforç formidable a la imatge. Amb això hem dit sintèticament tot l'elogi d'"Al-leluia", film sonor.

Era de preveure, però no fins a tant, que King Vidor donaria una empenta decisiva al film sonor. Admirable la sonoritat, i sobretot la perspectiva del so que s'allunya i s'apropa segons la distància dels objectes sonors. Recordeu aquella magnífica cançó del cotó amb acompanyament de banjo, que Zeke canta dalt del carro i s'allunya o s'apropa segons les imatges successives. Però no és pas això sol el que ens interessa, sinó per damunt de tot, la utilització d'aquesta sonoritat. Fa molta estona que venim parlant d'aquest film i ens adonem que per parlar de la seva sonoritat caldrien encara dos articles més. Hi renunciem invocant, però, dos moments que donen l'abast de la bella utilització del so. El gos que lladra quan Adam i Eva arriben per casar-se i el sermó del tron (versió anglesa).

Dèiem un dia que després de sentir la rialla de Matheu Lloyd en "Ombres blanques" no creure en el film sonor seria una follia. El mateix hem de dir avui: no creure en el film parlat després de sentir el diàleg d'Ezequiel i Missy Rose al tren, és una lamentable obcecació.

La paraula en "Al-leluia" és admirablement posada i sempre expressa alguna cosa essencial. Oi més, algunes de les millors escenes d'aquest film, sense la paraula, sense els crits, perdrien el cent per cent.

Irving Berlin (no sabem si és l'únic autor musical d'aquest film) ha fet la millor feina que ha estat feta fins ara dintre el ram. Ultra que algunes cançons són esplèndides, cal remarcar els corals i la cançó del retorn de Zeke, que gràcies a la seva bellesa musical i a l'admirable aprofitament que n'ha fet King Vidor resulta potser el tros líric d'"Al-leluia" de millor qualitat.

D'altra banda cal remarcar com a perfecta l'adaptació musical de la versió espanyola i assenyallem que és la primera vegada que la marxa nupcial de "Lo-hengrin" ha estat ben adaptada a la pantalla; en aquell casament de negres, una nit sota d'un arbre, té una alada ingenuïtat que contrasta amb la ridícula d'aquesta marxa quan la toquen en un casament fet a Viena per exemple.

El treball dels actors no el podem jutjar. Ve un moment que no sabem si el que us subjuga és la perfecció del seu art o la incògnita de la seva raça. Recordarem, però, sempre el seu treball, especialment com a una de les millors actuacions, les de Daniel L. Haynes (Zeke), Nina Mac Kinney (Chick), i Everett Mac Garriety (Spunk).

I no sabríem acabar sense manifestar el nostre agraïment als intel·ligents elements de la M. G. M. i del "Mirador", que ens han permès de veure "Alleluia" a malgrat de les beòcies obstruccions d'empreses incompetents.

Gràcies a ells hem pogut veure a Barcelona aquest film, que només ens deixa una temença: podrà superar-se King Vidor? El cinema de demà, podrà fer alguna cosa més que l'"Alleluia"? En King Vidor, però, no s'hi troba allò que hi ha en un Rafael o en un Wagner que embafa i fa pressentir les decadències. "Alleluia" espera la sanció del temps per saber si és l'última obra d'una etapa vella o la primera obra d'una etapa nova.

Nosaltres esperem que el temps, que divideix el món en èpoques diverses, de la nostra, en dirà, l'època d'"Alleluia".

JERONI MORAGUES

Cultura física

De Campaments

Per a la propera Pasqua està anunciada la celebració del V Campament de Catalunya. Aquests campaments tenen ja un historial. El primer fou celebrat, durant la tardor del 1928 a La Mora, al Montseny, amb una concurrència de 15 tendes. A la tardor del 1929 es celebrà el II, amb un èxit sorprenent, a Ca'n Boquet, sobre Premià de Mar; el nombre de tendes s'elevà a 62. En aquest campament s'acordà, en la reunió que es fa al vespre al voltant de la foguera, que en comptes d'un, fossin dos els campaments anuals; el del sol a la primavera, i el del foc a la tardor.

El III tingué lloc a la primavera de l'any següent a Ca'n Camps, finca situada en el terme de Sant Quirze de Terrassa, de la línia Barcelona-Sabadell. Hi foren plantades més de 80 tendes. I a la urbanització de Bella Terra, del terme municipal de Sardanyola, s'installà el IV Campament, on foren prop de cent el nombre de tendes.

Aquests campaments són organitzats per una comissió en la qual hi té un lloc permanent el Secretariat de Coordinació de Treballs Excursionistes, integrat per Guies Excursionistes; però no són solament aquests els campaments que han

estat sota la cura dels referits Guies. En els campaments de "Palestra" efectuats aquest estiu darrer a l'estany de Malniu i a la Cala de Llorell, hi prengueren una part activíssima.

Un resultat d'aquestes acampades, ha estat el de constatar—entre moltes altres coses—que l'horari que es seguia no és el més apropiat per a la vida a l'aire lliure. Estem habituats a fer un repàs fort al migdia i un altre de més lleuger al vespre. Aquesta distribució, ja poc còmoda per a la vida ciutadana, ho és molt menys en un campament.

Les activitats d'un campament són: organització, topografia, geografia, senyals, jocs de muntanya, millores del campament, debats, lectures, etc.

L'organització comprèn diversos serveis: direcció, cuina, proveïments, neteja i altres que depenen de la magnitud del campament. Els caps dels serveis de cuina i de proveïment, cal que siguin especialistes i, per tant, els càrrecs inamovibles. Curen de cada servei una colla amb el seu cap i tots els acampadors formen part d'aquestes colles per torns d'un dia, segons designa el Cap del campament. Suposa, això, que hi ha sempre una part dels acampadors que tenen el deure de curar de la perfecta organització del campament i de fer complir l'horari, sigui el que sigui. No volem dir que només els del torn diari tinguin de fer-ho tot; els altres companys els ajudaran quan calgui, però només aquells tenen la responsabilitat de l'execució del servei encomanat.

Dels acampadors que resten lliures de servei, uns faran una excursió pels voltants més o menys llarga, però sempre tornant al campament; d'altres es dedicaran a topografia i aixecaran un pla del campament amb els camins que hi menen (lloc d'on procedeixen, orientació, amplada), distància al poble més proper i altures pròximes. D'altres es faran càrrec de les condicions geogràfiques del lloc de l'acampada i dels seus voltants, i d'altres, en fi, s'exercitaran en les diferents menes de senyals que s'usen entre excursionistes, com són senyals amb banderes, morse amb banderes i amb llums, senyals en els camins, etc.

Però hi ha també moltes activitats a les quals es poden dedicar els que resten al campament. L'acampador sempre mira de millorar les condicions de la seva tenda i del seu campament a fi de fer-hi l'estada més agradable; construirà solcs per al foc, sots per als detritus, anirà a cercar llenya per al foc del campament i de la cuina, repassarà les tendes i altres petites ocupacions que les circumstàncies reclamen.

Fora d'aquests treballs tots els altres impliquen traslladar-se d'un cantó a l'altre i per això serà més profitós disposar d'un temps llarg que no de dos mitjos temps. Per això s'imposa una distribució que deixi més hores lliures següides. La Germanor de Guies Excursionistes assajarà per als seus campaments el següent horari:

A les 5: Diana.

A les 5'15: Gimnàstica.

A les 5'30: Rentar-se, bany.

A les 6: Endreçar les tendes.

A les 6'30: Hissament de la bandera.

A les 7: Esmorzar.

A les 8: Sortida del campament els que vagin a fer excursions, topografia, proveïments, etc. Es reparteixen menjar fet per al migdia.

A les 16: Preparar el sopar.

A les 18: Sopar.

A les 19: Neteja d'atuell i preparació de l'esmorzar per al dia següent.

A les 20: Foc del campament.

A les 20'45: Ordre per al dia vinent.

A les 21: Queda.

La diferència d'aquest horari amb l'antic és ben visible; desapareix la divisió del dia útil en matí i tarda i en canvi es disposa d'unes vuit hores seguides.

En tots aquests treballs també prenen part els Minyons de Muntanya, colles de xicots de 12 a 18 anys, dividits en dues categories segons els coneixements que demostrin tenir. Se'ls exigeixen nocions de primeres cures, nusos i topografia, senyals i geografia, etc. Són els Guies Excursionistes de demà.

Hem de fer notar que en tot el que hem dit respecte a campaments i acampadors excloem els que disposen de gent pagada a les seves ordres, car manquen al precepte de tot acampador, que és el de bastar-se a si mateix.

L. i I. VIDAL I GUITART

Lletra de València

Una revista literària popular. — Dues exposicions d'art. — Valencianisme i regió

Quan el lector vegi aquestes ratlles, ja farà un any que va començar de publicar-se la revista literària setmanal titulada "Nostra Novella".

És una revista de la qual no s'ha parlat gens ni mica a Catalunya, on en canvi hi ha hagut un generós acolliment per a publicacions valencianes o, concretament, valencianistes que no han tingut, ni de bon tros, l'eficàcia d'aquesta.

Com que va néixer per a ésser eficaç! Uns quants amics pensaren que mancava una revista per al públic valencià que no llegeix l'assaig ni té gust per les grolleries, una revista de prosa narrativa, una revista de caràcter mitjà. I varen treure la revista aprofitant unes diades d'arborament valencianista, més o menys sincer...

La revista va tenir una acollida prou bona per part del públic en general. En canvi, el públic especialment valencianista la va rebre amb certa prevenció perquè va aparéixer amb una ortografia provisional. El propòsit dels editors era d'arribar a seguir gairebé amb exactitud les normes de Pompeu Fabra; però, tenint en compte la realitat, sabien que aquesta ortografia, aplicada íntegrament de bell antuvi, toparia amb la resistència del públic al qual s'adreçava la publicació. Així, sortiren amb una ortografia plena de transaccions...

No va durar molt, però. A cap d'any eren bandejades les fórmules transaccionals i restava una ortografia prou acostada a la de Pompeu Fabra i, sobretot, sistemàtica en les poques coses que no el segueix. De faisó que el públic ja aprèn ortografia llegint... que és la manera més pràctica i corrent d'aprendre-la.

I cal constatar que, en operar-se aquest canvi ortogràfic, no es va produir minva en nombre de lectors.

Altra qüestió és l'aspecte purament literari de la revista. Ací, naturalment, no s'han pogut fer miracles. El bon conreu de la prosa és un signe de maturitat, no pas assolida a València. Però, mentrestant, "Nostra Novella"—aquest és el seu títol—esdevé un camp d'experimentacions que pot ésser fruitós.

* * *

Ja varem parlar de l'Agrupació Valencianista Republicana, nucli dels valencianistes francament esquerrans.

Avui ens cal parlar de dues exposicions celebrades al seu magnífic i evocador estatge del carrer de la Redempció, a la ciutat de València.

La primera va transcórrer entre els mesos d'octubre i novembre. Les obres exposades (50) eren totes de socis (14) de l'entitat. I en aquesta avinentesa vaig escriure al catàleg uns mots que goso de transcriure:

"L'art és una cosa; la política és una altra cosa. Per això les obres d'art concebudes amb finalitat política solen néixer mancades estèticament, encara que obtinguin certa popularitat.

Però l'artista, a més d'ésser artista, és un home que paga cèdula, que ha de treure passaport per a viatjar per l'estranger, que ha pogut ésser objecte de mul-

tes extrarreglamentàries... I tot això és política. Per això tot quell que senti la dignitat ciutadana ha d'ésser polític... encara que sigui artista.

Clar és que hi ha artistes que s'obstinen a declarar que no tenen idees polítiques. Potser. Però també podria ésser que volguessin eliminar possibles obstacles per a la venda de les mercaderies...

Contra aquesta mesquinesa doneu una lliçó els artistes que exposen a l'Aggrupació Valencianista Republicana, els quals—per altra banda—demostrin que amb els mateixos sentiments polítics es pot produir una varietat d'art riquíssima i matisadíssima."

Era veritat. Hi havia pintura, escultura, dibuix, ceràmica... Hi havia diversitat d'estils, des del més vigorosament acadèmic fins el més autènticament modern...

Recordem el noms d'aquells artistes: Josep Balaguer, Ricard Boix, Tomàs Fabregat, Antoni Ferrer, Casimir Gràcia, Antoni Lacasa, Joan Llovera, Josep Mateu, Francesc Paula, Pasqual Roch Minué, Emili Suay, Josep Sabina, Francesc Soler i Belenguer, Antoni Vercher.

I parlem tot seguit de l'altra exposició, celebrada del 4 al 14 de març.

Els organitzadors la titulaven, senzillament, "Exposició de pintura, escultura i dibuix".

Però l'haguessin pogut titular d'art d'avantguarda, d'art d'avançada, d'art nou...

Preferiren, no obstant, callar. Ja dirien els crítics, ja. I els crítics, amb alguna excepció, han dit... tots els tòpics que els crítics conservadorots solen emprar davant d'aquesta mena d'exposicions fins als països on el moviment artístic té una activitat que li manca a València.

Per això mateix cal fer un elogi de conjunt a Manolita Ballester, a Francesc Carreño, a Josep Renau, a Enric Cunyat, a Josep Sabina, a Manuel Giménez Cotanda, a Enric Climent, a Rafael Estellés Bartual, a Vicent Beltran, a Antoni Ballester, a Pérez Contel, a Francesc Badia, a Ricard Roso, a Salvador Vivó... Tots ells, amb aquesta exposició, han produït un fet que ha trasbalsat una mica l'ambient artístic valencià, massa ensopit, massa adaptat a les normes tradicionals, massa lluny d'inquietuds possiblement renovelladores...

Cal dir, a més a més, que l'exposició no tenia un caire massa uniforme. Junt a l'artista que produeix un art ingenu, en tots els sentits del mot, hi era el cerebral que fa provatures com el químic en un laboratori, i el tècnic esglaiat de la facilitat amb què havia resolt problemes, i el pintor que solament té la voluntat d'anar avant...

Sembla que alguns professionals de la pintura, de l'escultura i del dibuix sortiren una mica malalts en veure l'exposició. Naturalment, no cal demanar que

la malaltia hagi durat; n'hi hauria prou que els hagués fet meditar una mica sobre la pintura, l'escultura i el dibuix. Hi ha tan poques exposicions que facin meditar!...

* * *

No anem a passar revista a l'actitud dels partits que s'anomenen valencianistes. Ens limitarem a constatar que, com temíem, no han encarrilat l'actuació llur d'una manera veritablement regional. I aquest retret—si ho és—cal fer-lo principalment als nuclis valencianistes que disposin de més mitjans per a deixar el clos de la capital i llançar-se a la propaganda pels pobles, on encara no ha arribat la bona nova...

I això és greu per a tots aquells que veritablement desitgin un redreçament del poble valencià.

El senyor Ignasi Villalonga, capdavanter de l'Unió Valenciana—partit de centre—i amic del senyor Cambó, deia fa poc, en un acte públic, que en el cas que es concedís un règim autonòmic a les regions podria ocórrer que les províncies d'Alacant i de Castelló no volguessin anar unides a la província de València. I això, que potser és exagerat respecte de Castelló (província que coneix perfectament el senyor Villalonga), no ho és respecte d'Alacant...

Voleu un fet simptomàtic? Per tal de concórrer a l'Exposició Ibero-Americana de Sevilla sense fer despeses excessives i per gestions oficials, les tres províncies valencianes es varen posar d'acord. L'aportació al certamen seria conjunta i les despeses les pagarien proporcionalment. I bé: l'organisme d'Alacant s'ha desentès de tal faísó que no fa cas de les reclamacions que se li fan per via oficial i per via pública. S'ha parlat fins d'una possible intervenció judicial. Cal menys esperit de col·laboració?

Són molts, però, els que creuen que la situació no és desesperada. Potser... relativament. Però això no excusa de fer una campanya de propaganda valencianista amb extensió regional.

FRANCESC ALMELA I VIVES

ELS LLIBRES

LÓPEZ PICÓ, J. M.—“Epitalami”. - Edit. Altés.

Un boix superb de Josep Obiols, artista car als poetes, poeta ell mateix en la seva obra, ornamenta aquesta Op. XXV, darrera fins avui, de J. M. López Picó. Un hom pot veure-hi uns àngels lleugers empenyent, damunt núvols, la rella estirada per bous emparellats, de formes feixugues. Un, hom hi pot veure un feix d'espigues robustes; unes paneres de fruites ubèrrimes; unes colomes en repòs i unes orenetes en vol de sageta. Un hom hi pot veure també la lluna a un cantó i, en el centre, el sol inundant-ho tot de claror i de vida amb els seus raigs. Al peu d'aquesta composició de tapís màgic, una parella humana, en casta nuditat, reposa.

Tal és, en síntesi plàstica, l'“Epitalami” de López Picó, on és cantada la unió d'una parella humana—de la parella—que resum tota la història; que sent per ella descloure's l'alba; que sent un reflex de la felicitat i de la pau interna en la plenitud de les anyades; que sent el seu amor reflectit íntegrament en les parts de tota cosa; i que a la fi, en una set d'infinit, li semblaria el mateix amor mentida, sinó esperés una superació en una vida més alta.

Els versos epitalàmics de López Picó, són greus i ressonants, sense sensualitat i sense galanies. Barrocs, però no pas per cap profusa adjectivació, per excés verbal, ans per la línia estudiada de la seva sintaxi i per la complexitat dels símbols. Totes les idees hi són emmotllades amb aquesta alta categoria. Desfilen als nostres ulls, una mica hermètiques, en teories d'imatges encara virginals, però que semblen tenir ja una patina clàssica. Tot és nou en la seva expressió, però la paraula novetat seria estrident per definir-la. Poesia ben d'avui i alhora secular, que ens impressiona. Com uns ecos tan vells poden tenir encara una florida tan nova?

Aquest to que no és ben bé arcaic, però que és arcà, s'adiu força amb la inspiració religiosa del poeta. La poesia religiosa per atansar-se al sublim necessita de la claredat ingènua d'un Verdaguer o embolcallar-se de misteri. I potser aquesta obscuritat tan discutida de la poesia de López Picó, prové del caràcter sagrat que fins, en temes profans, té la seva poesia. Ell no és solament el més esotèric de tots els poetes catalans, ans el menys grec, el menys mediterrani. Tant per la forma, com per les idees, com pels sentiments és el més semític, el més oriental dels nostres escriptors.—D. G.

MILLAS RAURELL.—“Tela de somnis”. - Biblioteca Catalònia.

Millàs Raurell és, evidentment, un autor ambiciós i preparat. Amb la seva nova producció s'acara amb un d'aquests grans temes eterns, que neguitegen els homes: la temença d'envellir la recança de veure esvaïr-se, amb la joventut, el plaer i l'amor. Millàs Raurell s'ha donat perfectament—i això segurament és el que ha determinat l'eclosió de la seva novel·la—de la nova intensitat que pren aquesta tragèdia en la societat actual, escèptica i materialista; en la societat bànal i daurada del gran món, on tantes dones desafien el grotesc per conservar una aparença de joventut que a ningú més que a elles mateixes il·lusiona.

L'autor inspira aquest drama en un pensament de “La tempestat”, de Shakespeare. Podria haver-se inspirat també en el “Faust”, de Goethe. Però la tragèdia de Millàs no té res de diabòlic. La protagonista no recorre a cap mena de màgia per recuperar la joventut. S'abisma en el somni per rememorar el passat, per revivre'l, per fondre-s'hi. D'ací que la seva heroïna, esdevinguda un fantasma d'ella mateixa, pugui dir amb Shakespeare: “som de la mateixa substància dels somnis i la nostra vida és voltada d'un somni”. A l'eternitat i la força del tema que evoca el Faust, Millàs Raurell barreja, doncs, en la seva obra, un altre tema que també, almenys des de l'edat mitjana, ha preocupat els poetes i als moralistes, i més encara que, al propi Shakespeare, a l'espanyol Calderon: el de la vida considerada com a un somni.

En la obra de Millàs no hi ha res de medievalístic; és una obra ben actual per la sensibilitat, pel to i per la factura. En la tècnica novellística l'autor segueix els autors avui més a la moda. Ha trobat una fórmula dramàtica de fer revivre el passat en el present, mitjançant els records que la presència material de certes coses, desvetlla en el sensorium, d'una irritabilitat malaltissa, de la protagonista. L'evocació del passat encara no llunyà és així velat per una boira finíssima que l'idealitza i que es presta que l'obra tingui una coloració de vitrall o de tapís que en fa tant com una novel·la, un poema.

A despit de l'ambició del tema, a despit de la traça de Millàs Raurell i de la seva tècnica experta, l'obra, tanmateix, no és plenament realitzada. No és, volem dir, tot el que podria ésser. L'execució és parcialment fallada no sé si per manca d'inspiració o per manca de treball. Hi ha en tota l'obra una pila de detalls externs acumulats en pura pèrdua de l'emoció i de l'interès. L'autor ha treballat l'obra més en superfície que en profunditat. Però no és tampoc que hagi sacrificat la humanitat a l'estètica. Encara que la seva prosa tendeix molt més que en tota la resta de la seva producció, vers el preciosisme, hi ha una descurança fins gramatical en la construcció de les frases, una superabundància d'enllaços que li donen feixuguesa, i fins no és exempta d'expressions vulgars.

Altrament l'autor mostra una preocupació per esmentar hotels i restaurants de luxe, vins de marca, per descriure sumptuosos drapatges, etc., cosa que, poc saonada com és, posa en risc la seva obra de semblar, més que un joell afinat, un objecte de quincalla. El talent de l'autor salva, tanmateix, aquest risc.—D. G.

CATALA, Victor.—“Contrallums”. - Edicions Gost.

Hi ha essencialment dues maneres de fer novel·la. L'una és agafant un o més personatges i analitzant la seva psiquis, estudiant les seves relacions. És sempre una novel·la una mica subjectiva, sovint autobiogràfica. L'altra és la d'inventar un argument i posar-hi en joc personatges més o menys ben observats de la vida. És, en oposició a la primera, la novel·la dramàtica. Naturalment que ambdós gèneres rarament es presenten en la seva forma pura. Ni l'autor renuncia a la pròpia experiència, a tot allò que li ha ensenyat la vida amb els seus refrecs, ni pot treure-ho tot, ni en les mateixes autobiografies disfressades, de la pròpia substància.

Víctor Català, però, tant com és humanament possible, cultiva la segona manera. Tot el que narra és estrictament objectiu. Ningú no sospitarà, al través de la psicologia dels personatges, que el seu autor sigui una dama. El mateix títol de “Drames rurals”, donat a un dels seus reculls, i que podria fer-se extensiu a gairebé tota la seva producció en prosa, és ben significatiu.

“Contrallums” és també un altre aplec de drames rurals i no dels menys vigorosos. Drames de ciutat enfora, on glateixen venjances terribles; on la sensualitat, la gasiveria, la superstició obsessionen; on el crim i el sacrifici tenen una força primària, geològica i de vegades una aclaparadora grandesa. Tot el llibre fa una farum humana, una mica bestial. De vegades el cercle que abarca la mirada de Víctor Català s'eixampla i passa de reflectir sentiments personals, a reflectir, amb unes quantes pinzellades, amples i grasses, els sentiments col·lectius de tot un poble.

Sovint ens trobem que, en aquests drames cantelluts i sense matisos, hi ha una sàdica complaença a descriure escenes de sang i de foc. Mai l'autor no estalvia, en aquest aspecte, detalls realistes per desplaents o revoltants que siguin. El seu art no consisteix a atenuar les coses, a idealitzar-les, a poetitzar-les, sinó a donar-los relleu i grandesa. Així ens subjuga amb els efectes de llum i d'ombra que maneja d'una manera impressionant. A desgrat del realisme brutal de l'acció i dels personatges, crea al seu voltant una atmosfera esborronadora de misteri, que en els seus millors moments, transmuta la realitat en un somni angaiós.—D. G.

DIAZ i PLAJA, Guillem.—“Una cultura del Cinema”. - Edit. La Revista.

Guillem Díaz i Plaja es mostra un excellent assagista. En té, de l'assagista, les qualitats essencials. Posseeix una documentació copiosa i ben orientada, gairebé sempre de primera mà. És hàbil a sintetitzar les idees d'altri i a coordinar-les amb les pròpies, tendint a formar panorames amb unitat i no juxtaposicions violentes. Sap anar a l'essència de les coses, sense extraviar-se en detalls o donant als detalls una extensió proporcionada. Té el tacte de no pretendre esgotar el tema, sinó d'obrir horitzons nous, de mostrar que sempre hi ha un més enllà, no esclavitzant així el pensament del lector, ans incitant-lo a volar. Té el do de l'ordre, que és en la successió de les idees, el mateix que el ritme en la construcció de les frases. Altrament, la seva frase neta, dissimula el narcis-

sisme retòric per fer transparents els conceptes. I com a conseqüència d'aquestes dues darreres qualitats, és un escriptor clar, a despit de la seva condensació.

Tan condensat és, en efecte, almenys en l'estudi a què ens referim, que en poc més d'un centenar de pàgines ens presenta panoràmicament l'evolució del cinema mut, amb els principals problemes estètics—d'ordre tècnic i d'ordre artístic, sobretot—que en aquesta evolució ha hagut de resoldre. I, encara, com escreix, esbossa la influència que el cinema ha començat a tenir en les altres arts i fins en els costums.

És un assaig, però, que pels seus propis límits queda esquemàtic. Més que un estudi amb ambicions de definitiu, és una suggestiva introducció a l'estudi teòric d'aquest art que tant fa escriure avui a tot arreu. I és també, per la seva documentació, un índex valuós de lectures.

Aquest primer llibre català de cinema és, però, una mica elegíac. Arriba en el moment en què el cinema mut eixit tot just de la crisàlida, acaba de morir. El mateix Sebastià Gasch, excellent prologuista del llibre es complau a proclamar-ho. Amb tot, serà possible que els problemes estètics que ha resolt el cinema mut, restin sense aplicació en aquesta art més complexa, més meravellosa del cinema parlat que acaba de néixer?...—D. G.

PASSARELL, Jaume.—"Cent ninots i una mica de literatura". - A. Lòpez, llibreter.

L'autor tenia els ninots dibuixats—caricatures de polítics, d'artistes i d'escriptors—i un amic li va suggerir la idea d'aplegar-los en un volum, afegint-hi una mica de literatura adequada. És així, amb aquesta senzillesa, que Passarell, de ninotaire, ha passat a escriptor. Per aprendre d'escriure no li ha calgut freqüentar cap acadèmia. La seva escola ha estat l'observació de l'home. Les observacions que abans concretava amb uns quants trets de llapis, ara les fa sensibles amb unes quantes paraules. Vet-ací la sola diferència que hi ha entre Passarell, dibuixant, i Passarell, escriptor. Caricaturista amb el llapis i caricaturista amb la ploma. Per això les seves caricatures verbals no recolzen en jocs de paraules, sinó en l'observació d'aquells detalls,—qualitats i febleses, més febleses que qualitats naturalment—que caracteritzen un home. D'ací la precisió i fins la sequedat del llenguatge. D'ací la força dels seus verbs, en els quals, generalment, radica tota la comicitat de la caricatura.

Altrament l'observació que posa en l'home, ha portat Passarell a observar com parla. Correntment es dona el cas que els nostres autors teatrals fan parlar als seus personatges un llenguatge molt més impur que el que parlen realment. És perquè no són bons observadors. Aquestes dots d'observador, a Jaume Passarell li han permès fer un llenguatge viu. Ha sentit com parlaven. Si altrament ha sabut fer-ne un llenguatge pur és perquè ha sabut triar. És a dir, perquè és artista.—D. G.

PERUCHO, Artur.—"Catalunya sota la dictadura". - Edit. Proa.

És l'estudi més complet—en realitat únic—dels temps de la dictadura, fet des d'un punt de vista netament català. En conté tots els documents importants

que caracteritzen aquella època i encara moltes dades inèdites publicades per Perucho per primera vegada. És, doncs, el llibre alguna cosa més que un simple pamflet. Té, però, del pamflet, l'energia, el sarcasme violent o despectiu en acarar-se amb els homes que van portar o sostenir aquell moviment.

El llibre es fa estimar sobretot, pels sentiments de justícia i de llibertat que hi resplendeixen. L'autor hi adopta una actitud optimista i jovenívola, una mica esportiva, molt d'avui, que no lleva, però, serenitat i fins maduresa als seus judicis.—D. G.

TRADUCCIONS I ALTRES LLIBRES

La biblioteca "A tot Vent" publica "El Roig i el Negre", d'Stendhal (dos volums) en la traducció de la qual Just Cabot hi ha esmerçat una minuciosa atenció que va, des de la tria del text a traduir—cosa sovint massa negligida pels nostres traductors—, fins a fer esdevenir exactes i clars tots els detalls de la traducció. Altrament és una traducció ben stendhaliana per l'exactitud dels mots i el to normal de la frase. El virtuosisme literari de Cabot arriba a fer invisible els inevitables arcaïsmes i neologismes del català literari.

Dóna valor a aquesta traducció el pròleg amb què l'ha enriquit el mateix traductor, i que és una suggestiva introducció a l'estudi del beylisme. Bona aportació, tot plegat a les nostres lletres, però que deixa la recança que el propi Just Cabot, el primer i més apassionat dels nostres beylistes, no s'emprenghi la tasca de donar-nos un Stendhal complet. Les nostres lletres difícilment trobarien, fora d'elles mateixes, un reconstituent més eficaç.

Carme Monturiol ha traduït el "Cimbeli" (Publicacions de "La Revista"), una de les obres potser avui més negligides de Shakespeare, però que ha estat de les més discutides. Shakespeare hi ha creat una de les seves figures femenines més interessants; una figura que compendia, segons Wite—Carme Monturiol ho recorda en una bella notícia preliminar—, les millors i més característiques qualitats humanes de les restants heroïnes del dramaturg anglès. La traducció, en prosa i en vers, és molt robusta, palesa un gran sentit de l'escena i de l'eficàcia dramàtica. El seu català és una mica aspre i de vegades, en els passatges versificats, la rima esdevé una mica cantelluda, cosa que s'adiu amb la força i puixança de les passions que expressa.

La llibreria Catalònia, en edició de luxe i en la Biblioteca Univers ha publicat "Afrodita", la novella arqueològica de Pierre Louys, evocació sensual de la vida de les cortesanes a Alexandria. Signen la traducció Domènec Guansé i A. G. Salesas.

Concepció Casanoves se'ns revela en el seu primer llibre de versos "Poemes en el temps" (Edit. Altés), un cor turmentat i un cervell d'inspiració turbulenta i robusta. Una mica desigual en l'expressió, té versos resoltos amb una gran embranchida, al costat d'altres—sortosament molt pocs—de nascuts a les palpentes. Llibre divers, d'evolució, segons el propi autor, vers formes més noves i més lliures. S'hi extraviarà amb tanta llibertat?... Trobarà el seu camí veritable?... En tot cas, ens restaria aquest llibre per endolcir l'espera d'un retorn.

"Robins de magrana", de Trinitat Catasús (Publicacions de La Revista), arrenclera versos dringants, que palesen en l'autor una sensibilitat exquisida pel color, per la gràcia de les formes que es fan i es desfien com un núvol o com una rosa que s'esponcella o desfulla; versos que ens diuen la glòria dels ulls a saber veure la vida canviant i bella.

La Biblioteca Literària publica una tria—"Encens i Mirra"—de poemes del poeta Manuel Folch i Torres, traspasat l'onze de desembre del 1928, en plena maturitat del seu talent. Llorenç Riber, en un pròleg bellament literari, ens diu com Manuel Folch i Torres fou, més que un poeta professional, un lluitador que emprà la poesia com a una arma. Arma purament lírica, però, adreçada al sentiment per a catalanitzar la nostra terra; per desvetllar l'amor a la llengua i a les més pures essències pairals. La seva poesia és, doncs, ben tradicionalista. Queda delimitada per al triple lema dels Jocs Florals. Una influència bíblica li dona, de vegades, una olorosa flaira oriental, com d'encens i mirra.

J. Duch i Agulló publica, a Editorial "Fluïd", de Terrassa, "Els quatre amics", novel·la que denomina "trencada". La componen una sèrie d'accions diferents, mantingudes per uns mateixos personatges. La prosa d'aquest autor pren cada dia més consistència, és fa més neta i ben detallada.

A la mateixa editorial, Alexandre Bulart i Rialp publica "El relliscall", novel·la guanyadora del gran premi d'honor de prosa catalana, als Jocs Florals del Rosselló, de l'any 1930. Això ja deixa judicat el seu valor. Altrament Joan M. Guasch, secretari dels Jocs esmentats, considera amb encert "El Relliscall" com una continuació de la novel·la costumista iniciada per Vilanova i desenvolupada per Narcís Oller.—D. G.

LLIBRES D'ART

FERRA, Miquel.—"Palma de Mallorca".—FONT DE RUBINAT, Pau.
"Tarragona".

Dos volums, els dos darrers, números 3 i 4, de la Col·lecció "Catalunya Artística", que amb tant d'èxit publica la llibreria Verdaguer. Són la perfecció mateixa, tant pel que fa al text com pel que fa a la il·lustració, la qual és copiosa i molt ben triada. Dintre del tipus d'àlbums en 16°, precedits de text concís i substancials que llança l'editor anglès Gowan, aquests de la col·lecció "Catalunya Artística", són dels millors, àdhuc millors que els de la pròpia col·lecció Gowan; no tenen parió sinó en els que edità anys enrera la casa Bonomi, de Milà, en la seva col·lecció "L'Italia Monumentale". Els gravats són d'una netedat insòlita en les nostres editorials; el text, fins ara encarregat a gent competent, és d'una gran precisió, i redactat en català, castellà, francès i anglès. Les traduccions són impecables. Sobresurt en els dos darrers volums de la col·lecció "Catalunya Artística" el text de Miquel Ferrà.

No ens cansarem de recomanar aquesta bonica i utilíssima col·lecció que honora l'editorialisme i particularment el poble catalans.—J. S.

RAFOLS, J. F.—"Pintura y Escultura del Renacimiento Italiano".

El tercer volum dels "Manuels d'Història de l'Art", in-8.º, que publica amb un gust singular la casa J. G. Seix y Barral Hnos., S. A., tots ells deguts a la ploma experta i sensible del arquitecte Ràfols. És un llibre més important del que enuncia el seu títol, perquè és el cert que l'autor no es limita pas a l'art plàstic del Renaixement italià, sinó que s'estén fins a les darreries del rococó.

Aquestes síntesis del senyor Josep Ràfols són ben planejades, manuals de bona estratègia mnemotècnica, i per tant obres de divulgació assenyadíssimes. Ho són particularment pel fet que bo i no aturant-se a historiar simplement, tot i aplicant un lleu comentari crític enraonat, equidistant de la història d'art academicista i de les idees heterodoxes. Aquest bon to divulgador, tan difícil d'atorgar a un llibre d'art, en aquest, com en els anteriors manuals de Josep Ràfols, ve augmentat per l'addició de tres índexs; un índex onomàstic, un altre de matèries i un altre bibliogràfic.

Els gravats, molt nombrosos, són en llur majoria bons, i la rellegadura en tela i or, amb guardes especials, afegeix al valor del contingut una riquesa exterior que fa d'aquests manuals llibres de luxe mitjà, molt vistents i estimables.

PORTÉ, Josep.—"Obres Catalanes Antiques" (des del segle XII).

És una joietta bibliogràfica comparable al preciós manualet de bibliografia hispànica que a cura de la Cambra del Llibre publicà Víctor Oliva en la darrera diada del llibre. És del mateix format in-16.º, i també atapeïda d'immillorables il·lustracions, totes elles interessantíssimes.

El mateix editor, Josep Porté, llibreter, és l'autor d'aquest catàleg, el qual compta com el trentadosè d'aquesta casa important. El to, la disposició compaginal, el gust, l'erudició són en aquest cataloguet els mateixos, són de la mateixa bona condició, que en els cèlebres catalogassos de la llibreria d'antics que a Londres regenta F. & J. Leighton. Crec que no es pot fer millor elogi d'aquest exquisit catàleg 32 de la llibreria barcelonina del senyor Josep Porté.

La impressió és molt digna, amb una bella coberta que reproduïx una rica rellegadura catalana de marroquí vermell i or del segle XVIII.—J. S.

OBIOLS, Josep.—"Epitalami".

Il·lustració al poema d'aquest nom que acaba de publicar, ricament editat per l'impressor Altés, el poeta Josep M.ª López Picó. Es tracta d'un boix allegòric però reforçat, per mitjà de feroços negres, amb el més ferm modelatge que pugui reclamar el dibuix realista més exigent: una feliç alegoria genesiaca que restarà com a obra mestra en els forts del boix original català.

MOMPOU, Josep.—"Paradis". - Edició de bibliòfil de les darreres poesies de Tomàs Garcés.

És potser el primer llibre català que es publicui amb il·lustracions colorides a mà pel procediment més modern d'imitar les irregularitats de l'aquarella i la

guaixa del dibuix original. I val a dir que aquestes il·lustracions reproduïxen admirablement els originals de Josep Mompou. És, doncs, aquest *Paradís* de Tomás Garcés, il·lustrat per Mompou, un llibre de tot luxe, compatible amb els seus congèneres de l'estranger, de París, particularment. És un magnífic in-4.º, imprès sobre robust paper fil de la casa Guarro, amb filigrana especial, i de tiratge molt limitat. Imprès per la casa "L'Estampa, S. A.", i colorit a la trepa pel senyor J. Julibert Gual, que s'ha demostrat il·luminador de primera categoria en aquest primer llibre que li confien les lletres i les arts catalanes.

El llibre *Paradís* marca un tombant ple d'esperances per a la bibliofília moderna catalana, la qual cosa cal ben agrair a la Sala Parés, editora del llibre. —J. S.

Dels llibres recensats

.....
 Hem descobert que podem dir:—T'estimo—
 i que voldríem no saber de dir-ho
 perquè ressoni tot l'espai de dir-ho
 com si el futur no fos sinó:—T'estimo—;

i aquesta embriagada experiència,
 esguard i clamoreig, llum i paraula,
 feina i llegat dels dies, escan la
 mercè de retornar-nos la innocència.

Enllà dels anys suscitarà batalles
 la màgica paraula de la vida;
 —T'estimo—, engany; —'estimaràn—, mentida;
 INTACTA VERITAT entre deixalles.

I mentre encara en fer-se clar ressoni
 —T'ESTIMO—, el dia nou serà l'ofrena
 sacramental de la fecunda i plena
 comunió que advera el testimoni.

.....

J. M. LOPEZ PICÓ

(Del llibre *Epitalami*.)

DOCUMENTS

En la declaració ministerial del govern Aznar hi ha un apartat referent al problema català. S'hi diu que serà presa com a base mínima, en el projecte que sotmetrà a les Corts per a donar-hi solució, la ponència de la Comissió extraparlamentària formulada en 1919 sota la presidència de D. Antoni Maura. Dins l'article de capçalera comentem algun aspecte de la qüestió així plantejada. Creiem d'utilitat la publicació d'una part de l'articulat de la ponència.

*Art. 5.º.—*Habrà en Barcelona una Diputació regional elegida, en sus dos tercios, por sufragio universal, a razón de un diputado por cada 50.000 almas, con arreglo a la ley ordenadora de las elecciones para el Congreso de los diputados e iguales demarcaciones electorales; y en el tercio restante, una mitad por las demás Corporaciones y Asociaciones existentes en la región a quien sea reconocido el voto.

La Diputación que al iniciarse el cambio del régimen haya sido primeramente elegida, según el art. 18, decidirá y regulará salvas ulteriores innovaciones, el reparto entre los Ayuntamientos o grupos de éstos, atendidos los vecindarios respectivos del número de diputados que en la representación corporativa les corresponde; el reconocimiento del voto a las demás Corporaciones y Asociaciones; la distribución entre éstas o los grupos de ellas del restante número de diputados de la dicha representación corporativa y cuanto concierne al Censo y el procedimiento electoral para constituirla, asegurando por el sistema que prefiera la representación de las minorías.

También se fijará la Diputación el término ordinario del mandato de sus individuos, el método para renovarlo, los casos de reelección o de elección parcial, las incompatibilidades del cargo de diputado, contándose entre ellas necesariamente la de los Senadores y Diputados a Cortes o los reglamentos interiores del propio cuerpo electivo.

Corresponderá a la Diputación resolver sobre la capacidad de los diputados electos respetando el art. 15 de la Constitución y la validez de la elección, siendo ejecutivos, desde luego, tales acuerdos; pero los agraviados podrán recurrir en defensa de su derecho ante la Audiencia de Barcelona en pleno, contra cuya sentencia no se admitirá ulterior recurso.

En nombre del Rey, al gobernador corresponderá convocar elecciones de representantes en la Diputación, acordar las reuniones de ésta y suspender sus sesiones, las cuales, sin embargo, no podrán estar interrumpidas durante más de seis meses consecutivos, ni durar menos de un mes en cada año natural, ni dejar de convocarse en tiempo hábil para discutir y votar el presupuesto ordinario. También podrá el gobernador previo acuerdo expreso del Consejo

de Ministros, disolver la Diputación convocando las consiguientes elecciones dentro del inmediato trimestre. De igual modo se reservará al gobernador, en nombre del Rey, sancionar y publicar las disposiciones que hayan sido votadas definitivamente por la Diputación, las cuales no serán cumplideras sin este requisito. Cuando hallare que éstas exceden de algún modo los límites de la autonomía de la región o quebranten algún precepto legal, denegará la sanción y publicación, comunicándolo por conducto de la Generalidad regional, razonando los motivos, pero la Generalidad podrá pedir del Tribunal Supremo en pleno, donde será parte el fiscal, la declaración de ser legal el acuerdo y adoptado dentro de la competencia regional. Se sustanciará este recurso por los trámites establecidos para el contencioso-administrativo.

Si el Gobierno creyese que un acuerdo sancionado y publicado de la Diputación regional excede de los límites de la autonomía, quebranta las leyes o lesiona los derechos del Estado, podrá dentro de un año siguiente a la publicación, deliberando el Consejo de Ministros, encargar al fiscal del Tribunal Supremo que pida ante éste en pleno, con emplazamiento de la Generalidad y por los indicados trámites la nulidad del acuerdo.

Las personas naturales o jurídicas que se sientan agraviadas en sus derechos por disposiciones de la Diputación, sean o no de carácter general, podrán, una vez que éstas se publiquen y dentro de los tres meses siguientes demandar el amparo de la Audiencia de Barcelona en pleno, en juicio que se sustanciará por los trámites de los incidentes, con emplazamiento de la Generalidad regional y en que interpondrá su Ministerio el fiscal de S. M. Contra la sentencia definitiva se admitirá, en su caso, recurso de casación, ante el Tribunal Supremo de Justicia, también constituido en pleno. La justicia se administrará gratuitamente en todos estos incidentes y recursos.

Art. 6.º.—La misma Diputación regional que primero se elija, iniciadora del tránsito al nuevo régimen, bajo igual reserva de ulterior enmienda, determinará la estructura orgánica de la Generalidad regional, que será cumplidora de las materias de su competencia, tanto de las leyes del Reino como de las disposiciones que se publiquen, emanadas de la Diputación, será responsable ante ésta y estará sujeta a su fiscalización. Ordenará, por lo tanto, el nombramiento, la separación, los derechos, las facultades y las obligaciones de los miembros de la generalidad regional, entre quienes distribuirá los cometidos en las funciones que el presente Estatuto asigna a la región.

También corresponderá a la Diputación disponer, en conformidad con la presente ley y respetando señaladamente lo que dispone el art. 15 del Ejército y Armada, cuanto atañe a la organización, las calidades, las remuneraciones, los derechos, las obligaciones y las funciones del personal que sirva a la región, como también las correcciones de índole disciplinaria y las multas sancionadoras de las disposiciones que emanen del Poder regional.

Podrá señalar, dentro del territorio de la Región, las demarcaciones y divisiones para los distintos servicios que le quedan atribuidos; respetando, sin embargo, las actuales delimitaciones provinciales, en cuanto se refiere a la observancia de disposiciones vigentes que a ella hacen referencia, y también los términos municipales, salvo los casos de voluntaria agregación o segregación entre los pueblos limítrofes, dentro siempre de la región, asunto en el que la Diputación y la Generalidad tendrán las facultades reservadas hasta ahora, al Ministerio de la Gobernación.

La Generalidad regional expondrá al Gobierno en cualquier tiempo las variaciones que estime necesarias o convenientes para Cataluña, en los preceptos que estén en vigor, sean de ley o emanadas de la potestad reglamentaria y ministerial, y podrá proponer las disposiciones que estime más justas o provechosas al bien público. Cuando el Gobierno considere que debe

abstenerse de proveer en el asunto, dará contestación razonada a la Generalidad dentro de dos meses, lo más tarde.

Los acuerdos de la Generalidad, adoptados por delegación especial y expresa que de sus atribuciones propias le confiriase la Diputación regional, y los que hayan de tener aplicación general o reglamentaria, se acomodarán a la publicidad y estarán sujetos a iguales facultades del gobernador y del Gobierno, que si procediesen de la Diputación misma.

Art. 7.º.—Habrá en Barcelona un gobernador, ex-Ministro de la Corona, investido de cuantas atribuciones son propias del representante de la ley y del Gobierno nacional. No podrá intervenir en la vida interior de la región, como tampoco en la de los Municipios, pero podrá corregir cualesquiera extralimitaciones de Corporaciones o de autoridades locales, cuando unas u otras rebasasen los términos de las autonomías respectivas. Podrá pedir para ello que se le comunique cualquier acuerdo, aunque sea particular, adoptado en este asunto.

Para ejercer interinamente, en caso de ausencia, vacante o enfermedad, el cargo de gobernador, deberá estar nombrada en todo tiempo la persona que ha de substituirle.

Las disposiciones que organicen las oficinas y los servicios del Estado, subordinados al gobernador de Cataluña, establecerán en las capitales de las provincias de la región, delegaciones adecuadas para el expedito cumplimiento en ellas de los servicios públicos con observancia de las leyes que la actual deja en vigor.

Cuando la Generalidad regional estime que el Gobierno, o bien el gobernador de Cataluña por alguna disposición, aunque tenga carácter general, o por algún acuerdo, invada los términos de la autonomía de la región, que esta ley define podrá recurrir por abuso de poder ante el Consejo de Ministros, que resolverá en término de dos meses, previa audiencia del Consejo de Estado en pleno, y dará del Real decreto inmediata cuenta a las Cortes si están reunidas, o en una de las tres primeras sesiones venideras.

Art. 8.º.—A la Diputación y a la Generalidad regionales, corresponderá acordar y organizar los servicios de seguridad y vigilancia con que desee coadyuvar a la acción del Gobierno en Cataluña, así como los derechos y obligaciones, como empleados del personal dedicado por la región a prestarlos. Habrán de regularlos, sin embaigo, de manera auxiliar y coordinada, siempre con los servicios y el personal que el Estado libremente tenga a bien dedicar a estos fines del orden público dentro de Cataluña; y también se deberá guardar el conveniente enlace, con lo que a vigilancia y seguridad atañe, en el cometido propio de Ayuntamientos y Alcaldías.

Mediante el gobernador, la Generalidad propondrá al Gobierno la dicha coordinación y será regulada ésta por la Ley o por Real decreto, del que será dada cuenta a las Cortes, observándose entre tanto las disposiciones del gobernador.

Se considerarán anejas a la policía de seguridad y vigilancia, con la intervención coordinada de las distintas autoridades, las disposiciones concernientes al uso de armas, conforme a la legislación general, a guardería rural o forestal, a tránsito por vías públicas, a espectáculos y juegos lícitos con persecución de los ilícitos y, en general, cuanto atañe a la policía de costumbres y a la moralidad pública, salvo siempre la competencia, en estos mismos asuntos, de los Ayuntamientos y de las Alcaldías.

Corresponderá exclusivamente al gobernador y a sus delegados las funciones que las leyes reservan a la autoridad gubernativa a propósito de la policía de imprenta y del ejercicio cívico de los derechos de asociación y de reunión. También dependerán sólo del gobernador los servicios de la Guardia Civil, en cuanto no correspondan al fuero de guerra, y en todo tiempo, las fuerzas y los servicios militares estarán subordinados a sus respectivos superiores jerárquicos en el Ejército o a la Armada. Cuando se declare el estado de guerra

o sean suspendidas las garantías constitucionales, el personal de los servicios de Seguridad y Vigilancia, así como todos los agentes o Cuerpos armados que tengan la región o los Municipios, quedarán subordinados exclusivamente a las autoridades dependientes del Gobierno, sin perjuicio de la anterior, constante y suprema autoridad del gobernador como representante del Gobierno sobre todos estos servicios.

Art. 9.—En materias de sanidad, la acción, los servicios y las iniciativas de las autoridades regionales se coordinarán con los demás del Reino, conforme a los tratados, leyes y disposiciones generales del Gobierno de S. M.

La Diputación y la Generalidad regionales estarán facultadas, con libertad plena, para instaurar, sostener y regir a expensas de la región institutos y establecimientos benéficos, así como las organizaciones domiciliarias o sociales de igual índole. Ejercerán sobre las fundaciones y obras benéficas o benéfico-docentes, de carácter particular que existan dentro de la región, salvo disposición contraria ordenada por los instituidores, el protectorado gubernativo, incluso las facultades de investigación que están atribuidas actualmente a los Ministerios de la Gobernación y de Instrucción Pública. Se reserva a éstos la clasificación de las dichas fundaciones y obras como de beneficencia particular. Queda a salvo la facultad del Estado para declarar lesivas y recurrir en vía contenciosa, las resoluciones que contraríen las reglas fundamentales.

Art. 10.—La Diputación y la Generalidad podrán instaurar, reformar, mantener, auxiliar o promover, optando por las organizaciones, por las remuneraciones y por los métodos pedagógicos que prefieran, Instituto, Laboratorio, Biblioteca, Museos, Escuelas, Cursos, Obras y Fundaciones de índole cultural o docente, sean para investigaciones científicas, para preparación y producción artística o literaria, para experimentos y ensayos de aplicación técnica e industrial; para extensión y divulgación de los conocimientos o bien para dar sistemáticas enseñanzas superiores o secundarias u oficios. También podrán encargarse de la conservación de los monumentos nacionales que se designen al efecto dentro de la región. Antes de implantarse esta ley, determinará el ministerio de Instrucción Pública y Bellas Artes, por Real decreto, los monumentos, museos, archivos y Bibliotecas cuyo sostenimiento se reserve a Cataluña.

En lo sucesivo, la enumeración sólo podrá variarse por una ley especial.

Con respecto a la instrucción primaria, el Estado y los Municipios seguirán en Cataluña el mismo régimen, sistema y condiciones del resto de España. Por su parte, podrá la región establecer y sostener a sus expensas cuantas escuelas estime conveniente, en las cuales, presupuestas siempre las condiciones normales de moralidad e higiene, será obligatoria la enseñanza de la lengua castellana, se habrá de observar en materia religiosa el régimen mismo de las escuelas sostenidas por el Estado, y la educación física deberá dirigirse a formar hombres amantes de la Patria, tanto en la comunidad vecinal, como en la regional y en la nacional. El Estado, además de sostener cuantas escuelas y establecimientos estime convenientes para la enseñanza o la cultura, ejercerá sobre las escuelas de la región, como sobre la de los Municipios, las facultades suficientes para comprobar en cualquier tiempo la observancia de los antedichos requisitos.

Fuera de lo preceptuado para las escuelas primarias regionales, en los establecimientos de enseñanza que sostenga la región, podrán los profesores y los alumnos, siendo derecho de aquéllos y de éstos, expresarse en castellano o catalán.

Será objeto de una ley especial aplicable a toda la nación, el desenvolvimiento del artículo 12 la Constitución, regulando, con reserva siempre para el Estado de la expedición de títulos y colación de grados, las pruebas de aptitud, las garantías en quienes las

juzguen, y la eficacia que, mediante aquéllas, tendrán los certificados de estudio, seguidos en establecimientos regionales o municipales.

Art. 11.—La Diputación y la Generalidad tendrán libre facultad para proyectar y del modo que prefieren construir, auxiliar, estimular o promover dentro de la región, cuantas obras públicas estimen convenientes, añadir a las que haya ejecutado, a cargo de quien quedarán, señaladamente, los ferrocarriles y cualesquiera otras futuras vías de transporte y de comunicación, cuando unos y otras traspasen los confines regionales, más los puertos que sean de directo interés para el tráfico general. Dispondrán y ordenarán libremente, salvo el respeto a los derechos adquiridos, el régimen de los ferrocarriles y de las demás vías de transporte y comunicación de interés regional, en cuanto su ordenamiento compete a la autoridad gubernativa salvo siempre la autonomía de cada Municipio dentro del respectivo término. Podrán disponer también, con igual respeto a los derechos adquiridos la construcción, conservación y explotación de líneas secundarias telegráficas o telefónicas dentro de la región, como complemento de las redes telegráfica y telefónica actualmente del Estado, a cuyo cargo seguirá la explotación, la conservación y la reversión en su caso de ésta, así como los nuevos medios de comunicación general que el progreso de los mismos hiciese posible o necesaria.

En todas las mencionadas vías y líneas de comunicación y transporte interiores serán obligatorios los enlaces y las combinaciones de servicios con los de fuera de la región, quedándole además reservados al Gobierno y a las autoridades que de él dependen, en las obras públicas de la nación, usos gratuitos o privilegios iguales a los que les correspondan en casos análogos fuera de Cataluña.

Por medio del gobernador se acordarán, con el Gobierno, las aplicaciones de lo que el presente artículo dispone y las discrepancias serán resueltas por una ley.

Cuando una obra calificada como regional, o bien un aprovechamiento hidráulico establecido, concedido o proyectado dentro de Cataluña, se haga de necesidad para algún servicio general, queda reservada al Gobierno la facultad de incautación para tales fines, reembolsando las sumas invertidas por la Región a sus concesionarios.

Corresponderá a la Diputación declarar de utilidad pública las obras antedichas a fin de poder utilizar en su ejecución (directa, contratada o concedida), los necesarios elementos provenientes del dominio público y a fin también de autorizar la imposición de servidumbres legales y la expropiación forzosa contra particulares o contra entidades jurídicas, expropiaciones para las cuales se habrán de cumplir siempre los requisitos señalados en las leyes generales del Reino. Además, la Diputación y también la Generalidad, según las leyes que aquélla establezca, podrá hacer concesiones para aprovechamientos de aguas públicas, que no traspasen los confines de la región, sin mermar los afluentes de otra que los traspase, y para saneamiento de maresmas y terrenos pantanosos dentro de Cataluña, respetando siempre los derechos adquiridos. Juntamente les quedan atribuidas las funciones de policía, de aguas públicas o privadas, a las que se refiere el párrafo anterior.

Art. 12.—Corresponderá a la Diputación y a la Generalidad, instaurar, mantener, reformar, auxiliar o promover, libremente, salvo el respeto de los monopolios y privilegios que estén amparados por la ley del Reino institutos, establecimientos, oficinas, bancos, agencias, colonias, sindicatos, organizaciones, certámenes o publicaciones que se dediquen a fomentar la agricultura, la ganadería, la industria, el comercio o la banca. Con estos fines podrán formar cámaras, Comisiones y cualesquiera Corporaciones, atribuyéndolas o no carácter y funciones oficiales, haciéndolo sin detrimento del derecho constitucional de asociación acerca de cuyo ejercicio quedan reservadas al gobernador las funciones que menciona

el artículo 8.º. La conservación y el deslinde de vías pecuarias, así como los servicios administrativos concernientes a la riqueza forestal dentro de Cataluña (deslinde, conservación, repoblación, ordenación de aprovechamientos), serán incumbencias de la Región, pero estos servicios se deberán enlazar y compaginar con los homogéneos del Estado, mediante el gobernador y del modo que señala el dicho artículo 8.º.

Art. 13.—Las instituciones especiales de derecho civil que están vivas actualmente en territorios de la región catalana y difieren de la legislación común, serán compiladas y ordenadas por la Diputación a propuesta de la Generalidad, circunscribiéndose estrictamente a ellas su Estatuto, para cuya publicación como ley queda autorizado el Gobierno, pudiendo oír a la Comisión de Código si lo encontrase ajustado a este artículo, sometiendo, en otro caso, la solución a las Cortes.

En todo caso, el Estatuto de derecho foral se publicará en la *Gaceta de Madrid* y en el periódico oficial de la región, en castellano y en catalán, estándose al primer texto para las diferencias de interpretación que puedan plantearse.

Art. 14.—La justicia se administrará dentro de la región catalana en nombre del Rey, por jueces y magistrados que figuren con las debidas calidades en el escalafón general, y sean conocedores de la lengua catalana acreditándose en la forma que dispondrá por Real decreto este requisito exigido también a los funcionarios del Ministerio fiscal que el Gobierno nombre para Cataluña.

Habrà en la Sala de lo de lo civil del Tribunal Supremo un Magistrado, designado por el Gobierno dentro de la propuesta que por encargo de aquél corresponderá formar a la Generalidad, eligiendo ésta a quienes teniendo aptitud legal para el caso, reúnan especial práctica o relevantes méritos en el estudio del Derecho foral. A dicho magistrado, o en su defecto al presidente de la Sala o al más antiguo de los que formen ésta, corresponderá la ponencia de los asuntos en que la misma entendiere sin alegación ni recurso alguno, ser tema principal de controversia la aplicación o interpretación del Derecho foral catalán.

Contra las resoluciones que causen estado en vía gubernativa y que por su índole sean susceptibles de impugnación en vía contenciosa, emanadas de la Generalidad regional o de los delegados suyos, cuando recaiga en materia de las que esta ley le atribuye, el recurso contencioso se interpondrá, sustanciará y fallará de igual modo que ante la Sala tercera del Tribunal Supremo se impugnen las Reales órdenes, ante la Sala de la Audiencia de Barcelona, formada con cinco magistrados del escalafón que tengan adecuada categoría y otros dos de procedencia administrativa, que tengan aptitud legal para ser destinados a la dicha Sala tercera del Tribunal Supremo. La declaración de ser lesivo o de estar adoptado con extralimitación el acuerdo de la Generalidad o de delegados suyos corresponderá al gobernador. Será dicha Sala competente para conocer del recurso siempre que algún interesado o el fiscal impugnen la resolución por haberse excedido las atribuciones legítimas de la Generalidad regional o el derecho lesionado estuviera establecido por título o acto anterior a esta ley o emanados de la Administración central; y si no obstante, la Sala de Barcelona hubiere entendido en el negocio, su sentencia será por tal motivo apelable ante la Sala tercera del Tribunal Supremo.

En los conflictos de la Justicia y la Administración ocasionados en asuntos atribuidos a la región, corresponderá a la Generalidad representar a la segunda, decidiéndose tales conflictos del modo que la ley general establece.

Las responsabilidades civiles o penales que fueren legalmente exigibles a la Generalidad regional o a algunos de sus miembros se juzgarán y sentenciarán por la Audiencia

de Barcelona, constituida en pleno, y contra la sentencia que ella dicte procederá recurso de casación ante el Tribunal Supremo, también constituido en pleno.

Art. 15.—En las deliberaciones orales de la Diputación, de los Ayuntamientos o de otras cualesquiera Corporaciones oficiales, organizadas por la Región, se podrá usar indistintamente la lengua catalana o la castellana, y también al practicar actuaciones judiciales o gubernativas, en las cuales intervengan litigantes, procesados, peticionarios, peritos o testigos, más las actas de las sesiones, las formalizaciones escritas de diligencias, en los juicios o en los expedientes y cualesquiera otros documentos oficiales o públicos, sean cuales sean su origen, su índole y su destino, si se redactan en lengua catalana deberán contener también su versión castellana; de modo que las firmas, signos, sellos y demás requisitos de autenticidad, abonen y autoricen los dos textos para que, juntamente éstos, se archiven, comuniquen, notifiquen o publiquen.

Ante los Tribunales de Cataluña se podrá informar en catalán previa conformidad de las partes y sus defensores.

Art. 16.—La Diputación regional tendrá la exclusiva facultad de aprobar los presupuestos, así ordinarios como extraordinarios, de gastos y de ingresos y también la de acordar cualesquiera obras y servicios que se adicionen a los que estén prevenidos en ellos. Para efectuar emisiones de deuda en cuantía que exceda del importe del presupuesto anual ordinario, la región acordará con el Gobierno, mediante el gobernador, la oportunidad y forma de la operación, dirimiéndose la divergencia por medio de la ley. Estará reservada a la Generalidad la iniciativa ante la Diputación de los gastos, de las exacciones e imposiciones y la de cualquiera emisión de Deuda. Los intereses y amortizaciones de las deudas que tengan emitidas la región y las cantidades suficientes para los pagos sentenciados a cargo de ésta y por ejecutoria, encabezarán necesariamente el presupuesto anual de gastos, requisito para la validez legítima de las demás consignaciones a éstos dedicadas, de las cuales no se podría disponer en otro caso, sino bajo la responsabilidad personal de los ordenadores. Las deudas que emita la región no podrán tener el pago domiciliado en el extranjero ni ser pagaderas en moneda extranjera.

Habrà un presupuesto ordinario para cada ejercicio anual, coincidiendo con el año económico de la Hacienda pública; pero mientras no se proponga y apruebe variarlo se entenderá reproducido el presupuesto del año anterior. Cuando el ejercicio económico de un año se salde con déficit, será obligatorio para la Generalidad proponer y para la Diputación acordar la inclusión del importe del descubierto en el presupuesto ordinario, a seguida del servicio de la Deuda regional, y con igual carácter de prioridad con respecto a todo otro gasto. Además, será entonces obligatoria la modificación suficiente en los ingresos o en los gastos, para evitar que el déficit se reproduzca en ejercicios anuales ulteriores.

La primera Diputación que haya sido elegida en forma ordinaria, durante su primera reunión, aprobará, por iniciativa de la Generalidad, un Estatuto ordenador de la contabilidad de su hacienda, en el cual podrá aplicar a la región, pero ampliar los beneficios fiscales de hipoteca legal, prescripción extraordinaria y análogos, rigiendo entre tanto lo dispuesto para el Estado. Los procedimientos administrativos de apremio contra las diversas clases de deudores, se acomodarán a las disposiciones vigentes en interés de la Hacienda pública.

La Generalidad rendirá, publicará en el periódico oficial y presentará a la Diputación cada año la cuenta del precedente ejercicio económico, la cual quedará desde luego sometida a la Diputación para que ejercite su función fiscalizadora, más la censura o aprobación definitiva de tales cuentas, con deducción en su caso de las responsabilidades que

hayan de hacerse efectivas, se reservará a la Diputación para después de haberse ésta renovado mediante la primera elección general.

Mientras subsistan subvenciones del Estado la inversión de las mismas en los servicios que determinen aquéllas, como compensación, se someterán al Tribunal de cuentas conforme a su legislación orgánica.

Art. 17.—Se constituirá la Hacienda regional con los siguientes recursos:

1.º Rendimiento del patrimonio formado con bienes que pertenecen a la región como persona jurídica, con obras públicas construídas a sus expensas o con explotación de servicios que tengan reservada.

2.º Contribuciones de persona o clase determinadas por razón del aumento de valor que a sus fincas o aprovechamientos atribuyan las obras, las instalaciones y los servicios que en lo sucesivo ordene y costee la región.

3.º Contribuciones o impuestos cedidos a la región por la Hacienda pública, o autorizados de acuerdo con ésta y establecidos por la Diputación dentro del territorio de Cataluña.

4.º Subvenciones del Estado para compensar en cuanto no se alcance con las cesiones objeto del número anterior, la minoración de gastos que éste obtenga por servicios u organizaciones costeadas a expensas de la región.

5.º Multas en los casos y en la cuantía que autoricen las disposiciones de la Diputación regional.

La cesión por la Hacienda pública de las contribuciones e impuestos y el acuerdo para autorizar su establecimiento a que se refiere el número 3.º, se efectuará manteniendo en todo caso completa separación entre las Tesorerías y las Administraciones del Estado y de la región como también de las municipales.

La cesión consistirá en abstenerse la Hacienda pública de percibir dentro de la región, para que la Generalidad lo recaude y administre, contribuciones e impuestos establecidos en el resto de la Nación. Cuando se trate de exacciones especiales para la región, el previo acuerdo con la Hacienda pública para preservar la compatibilidad con el régimen tributario del Estado y las conveniencias de la economía nacional, dejará expeditas según los términos del mismo, las deliberaciones de la Diputación sobre el establecimiento y la ordenanza de tales exacciones.

Para preparar con carácter informativo los proyectos de la ley relativos, ora a cesión de contribuciones e impuestos, ora a subvenciones de las que menciona el número 4.º, se constituirá una Comisión Mixta permanente formada por cuatro vocales designados por mitad, y un Presidente, que será el interventor general de la administración del Estado.

Art. 18.—El Consejo de la Mancomunidad y las Comisiones Provinciales de las cuatro Diputaciones de Cataluña, formarán una Comisión para preparar el tránsito al nuevo régimen y señaladamente la elección por vez primera y sin establecer precedentes de los diputados regionales que han de ejercer la representación Corporativa, así de los Ayuntamientos como de las demás corporaciones y asociaciones, toda vez que en cuanto a los otros diputados, elegibles por sufragio universal, ha de seguirse el régimen establecido para los diputados a Cortes.

La dicha primera elección deberá ser convocada dentro de los seis meses subsiguientes a la constitución de los Ayuntamientos conforme a esta ley.

Los acuerdos de la Comisión encaminados a prevenirla y ordenarla se deberán comunicar al gobernador de Barcelona para su publicación y ejecución, siempre que estén ajus-

tados a la ley, debiendo en otro caso el Consejo de Ministros disponer lo que conduzca a la fiel observancia de la misma.

Incumbirá también a la antedicha Comisión designar provisionalmente los dos vocales que por parte de la región han de entrar en la Comisión mixta para los fines prevenidos en el artículo precedente; de modo que el Gobierno tenga con la mayor prontitud posible el informe acerca del proyecto o los proyectos de ley relativos a los recursos de ingresos para dotar el presupuesto regional.

La estructura que en esta ley se atribuye a la Diputación y Generalidad regionales, así como la relación de estos organismos entre sí o con las Diputaciones provinciales o delegaciones que reemplacen a dichas diputaciones, podrán ser objeto de acuerdos de los Ayuntamientos de Cataluña constituidos autonómicamente conforme a las bases anejas al artículo 1.º y los acuerdos de cada Ayuntamiento, podrán, a su vez, ser sometidos al referendun.

Con vista de tales acuerdos, que deberán adoptarse dentro de los tres meses siguientes a la constitución de los Ayuntamientos, el Gobierno, dentro de otros tres, decidirá si procede presentar, en su caso un proyecto de ley en que se recojan las peticiones de los Municipios sobre las indicaciones materiales.

Art. 19.—Una Comisión mixta, formada por cuatro vocales designados por mitad y presidida por el subsecretario de la Presidencia del Consejo de Ministros, propondrá en relación con los servicios que puedan transferirse a la región, las reglas convenientes al pase a la dependencia de ésta, de funcionarios del Estado y de las Diputaciones provinciales catalanas; el respeto a sus derechos adquiridos; la excedencia, cuando proceda, en el escalafón de origen, y la aportación de las distintas haciendas a los haberes pasivos, devenidos o causados, por los que teniendo derecho a ellos, sirvan sucesivamente a unas y otras entidades.

Para los efectos de la ley Electoral de Senadores, en caso de suprimirse las Diputaciones provinciales, los diputados regionales elegidos por cada una de las cuatro provincias catalanas formarán en la capital respectiva con los compromisarios de los Ayuntamientos de aquélla, el colegio a que dicha ley otorga el derecho de elección, ejerciendo las funciones de presidente el diputado regional elegido por mayor número de votos entre los de cada provincia.

PERIODICS I REVISTES

Sacco i Vanzetti, encara

En la memòria de tots està el judici i execució dels italians Nicolau Sacco i Bartolomeu Vanzetti als Estats Units. Acusats de dos assassinats—el dit de South Braintree i el de Bridgwater—, el dia 9 d'abril del 1927, els dos homes foren conduïts davant el tribunal de Dedham, presidit pel jutge Webster Thayer, per tal d'escoltar la sentència que els fou imposada. Referent a aquest incident d'aquell dolorós afer, que commogué tot el món, la revista parisenca *Europe* publica un aplec de daes. Heu-vos ací una part de la resposta donada per Vanzetti a la pregunta protocolària de l'escrivà Worthington: "Bartolomeu Vanzetti, teniu alguna cosa a dir per a protestar contra la condemna a mort que va ésser pronunciada contra vós?"

"...S'ha provat que no hi pot haver en el món, un jutge més ple de prejudicis, més cruel i més hostil al nostre plet que vós. Ho hem provat. Amb tot i això se'ns refusa un altre tribunal. Sabem, ovósho sabeu perfectament, que heu estat contra nosaltres des del començament, abans d'haver-nos vist. Abans de veure'ns, sabíeu ja que érem revolucionaris, que erem igual que gossos, els enemics de les institucions, en l'excel·lència de les quals vós creieu, amb tota la bona fe i que jo ara no discutiré, i sabíeu, també, que era fàcil, en el moment del primer judici, d'obtenir ja un veredict de culpabilitat."

Quan li fou dictada la sentència, Vanzetti interrompé al jutge. No li fou permès enraonar. El que volia dir, en aquestes interrupcions, és el mateix que l'endemà passà per escrit als seus amics. A continuació en reproduïm una part:

"He parlat molt de mi, però encara no he nomenat Sacco. Sacco és també des de molt jove un simple obrer; un bon obrer afectat al seu ofici, i en el qual tenia un bon càrrec i una bona paga. Té compte corrent en un Banc, una bona i amable muller, dos bells infants i una gentil i petita casa, lllindant a un bosc, prop d'un rierol. Sacco és tot cor, bona fe, home de caràcter; un home que estima la natura i la humanitat. Un home que ho dóna tot,

que ho sacrificava tot per la llibertat i el seu amor als homes, el seu diner, el repòs, les ambicions, la muller, els fills, ell mateix i la pròpia vida. Sacco no ha pensat mai a robar ni assassinar. Ni ell ni jo, des de petits, no hem menjat mai un bocí de pa que no hagi estat guanyat amb la suor del nostre front. Mai. La seva mateixa família frueix d'una bona situació i una bona reputació. Ja ho crec! Potser tinc, com diuen, una major vivesa, i sóc un xic més xerraire que ell. Però, sovint, molt sovint, sentint la seva veu cordial, en la qual s'hi sent el ressò d'una alta fe, considerant el seu sacrifici suprem, recordant el seu heroisme, em sentia petitíssim. Davant la seva grandesa, em veia obligat a amagar-me les llàgrimes i ofegar les pulsacions del cor, repercutint-me a la gorja, davant d'ell, davant aquest home, que hom anomena lladre i assassí, i que ara, és condemnat a mort. Però el nom de Sacco estic cert que viurà en el cor i el reconeixement de tothom mentre els ossos de Katzmannet, els vostres seran dispersats pel vent i oblidats enllà del temps i quan el vostre nom, les vostres lleis, les vostres institucions i els vostres falsos déus, no seran altra cosa que una lleu velleïtat d'aquest passat maleït, durant el qual, l'home fou un llop per l'home..."

Mr. Trompson, l'advocat de Vanzetti, el dilluns dia 22 d'agost de 1927, unes hores abans de l'execució dels dos condemnats a mort, anà a la cella on estaven retinguts. Sortint de la presó s'adreçà directament al seu despatx i resumí, en unes notes, la conversa que havia tingut amb l'un i l'altre, aleshores que era ben fija en el seu esperit. Aquestes notes han estat publicades en la revista *L'Atlantic Monthly* i reproduïdes per la *New Republic*. Mr. Trompson escriu en aquella funesta ocasió:

"Vaig dir a Vanzetti que esperava d'ell que faria una declaració pública per tal de recomanar als seus amics de no venjar-lo per mitjà de la violència, i no fer cap mena de represàlies. Li diguí que llegint la història, hom veu que la veritat no té pas gaires probabilitats de triomfar quan és seguida per la contraviolència. Vaig fer-li present que, com molt bé ell sabia, jo no subscrivia pas tots els seus punts de vista, ni tota la seva filosofia, però que, per una altra banda, no podia pas deixar de respectar un home que havia viscut d'acord amb principis altruistes i que donava la vida per ells. Li vaig dir que si jo anava errat i les seves idees eren la veritat, res més podria retardar llur èxit que l'odi i la por que suscitarien les represàlies violentes. Vanzetti respongué que, com ja sabia molt bé, ell no desitjava pas que hom vengés les crueltats a què havien estat sotmesos, però que, llegint la història, veia que totes les grans causes que havien servit pel benestar de la humanitat havien lluitat per llur existència contra les opressions de la puixança i de l'error i que, per aquesta raó, no podia donar als seus amics el consell que jo li demanava. Afegí que en semblants lluites s'oposava amb fermesa que es fes cap mal a les dones i als infants. Em demanà que recordés la crueltat d'aquests set anys de presó, amb llurs alternances d'esperança i de terror. Em recordà les paraules atribuïdes al jutge Thayer per certs testimonis, particularment pel professor Richardson, i em preguntà quin era l'estat d'esperit que aquestes paraules denotaven. Va preguntar-me, encara, com anant de bona fe, hom pot creure amb la imparcialitat d'un jutge capaç de dir, parlant de l'inculpat, "aquests gossos anarquistes", i si jo no creia que tots els turments que li havien estat infligits a ell igual que a Sacco, no mereixien un càstig."

L'entrevista s'allargà. Tot el que reporta d'aquesta darrera conversa l'advocat defensor és interessantíssim. Resumint diu Mr. Trompson:

"A través d'aquesta conversa, fent excepció d'alguns dels moments que ja indico, el pensament que dominava el seu esperit (el de Vanzetti) era el de la veritat de les idees en les quals ell creia, i de les possibilitats que tenien de vèncer. Em sorprengué la força del seu esperit, la intensitat de les seves lectures i del seu saber. No parlava mai com un fanàtic. Encara que absolutament convençut de la veritat de les seves pròpies idees era capaç d'escoltar amb calma i comprendre l'exposició dels punts de vista oposats als seus. En aquesta darrera entrevista, la idea que jo tenia d'ell des de feia tres anys, fou completada i confirmada: que era un home de forta intel·ligència, de temperament dessinteressat, de caràcter reflexiu i segur, donat del tot a un ideal elevat. Cap signe de feblesa o de terror davant la proximitud de la mort. En anar-me'n em donà una bona estreta de mà i una mirada ferma, que revelava a cop segur la intensitat dels seus sentiments i la força de domini sobre si mateix."

Passada mitja nit del dia 22 al 23 d'agost del 1927, Sacco i Vanzetti foren executats. Els darrers mots de Sacco foren—segons els documents publicats a *New Republic* amb motiu de l'aniversari d'aquella execució—de comiat per als seus: a la muller, els fills, els amics i l'últim, per a la mare. Els de Vanzetti: "Sóc innocent de tot crim, no tan sols d'aquest, sinó de qualsevol altre. Sóc innocent, i finalment: Desitjo perdonar alguns d'allò que em fan avui."—E. P.

Problemes pedagògics

La "Revista de Pedagogia" de Madrid (any IX, núm. 106) publica un article del Dr. Joaquim Xirau, catedràtic de filosofia a la nostra Universitat.

Hi tracta, amb la intenció de continuar en números vinents, el tema que encapçala aquesta nota.

En la complexitat del procés educatiu intervenen tres factors essencials que cal destacar netament: la vocació, la tècnica, la noció de finalitat.

La vocació comporta intel·ligència, sensibilitat. "La seva essència és inspiració i amor—capacitat de simpatia, transgressió espiritual." Una tècnica més o menys rigorosa, però adequada, ens la donen la psicologia i la fisiologia—la biologia en el més ample sentit del mot.

Però, àdhuc suposant resolt el problema de la tècnica, un tercer interrogant es dibuixa davant nostre. Què anem a fer? Al problema dels medis es sobreposa un problema de finalitats. L'art, la tècnica, es troben sempre subordinats a un fi, a una idea, a una idealitat. El problema tècnic, doncs, és secundari. Tota meditació pedagògica es situa entre les ciències biològiques, que analitzen una existèn-

cia vital, i les ciències fisiològiques, que determinen l'abast dels valors, mitjançant una concepció de la realitat.

Heus-la ací:

L'existència humana es troba inscrita en dues grans sèries evolutives. L'home, per una banda, pertany a una sèrie biològica; per altra banda, té funcions que excedeixen la vida i aspiren a participar en alguna cosa de sobrevital. L'esperit dóna *forma* a la matèria i la converteix en una cosa que es sosté, en una totalitat coordinada i unitària. De la capacitat d'admiració brolla l'esperit científic. La percepció del miracle provoca la necessitat de suprimir-lo. L'espectacle meravellós del món, és contradictori. Els fenòmens, tan evidents en aparença, són un problema veritable per a tot esperit capaç d'admiració. Darrera l'ésser aparent, cal que hi hagi un ésser veritable, que el sostingui i el faci possible. Aleshores conjecturem. El conjunt de les hipòtesis és la ciència.

"Però, l'home viu, i viu en societat. La teoria és, en definitiva, un luxe excepcional. L'activitat pràctica ocupa tres quarts de la seva vida." Els actes dels uns afecten els actes dels altres. L'home és un fenomen social. Però en l'estat natural, les tendències, els impulsos, entren en conflicte. És la lluita per l'existència, de Darwin, és la lluita de tots contra tots, de Hobbes. Com és possible, doncs, la societat? La societat, com el món sensible, es lliura de la pura inconnexió física per mitjà de la submissió a un ordre ideal. Hem aconseguit la ciència; ara aconseguim la moral. Després tindrem l'art. Veritat, bondat i bellesa, la tríada que curulla els nostres anhels.

"Així sorgeixen els grans valors humans, que converteixen l'home biològic en *l'uomo universale*, mitjançant la inclusió de la racionalitat en l'animalitat. El pensament és una funció vital de l'ésser viu. La vida humana desplega unes funcions que, sense deixar d'apertanyer-li, excedeixen la vida i constitueixen un règim transcendental.

"D'ací prové la radical insuficiència d'una preparació pedagògica basada en una tècnica psicològica més o menys vigorosa. Tot problema pedagògic és un problema vital. Però la vida humana ultrapassa enormement els límits del terreny fisiològic, per projectar-se, com esperit, en un ample espai ideal."

Aquest espai té una vida i uns problemes, que exigeixen, però, una altra tècnica, i un altre tipus de conceptualització, que únicament la filosofia pot plantejar amb rigor i posar en relació amb llur arrel còsmica.—E. N.